

audit

FINANCIAR

Anul XIV, nr. 3 (135)/2016

3/2016

- **Identificarea dificultăților întâmpinate de profesia contabilă în accesarea documentelor în contextul economiei digitale din România**
- **Identifying difficulties encountered by the accounting profession in accessing documents, in the digital economy context of Romania**

- **Auditul securității pentru sistemele informatice bazate pe cloud**
  - **Beneficii și provocări privind aplicarea normelor IFRS: experiența economiilor emergente**
  - **Impactul structurii consiliilor de administrație sau de supraveghere asupra performanței societăților bancare**
- **Practici contabile privind reducerile de preț. Limite și direcții de acțiune pentru o legislație modernă**

- **Auditing security for the Cloud**
- **Benefits and challenges regarding the IFRS implementation: lessons from the emerging economies**
- **The impact of the supervisory board structure on bank performance**
- **Accounting practice regarding discounts. Limitations and actions for a modern legislation**

Perspectiva mediului de afaceri asupra prețurilor de transfer și a legislației conexe în domeniu

The business perspective on transfer pricing and related legislation

Academy of Economic
Studies of Moldova

Association of Professional
Accountants and Auditors
of the Republic of Moldova

Think Ahead

Association of Chartered
Certified Accountants

KPMG Moldova

Catedra de „Contabilitate și analiză economică” a Academiei de Studii Economice a Moldovei în parteneriat cu **Association of Chartered Certified Accountants (ACCA)**, **Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști (ACAP)** din Republica Moldova și **KPMG Moldova**

organizează pe 1 aprilie 2016

Conferința Științifică Internațională, Ediția a V-a

Paradigma contabilității și auditului: realități naționale, tendințe regionale și internaționale

Conferința Științifică Internațională este dedicată Zilei Profesionale a Contabilului din Republica Moldova și celor 25 ani de la fondarea ASEEM.

Scopul Conferinței este de a oferi oportunitatea reunirii mediului academic cu profesioniștii din domeniul contabilității și auditului și generarea unor dezbateri științifice privind problemele legate de contabilitate, audit și analiză economică. De asemenea, ne propunem să împărtășim din experiențele, reușitele, dificultățile și soluțiile pentru unele aspecte deficiente în înțelegerea IFRS și a noilor SNC, dar și cele mai bune practici regionale și internaționale în domeniu.

Lucrările Conferinței se vor desfășura pe următoarele direcții de cercetare:

- Practica și teoria contabilității: situația Republicii Moldova și direcții de modernizare
- Înțelegerea și aplicarea IFRS. Guvernanța corporativă
- Educația contabilă și conformitatea cu bunele practici internaționale
- Oportunități de dezvoltare a activității de audit în Republica Moldova
- Analiza economico-financiară în evaluarea performanței de afaceri și stabilirea tendințelor de dezvoltare ale entităților
- Etica în profesia contabilă

Articolele Conferinței se vor publica în Volumul de lucrări științifice ale Conferinței.

Se vor selecta articole în vederea publicării în Revista „Audit Financiar” editată de Camera Auditorilor Financiari din România, indexată Cabell's, EBSCO, ERIH PLUS, ProQuest, RePEc, Ulrich's (www.revista.cafr.ro).

NU SE PERCEPE TAXĂ DE PARTICIPARE SAU TAXĂ DE PUBLICARE!

- Important:**
- Termenul pentru transmiterea lucrărilor: **1 martie 2016**
  - Notificarea acceptării/respingerii lucrărilor: autorii vor fi informați în 1-5 zile
  - Lansarea Volumului de lucrări științifice: **1 aprilie 2016**
  - Selectarea lucrărilor pentru publicare în Revista „Audit Financiar”: **5 aprilie 2016**

Pentru a vizualiza toate informațiile privind Conferința puteți accesa următoarele site-uri: ase.md, acap.md.

Așteptăm cu mare interes să participați la lucrările **Conferinței** și să vizitați orașul Chișinău!

Date de contact:
Academia de Studii Economice din Moldova
Catedra „Contabilitate și Analiză Economică”
Str. Capriana, 50, bir. 325, mun. Chișinău
Persoană de contact: **Liliana Lazari**
Tel.: +373 22 402759; +373 22 402760
Mobil: +373 796 28 291, e-mail: catedra.cae@ase.md

Asociația „ACAP RM”
Str. Mitropolit Varlaam 65, etajul 4, oficiu 434
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Persoană de contact: **Marina Șelaru**
Tel.: +373 22 54 14 12; +373 22 22 19 25
Mobil: +373 691 63 968
e-mail: info@acap.md

Partener

**CAMERA AUDITORILOR FINANCIARI
DIN ROMÂNIA**

Sumar / Content

audit
FINANCIAR

3/2016

Alexandru ȚUGUI, Ana-Maria GHEORGHE

- Identificarea dificultăților întâmpinate de profesia contabilă în accesarea documentelor în contextul economiei digitale din România 237
- *Identifying difficulties encountered by the accounting profession in accessing documents, in the digital economy context of Romania* 291

Dragoș Marian MANGIUC

- Auditul securității pentru sistemele informatice bazate pe cloud 248
- *Auditing security for the Cloud* 302

George Bogdan STANA

- Perspectiva mediului de afaceri asupra prețurilor de transfer și a legislației conexe în domeniu 258
- *The business perspective on transfer pricing and related legislation* 312

Oana-Sînziana BENDOVSCI

- Beneficii și provocări privind aplicarea normelor IFRS: experiența economiilor emergente 266
- *Benefits and challenges regarding the IFRS implementation: lessons from the emerging economies*.....320

Mariana BUNEA, Eugeniu ȚURLEA

- Impactul structurii consiliilor de administrație sau de supraveghere asupra performanței societăților bancare 272
- *The impact of the supervisory board structure on bank performance* 326

Alin-Eliodor TĂNASE, Traian-Ovidiu CALOTĂ

- Practici contabile privind reducerile de preț. Limite și direcții de acțiune pentru o legislație modernă 280
- *Accounting practice regarding discounts. Limitations and actions for a modern legislation* 334

Revistă lunară editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**

Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**
Director editorial:
prof. univ. dr. **Mădălina DUMITRU**

Secretar de redacție:
Cristina RADU
Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

*Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.*

B.D.I.: CABELLS;
EBSCO;
ERIH PLUS;
PROQUEST;
RePEc;
ULRICH'S.
Membru CrossRef

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120;
Fax: (021) 410.03.48;
E-mail: revista@cafr.ro;
http: revista.cafr.ro;
ISSN: 1583-5812,
ISSN on-line: 1844-8801

Tipar: Universal Color SA,
Str. Victoriei, Complex Fortuna-Parter,
Pitești, jud. Argeș,
tel.: +40 248 215 788
e-mail: universal@universalcolor.ro

Colegiul Editorial Științific

Dinu AIRINEI – *Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași*
Veronel AVRAM – *Universitatea din Craiova*
Yuriy BILAN – *Universitatea Szczecin, Polonia*
Sorin BRICIU – *Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia*
Ovidiu BUNGET – *Universitatea de Vest din Timișoara*
Alain BURLAUD – *Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris*
Tatiana DĂNESCU – *Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș*
Lilia GRIGOROI – *Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău*
Raluca-Gina GUȘE – *Academia de Studii Economice, București*
David HILLIER – *Leeds University Business School, Marea Britanie*
Allan HODGSON – *University of Queensland, Australia*
Emil HOROMNEA – *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași*
Robin JARVIS – *ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie*
Maria MANOLESCU – *Academia de Studii Economice, București*
Dumitru MATIȘ – *Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca*
MIHĂILESCU – *Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești*
Ana MÔRARIU – *Academia de Studii Economice, București*
Mirela PĂUNESCU – *Academia de Studii Economice, București*
Irimie Emil POPA – *Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca*
Vasile RĂILEANU – *Academia de Studii Economice, București*
Ion STANCU – *Academia de Studii Economice, București*
Donna STREET – *Universitatea Dayton, SUA*
Ioan TALPOȘ – *Universitatea de Vest din Timișoara*
Alexandru ȚUGUI – *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași*
Eugeniu ȚURLEA – *Academia de Studii Economice, București*
Iulian VĂCĂREL – *membru al Academiei Române*

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Camerei Auditorilor Financiarți din România (CAFR). Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, și vânzarea sunt interzise fără acordul prealabil al CAFR, fiind supuse prevederilor legii drepturilor de autor.

Important pentru autori!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic, scrise în program MS Office Word, în alb-negru.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- dimensiunea optimă a articolului: 7-10 pagini / 2000 caractere grafice cu spații pe pagină;
- în articol se precizează titlul, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor, impactul asupra profesiei contabile, referințele bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor;
- 4-5 cuvinte cheie;
- clasificări JEL.

Tabelele și graficele se elaborează în alb-negru cu maximum șase nuanțe de gri și se trimit și separat, în cazul în care au fost elaborate în programul MS Office Excel.

Evaluarea articolelor științifice se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: • originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; • calitatea metodologiei de cercetare; • claritatea și relevanța prezentării și argumentării; • relevanța surselor bibliografice utilizate; • contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii, pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Identificarea dificultăților întâmpinate de profesia contabilă în accesarea documentelor în contextul economiei digitale din România

---

Alexandru ȚUGUI,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași,
e-mail: alexandru.tugui@yahoo.com

Ana-Maria GHEORGHE,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași

Rezumat

Acest studiu se fundamentează pe o cercetare exploratorie de tip calitativ-cantitativ prin intermediul căreia s-a dorit identificarea dificultăților întâmpinate în documentarea misiunilor specifice profesiei contabile în contextul economiei digitale din România. În acest sens, a fost derulată o anchetă în rândul a 300 de profesioniști contabili folosind ca instrument de cercetare chestionarul. Rezultatele studiului relevă faptul că în actualul stadiu de dezvoltare al economiei digitale din România, accesarea documentelor contabile în scopul utilizării în misiunile profesioniștilor contabili constituie o problemă majoră din trei perspective. În primul rând, 73,98% dintre profesioniști confirmă prin răspunsurile lor că s-au confruntat în misiunile lor cu lipsa și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile, în timp ce 69,92% pun problema accesului pe seama lipsei sau restricționării interacțiunii/accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi. Ca o consecință directă a acestor două dificultăți, din studiu rezultă că 63,41% din respondenți au percepția unui nivel redus de consistență și de încredere în datele contabile puse la dispoziție de clienții lor. Originalitatea studiului constă în abordarea acestui subiect în condițiile actuale ale economiei digitale, pe fondul extinderii utilizării modelului de contabilitate digitală în cloud, ceea ce va atrage atenția atât a profesiei contabile, cât și a beneficiarilor de date și informații contabile și chiar a dezvoltatorilor de aplicații software specializate.

Cuvinte-cheie: Cloud, profesie contabilă, contabilitate digitală, economie digitală.

Clasificare JEL: M40

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Țugui, A. și Gheorghe, A.M. (2016), Identifying difficulties encountered by the accounting profession in accessing documents, in the digital economy context of Romania, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 3(135)/2016, pp. 291-301, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/291.

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/291>.

Introducere

Noile cerințe ale utilizatorilor de informații financiar-contabile impun și profesiei contabile din România să parcurgă un amplu proces de tranziție, motivat de asimilarea ca instrumente de lucru a noilor forme de manifestare ale tehnologiei informaționale și de comunicații (IT).

Dacă vechile popoare din Orientul Mijlociu utilizau încă de acum circa 10.000 de ani un sistem de prelucrare a datelor legate de viața lor economică, sub forma încrustărilor în os sau piatră (Chatfield, 1977), în prezent, contabilitatea ca instrument de bază în economia digitală, încearcă să își includă toate activitățile și/sau procesele într-un mediu integrat, prin raportare la tehnologii moderne, precum: big data, cloud computing, data mining etc. (Năstase și Caia, 2015; Vasarhelyi, Kogan și Tuttle, 2015). În această logică, devine simplu de constatat că de-a lungul evoluției contabilității, metodele de măsurare și înregistrare contabilă au fost foarte variate și dependente de suportul material (tehnologic), ceea ce a presupus un arc tehnologic peste timp de la *suport material* de forma înscrisurilor în os sau în piatră, pe tăblițe de lut ars sau papyrus, la utilizarea registrelor contabile din hârtie (Capron, 1994), la *suportul virtual* prin dematerializarea înregistrărilor contabile din era cibernetică, ca urmare a prelucrării electronice a informației și stocarea acesteia în cloud.

Toate aceste evoluții tehnologice și-au pus amprenta asupra profesiei contabile în ultimul deceniu, ceea ce a avut ca efect direct adoptarea unei paradigme noi de organizare contabilă dependentă total de tehnologie. Astfel, în timp ce în literatura de specialitate (Țugui și Gheorghe, 2014) întâlnim studii ce susțin ideea că profesioniștii contabili își doresc o schimbarea a paradigmei contabile în contextul cloud computing, alți cercetători (Ionescu, Prichici și Tudoran, 2014) vin în completarea celor afirmate anterior, susținând că profesioniștii contabili trebuie să își schimbe și comportamentul profesional prin implementarea noilor tehnologii informaționale în sistemul informațional contabil și reorientarea spre analiză și consultanță în concordanță cu rolul pe care îl îndeplinesc.

În contextul descris mai sus, prin intermediul acestei lucrări suntem preocupați să identificăm principalele dificultăți ale profesiei contabile în misiunile lor, cu privire la accesarea documentelor contabile în actualul stadiu

de digitizare al fluxurilor informaționale din economia digitală din România.

1. Contextul digital

În ultimii 20 de ani economia digitală și-a făcut simțită prezența din ce în ce mai pregnant în viața noastră. Pe scurt, în actuala economie se constată că informația este din ce în ce mai implicată în procesul de creare al Produsului Intern Brut (PIB), pe lângă cei trei factori de producție clasici, munca, pământul și capitalul. Din perspectivă doctrinară, această formă omniprezentă de manifestare a digitizării se regăsește sub denumirea de Noua Economie. Conceptul de economie digitală a apărut în 1996, în lucrarea „*The Digital Economy: Promise and Peril In The Age of Networked Intelligence*” a lui Don Tapscott și se bazează pe ideea reprezentării digitale, sub formă de secvențe de „1” și „0”, a tuturor fluxurilor informaționale din economie.

În Raportul Departamentului de Comerț al SUA, intitulat „*The Emerging Digital Economy*” elaborat în 1998 (Margherio ș.a., 1998), conceptul de **economie digitală** era descris ca fiind acea economie dominată de IT, capabilă să contribuie la creșterea PIB prin următoarele patru tipuri de activități:

- extinderea Internet-ului;
- comerțul electronic;
- livrarea în format digital de bunuri și servicii;
- comerțul cu amănuntul al bunurilor corporale.

În contextul descris mai sus, considerăm domeniul IT ca fiind „cheia” motorului economic specific noii economii digitizate, aspect luat în seamă de principalele țări prin nivelul investițiilor alocate pentru acest domeniu.

Marea Britanie, ca parte a Uniunii Europene, a lansat încă din anul 2008 prin intermediul *The Research Councils UK – RCUK* (www.rcuk.ac.uk) finanțarea economiei digitale prin alocarea a peste 150 milioane de lire sterline pentru activități de identificare a provocărilor pe termen lung ale economiei digitale. Până în anul 2012 au finanțat și au finalizat 25 de teme de cercetare propuse de 2.000 de doctoranzi, grupați în 44 de centre de formare.

În **Australia** s-au organizat consultări publice pe tema economiei digitale pe parcursul a trei etape (august-septembrie 2008, decembrie 2008 și aprilie 2009), ceea ce a condus la definirea conceptului prin prisma

interesului public și la lansarea unui plan de investiții digitale de 43 miliarde de dolari pentru crearea *National Broadband Network*. Aceasta are ca scop acoperirea simultană a zonelor rurale și urbane și conectarea la Internet prin fibră optică a 90% din case, școli și spații publice (Anon., 2012).

În **Canada**, din dezbaterile publice inițiate în perioada mai – iulie 2010, Guvernul Federal a sintetizat direcțiile de acțiune (Government of Canada, 2014) pe care să le susțină în scopul creșterii calității vieții în contextul economiei digitale, și anume:

- capacitatea de a inova, utilizând tehnologiile digitale;
- construcția unei infrastructuri digitale de nivel mondial;
- creșterea industriei ICT;
- crearea conținutului digital canadian în mediul digital;
- crearea calificărilor digitale pentru viitor.

În luna mai 2010, la nivelul **Uniunii Europene** (UE) (Comisia Europeană, n.d.) s-a lansat *Agenda Digitală* (en. Digital Agenda) cu un orizont țintă până în anul 2020. Agenda Digitală reprezintă sinteza strategiei Comisiei Europene pentru utilizarea ICT în scopul creșterii economice. Din anul 2012, la nivelul Comisiei Europene, Agenda Digitală este orientată pe cinci direcții concrete de acțiune pentru Europa, și anume (Kroes, 2012):

- implementarea serviciilor de tip cloud;
- deschiderea Internet-ului prin liberalizarea legislativă și asigurarea securității;
- asigurarea unei benzi rapide pentru toți;
- stimularea inovației și antreprenoriatului;
- utilizarea ICT în impulsionarea calității și eficienței serviciilor publice.

România, ca țară cu o economie emergentă și ca stat membru al UE, prin Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, s-a înscris pe direcția implementării activităților specifice Agendei Digitale europene. În mod concret, printre palierele vieții economice *influențate în mod semnificativ* de digitizare sunt piața ERP-urilor (Anis Research, 2011), eHealth (Lita, 2011), eGovernment (EUROSTAT, 2014), eReligion (<http://www.crestinortodox.ro>), Mobile Applications (Agoramedia, 2011), Cloud Computing (EUROSTAT, 2014), eEducation și Social Network and Social Media (Țugui, 2012).

2. Profesia contabilă din România și fenomenul digitizării

Fenomenul digitizării fluxurilor informaționale și al interacțiunii acestora cu profesia contabilă (Țugui, 2003) evidențiază procesul de extindere a contabilității informatizate, acceptarea unor tehnologii din ce în ce mai inteligente în practica de zi cu zi și derularea de tranzacții în medii virtuale, ducând chiar la „dispariția” profesionistului tradițional și înlocuirea acestuia cu un cunoscător în manipularea de date, de informații și de cunoștințe contabile (Țugui, 2006).

Din această perspectivă, în ultimii cinci ani, în literatura de specialitate din România s-au sesizat aspecte ce privesc modul în care va evolua profesia contabilă din România pe fondul interacțiunii acesteia cu economia digitală. În acest context, constatăm că se insistă pe ideea schimbării continue a profesiei contabile, prin adaptarea la mediul tehnologic al economiei digitale (Toader, 2012) sub presiunea provocărilor la care trebuie să fie receptivă profesia în scopul identificării de posibile soluții (ACCA, 2014; Ardeleanu, 2014).

Cu referire la cloud computing, ca tehnologie digitală la modă, în prezent, între profesioniștii contabili se vehiculează ideea conform căreia aceasta ar putea îngreuna procesul de integrare a sistemului informațional contabil al întreprinderii moderne (Ionescu ș.a., 2014) și chiar ar putea să apară unele semne de întrebare în legătură cu armonizările presupuse de cloud computing, pe de o parte, și standardele și legislația privind auditul și securitatea informațiilor, pe de altă parte (Bendovschi și Ionescu, 2015). Problema securității informaționale din economia digitală din România este sesizată și în cazul auditului sistemelor informaționale (Năstase și Caia, 2015; Drăgoi, 2015) ca tehnologii suport pentru actualul mediu de afaceri digital. Însă ceea ce ne atrage atenția în mod deosebit sunt studiile care relevă chiar problema interacțiunii concrete între tehnologia digitală și profesioniștii contabili, în sensul că aceștia nu sunt familiarizați cu facilitățile de care dispune tehnologia (Fotache și Păvăloaia, 2015; Homocianu și Airinei, 2015).

3. Metodologia cercetării

În sinteză, analiza literaturii de specialitate de mai sus relevă faptul că profesia contabilă este în prezent receptivă la tehnologie și că actuala conjunctură impune

profesiei să țină pasul cu evoluția tehnologică. Din cercetarea literaturii nu am constatat că există studii concrete pe domeniul problemelor identificate în practica de zi cu zi cu privire la ușurința sau greutatea accesării documentației necesare derulării misiunilor specifice profesiei contabile.

În ceea ce privește metodologia de cercetare abordată, a fost una de tip exploratoriu, prin faptul că dorim să constatăm cu ce probleme se confruntă profesia contabilă în misiunile sale din perspectiva accesului la informație/documente. Explorarea noastră are un caracter mixt, de natură calitativ-cantitativă, în sensul că, inițial profesioniștii contabili sunt puși în situația de apreciere din perspectivă calitativă a dificultăților pe care le-au întâlnit, pentru ca ulterior aceste aprecieri să fie prelucrate și interpretate de noi din perspectivă cantitativă. În acest sens, ca metodă de cercetare am folosit *ancheta*, iar ca instrument de cercetare am utilizat *chestionarul online*, aplicat unui eșantion de peste 300 de profesioniști contabili din România, vizibili pe Internet (site-uri de profil, școli doctorale). Astfel, am avut în vedere includerea în eșantionul analizat a acelor profesioniști care se află pe una dintre cele mai înalte trepte ale profesiei contabile (CECCAR, 2011; IESBA, 2013), respectiv, experții contabili și auditorii financiari, inclusiv profesioniștii beneficiari ai programelor de masterat și doctorat din centre universitare de profil din București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara. Celelalte categorii de profesioniști contabili au fost selectate din registrele publice ale membrilor CAFR și CECCAR, din

județele Alba, Arad, Argeș, Bacău, Bihor, Botoșani, Brăila, Cluj, Iași, Prahova și Galați.

Problemei de cercetare formulate mai sus i-am asociat următoarea **ipoteză principală (Ip.):** *În actualul stadiu de dezvoltare al economiei digitale din România accesarea documentelor contabile în diferite formate în scopul utilizării reprezintă o problemă deosebită în misiunile profesioniștilor contabili.*

La rândul ei, ipoteza principală (Ip) de validat a fost descompusă în trei ipoteze secundare pe care le-am verificat separat, și anume:

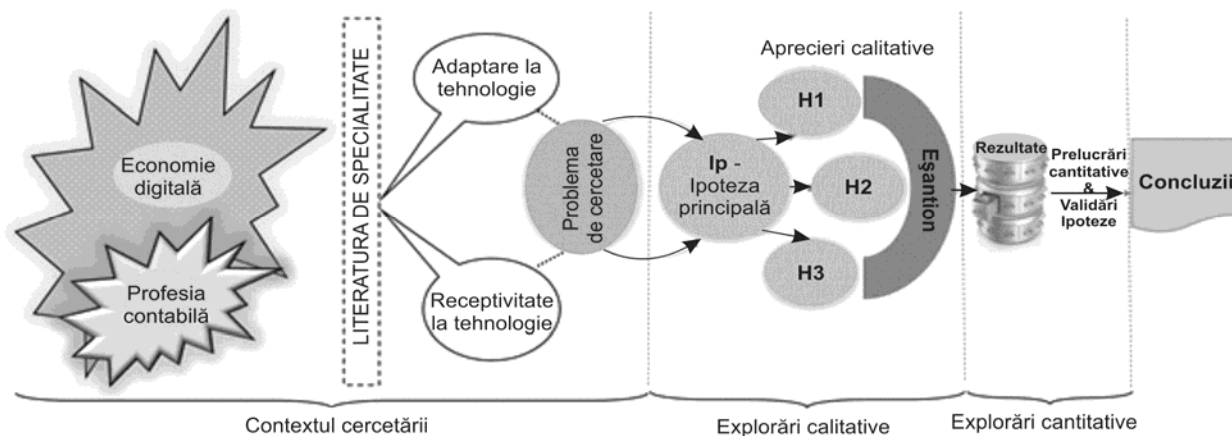
H1: *În misiunile contabile derulate de profesioniștii contabili din România se manifestă în mod pregnant lipsa și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile.*

H2: *În misiunile contabile derulate de profesioniștii contabili din România se manifestă în mod pregnant lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi.*

H3: *În misiunile contabile derulate de profesioniștii contabili din România există percepția unui nivel redus de consistență și de încredere în datele contabile.*

Validarea ipotezelor secundare va conduce implicit la validarea ipotezei principale și la o concluzie care să aducă lămuriri în domeniul problemei de cercetare. Modelul cercetării pe etape, cu problema de analizat și cu ipotezele de testat, este structurat în **Figura 1**.

Figura 1. Modelul și ipotezele de cercetare

Sursa: prelucrare proprie.

Pentru verificarea ipotezei principale prin intermediul celor trei ipoteze secundare ne-am raportat la percepția pe care o are majoritatea profesioniștilor, mai întâi pe fiecare din cele trei ipoteze la nivel global, dar și pe fiecare categorie profesională în parte. Referitor la validarea ipotezelor ne-am raportat la regula majorității absolute, care conform DEX (1998) este dată de cel puțin 50% + 1 dintr-un întreg, adică este o parte din întreg mai mare decât jumătatea sa.

4. Rezultate și discuții

În scopul verificării și validării ipotezelor H1, H2 și H3, în cadrul unui chestionar mai amplu am inclus o întrebare special concepută prin intermediul căreia profesionistul contabil putea selecta oricare din cele trei dificultăți (asociate fiecărei ipoteze) cu care s-a confruntat în accesarea și utilizarea documentelor specifice misiunilor derulate în cabinetul său. Astfel, profesionistul contabil a putut selecta oricare dintre variante și în orice combinație posibilă, fără să realizeze o prioritizare. În urma distribuirii chestionarului prin e-mail, folosind ca instrument în preluarea răspunsurilor Google Drive, au fost primite 125 de răspunsuri, din care au fost validate 123 de răspunsuri.

În urma analizei răspunsurilor am constatat că un profesionist contabil poate avea în același timp mai multe certificări, ceea ce ne-a determinat să le tratăm separat. Aceasta a condus la prelucrarea a 172 de răspunsuri profesionale în contul celor 123 de respondenți fizici, cu următoarea structură: auditor financiar 21,51%; expert contabil 23,84%; consultant fiscal 5,81%; doctor în domeniul contabilității 11,63%; economist contabil 14,53%; masterand în domeniul contabilității 4,65% și doctorand în domeniul contabilității 18,02%.

Ipoteza H1 – În misiunile contabile derulate de profesioniștii contabili din România, se manifestă în mod pregnant o lipsă și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile.

Din răspunsurile primite și centralizate în ceea ce privește ipoteza 1 (H1) se observă din distribuția răspunsurilor repartizate pe fiecare categorie a profesiei contabile (**Tabelul 1**), că lipsa și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile în misiunile întreprinse de către aceștia s-a manifestat la 100% dintre masteranzii în domeniu, la 40% dintre consultanții fiscali, la 80% dintre doctorii în contabilitate, la 70,27% dintre auditorii financiari, la 64% dintre economiștii contabili, la 63,41% dintre experții contabili și la 61,29% dintre doctoranzi.

Tabelul 1. Distribuția răspunsurilor primite pe fiecare categorie de profesie cu referire la manifestarea „lipsei și/sau imposibilității obținerii de date”

Categorie profesie	Lipsa și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile						Validare H1 pe categorii
	Nr. răspunsuri			Procent (%)			
	Da	Nu	Total	Da	Nu	Total	>50%
Auditor financiar	26	11	37	70,27	29,73	100,00	Da
Expert contabil	26	15	41	63,41	36,59	100,00	Da
Consultant fiscal	4	6	10	40,00	60,00	100,00	Nu
Doctor	16	4	20	80,00	20,00	100,00	Da
Economist contabil	16	9	25	64,00	36,00	100,00	Da
Masterand	8	0	8	100,00	0,00	100,00	Da
Doctorand	19	12	31	61,29	38,71	100,00	Da
	115	57	172	66,86	33,14	100,00	Da

Sursa: prelucrare proprie

Validarea ipotezei H1

Prin raportare la principiul majorității absolute, constatăm că *majoritatea profesioniștilor contabili, cu excepția consultanților fiscali, s-a confruntat, în mod*

pregnant, cu lipsa și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile în procesul de derulare a misiunilor lor. În ansamblu, la nivelul întregii profesii contabile constatăm că 66,86% dintre respondenți s-au

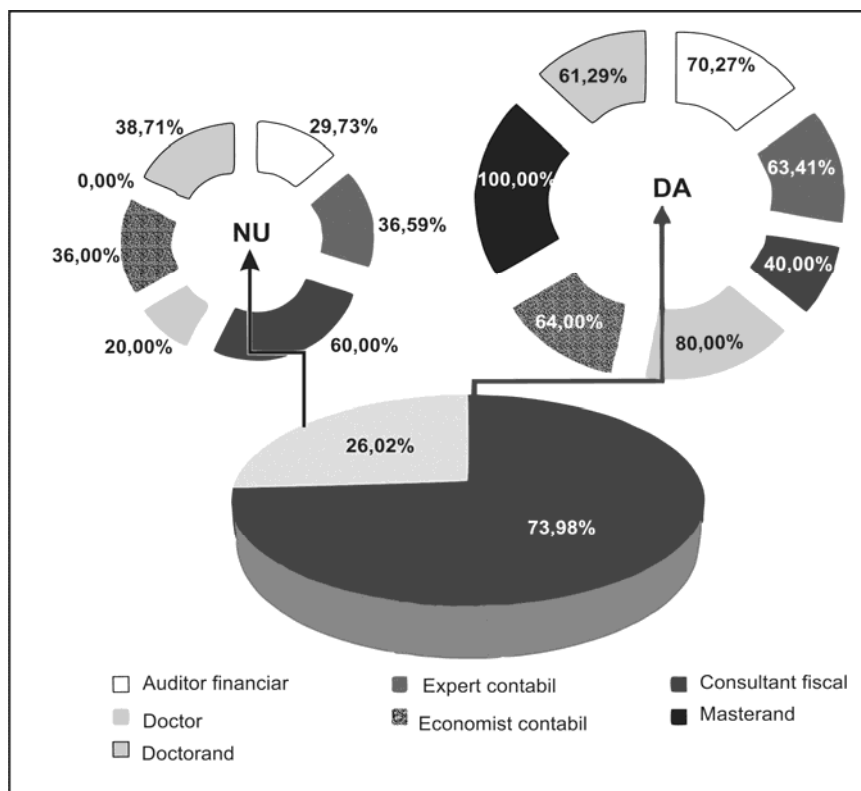
confruntat, în mod pregnant, cu lipsa și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile în procesul de derulare a misiunilor lor.

Această ipoteză este validă și din perspectiva principiului majorității absolute și prin raportare la

cei 123 de respondenți, care au confirmat manifestarea pregnantă a acestei dificultăți în proporție de 73,98%.

O privire de ansamblu asupra validării ipotezei H1 este redată grafic în **Figura 2**.

Figura 2. Distribuția răspunsurilor pe categorii de profesii contabile în legătură cu lipsa și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile

Sursa: prelucrare proprie.

Din perspectiva cercetării exploratorii, constatăm că în misiunile contabile se manifestă în mod pregnant o lipsă și/sau imposibilitatea obținerii de date contabile pentru 73,98% din profesioniștii contabili din România.

Ipoteza H2 – În misiunile contabile derulate de profesioniștii contabili din România se manifestă în mod pregnant lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi.

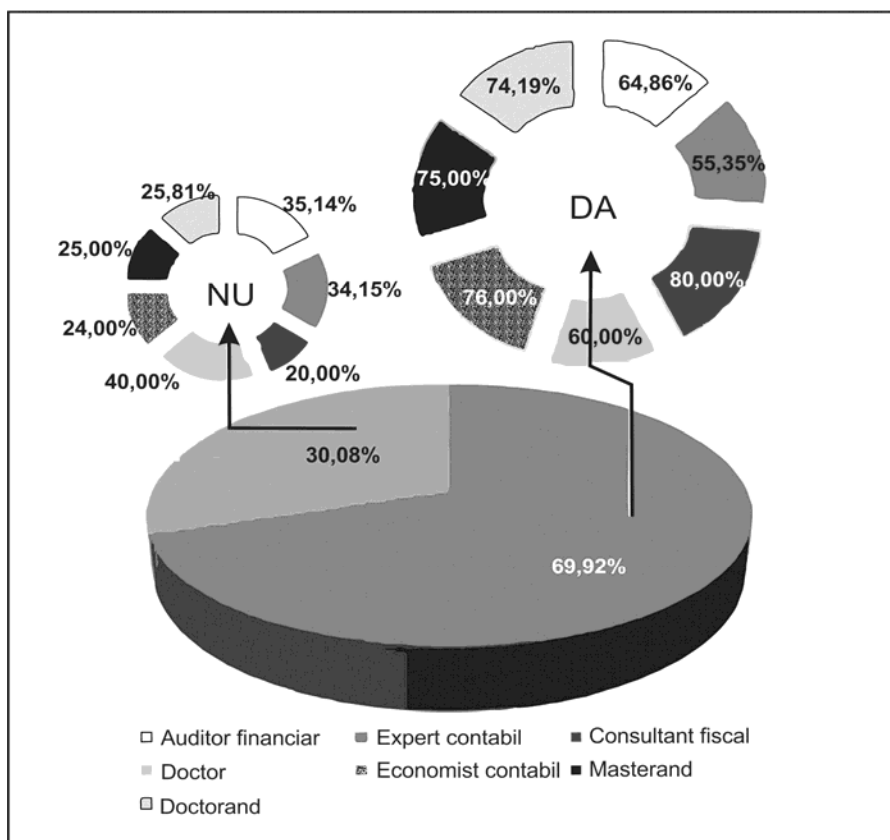
Din răspunsurile primite și centralizate în ceea ce privește ipoteza 2 (H2) se observă care este distribuția răspunsurilor repartizate pe fiecare categorie a profesiei contabile (**Tabelul 2**). Astfel, lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi, în derularea misiunilor întreprinse de către profesioniștii contabili, s-a manifestat la 80% dintre consultanții fiscali, la 76% dintre economiștii contabili, la 75% dintre masteranzii în domeniu, la 74,19% dintre doctoranzi, la 65,85% dintre experții contabili, la 64,86% dintre auditorii financiari și la 60% dintre doctorii în contabilitate.

Tabelul 2. Distribuția răspunsurilor primite pe categorii de profesie cu referire la manifestarea „lipsei/restricționării accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi”

Categorie profesie	Lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi						Validare H2 pe categorii
	Nr. răspunsuri			Procent (%)			
	Da	Nu	Total	Da	Nu	Total	>50%
Auditor financiar	24	13	37	64,86	35,14	100,00	Da
Expert contabil	27	14	41	65,85	34,15	100,00	Da
Consultant fiscal	8	2	10	80,00	20,00	100,00	Da
Doctor	12	8	20	60,00	40,00	100,00	Da
Economist contabil	19	6	25	76,00	24,00	100,00	Da
Masterand	6	2	8	75,00	25,00	100,00	Da
Doctorand	23	8	31	74,19	25,81	100,00	Da
Total respondenți profesionali	119	53	172	69,19	30,81	100,00	Da

Sursa: prelucrare proprie.

Figura 3. Distribuția răspunsurilor pe categorii de profesii contabile în legătura cu lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi

Sursa: prelucrare proprie.

Validarea ipotezei H2

Prin raportare la principiul majorității absolute constatăm că toți profesioniștii contabili s-au confruntat, în mod pregnant, cu lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi, în procesul de derulare a misiunilor lor. În ansamblu, la nivelul întregii profesii contabile, 69,19% dintre respondenți s-au confruntat, în mod pregnant, cu lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi, în procesul de derulare a misiunilor lor.

Această ipoteză este validă și din perspectiva principiului majorității absolute și prin raportare la cei 123 de respondenți, care au confirmat manifestarea pregnantă a acestei dificultăți în proporție de 69,92%.

O privire de ansamblu asupra validării ipotezei H2 este redată grafic în **Figura 3**.

Din perspectiva cercetării noastre exploratorii, constatăm că în misiunile contabile se manifestă în mod pregnant lipsa/restricționarea accesului la datele gestionate de sisteme informaționale contabile vechi sau noi pentru 69,92% din profesioniștii contabili din România.

Ipoteza H3 - În misiunile contabile derulate de profesioniștii contabili din România există percepția unui nivel redus de consistență și de încredere în datele contabile.

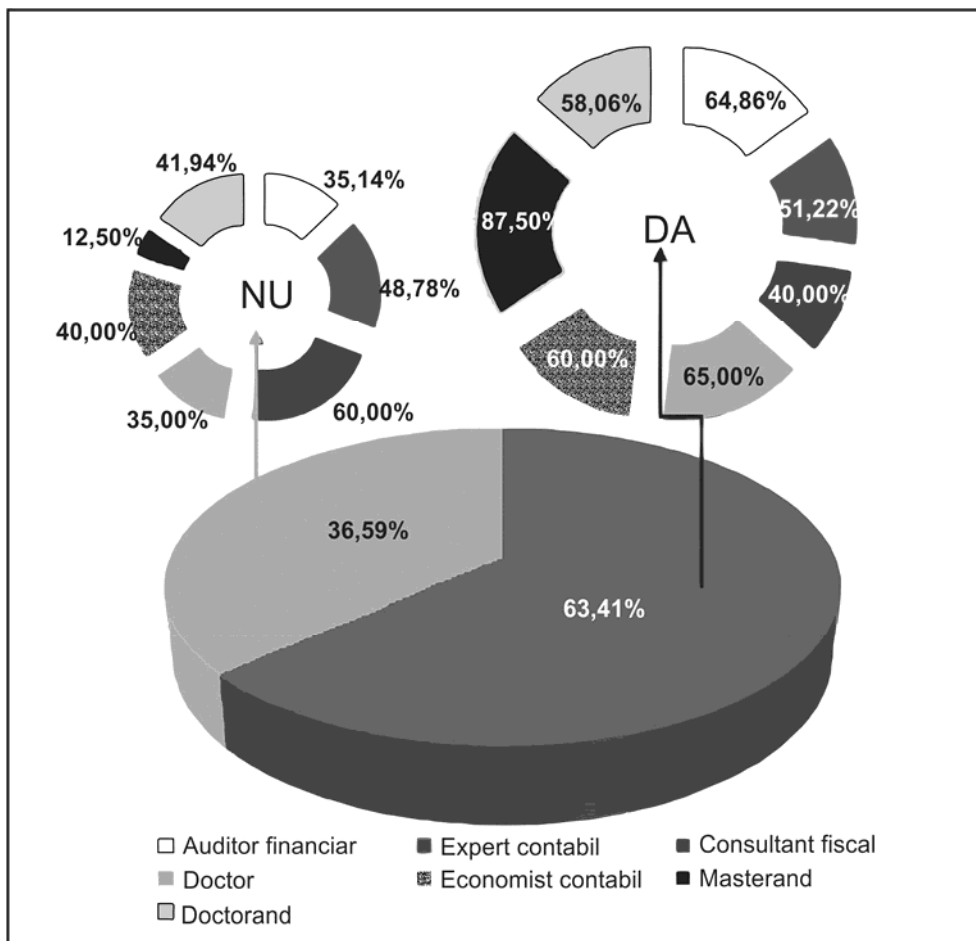
Din răspunsurile primite și centralizate în ceea ce privește ipoteza 3 (H3) se observă care este distribuția răspunsurilor repartizate pe fiecare categorie a profesiei contabile (**Tabelul 3**). Astfel, nivelul redus de consistență și de încredere în datele contabile s-a manifestat la 87,50% dintre masteranzii în domeniu, la 65% dintre doctorii în contabilitate, la 64,86% dintre auditorii financiari, la 60% dintre economiștii contabili, la 58,06% dintre doctoranzi, la 51,22% dintre experții contabili și la 40% dintre consultanții fiscali.

Tabelul 3. Distribuția răspunsurilor primite pe fiecare categorie de profesie cu referire la manifestarea „nivelului redus de consistență și de încredere”

Categorie profesie	Nivel redus de consistență și de încredere în datele contabile						Validare H3 pe categorii
	Nr. răspunsuri			Procent (%)			
	Da	Nu	Total	Da	Nu	Total	>50%
Auditor financiar	24	13	37	64,86	35,14	100,00	Da
Expert contabil	21	20	41	51,22	48,78	100,00	Da
Consultant fiscal	4	6	10	40,00	60,00	100,00	Nu
Doctor	13	7	20	65,00	35,00	100,00	Da
Economist contabil	15	10	25	60,00	40,00	100,00	Da
Masterand	7	1	8	87,50	12,50	100,00	Da
Doctorand	18	13	31	58,06	41,94	100,00	Da
	102	70	172	59,30	40,70	100,00	Da

Sursa: prelucrare proprie.

Figura 4. Distribuția răspunsurilor pe categorii de profesii contabile în legătura cu nivelul redus de consistență și de încredere în datele contabile

Sursa: prelucrare proprie.

Validarea ipotezei H3: Prin raportare la principiul majorității absolute constatăm că *majoritatea profesioniștilor contabili, cu excepția consultanților fiscali, s-a confruntat, în mod pregnant, cu nivelul redus de consistență și de încredere în datele contabile în procesul de derulare a misiunilor lor.* În ansamblu, la nivelul întregii profesii contabile, 59,30% dintre respondenți s-au confruntat, în mod pregnant, cu nivelul redus de consistență și de încredere în datele contabile în procesul de derulare a misiunilor lor.

Această ipoteză este validă și din perspectiva principiului majorității absolute și prin raportare la cei 123 de respondenți, care au confirmat manifestarea pregnantă a acestei dificultăți în proporție de 63,41%. O privire de

ansamblu asupra validării ipotezei H3 este redată grafic în **Figura 4.**

Din perspectiva cercetării noastre exploratorii, constatăm că în derularea misiunilor contabile există percepția unui nivel redus de consistență și de încredere în datele contabile pentru 63,41% din profesioniștii contabili din România.

Concluzii

În contextul cercetării noastre exploratorii, validarea la nivel global a celor trei ipoteze secundare H1, H2 și H3, prin raportare la regula majorității absolute, conduce implicit la validarea ipotezei principale IP, și anume că în

actualul stadiu de dezvoltare al economiei digitale din România accesarea în scopul utilizării documentelor contabile în diferite formate reprezintă o problemă deosebită în misiunile profesioniștilor contabili supuși analizei, din perspectiva lipsei și/sau imposibilității obținerii de date contabile și a lipsei/restricționării accesului la datele gestionate de sistemele informaționale contabile vechi sau noi, dar și al nivelului redus de consistență și de încredere în datele contabile.

De asemenea, observăm că în urma validării ipotezelor lansate în prezenta cercetare, mai exact, în cazul validării H1 și H3, doar *consultanții fiscali* au avut altă părere decât majoritatea, deoarece această categorie de profesioniști contabili a susținut doar în proporție de 40% ambele ipoteze, în timp ce 60% dintre aceștia nu s-au

confruntat cu cele două categorii de probleme. În opinia noastră, această excepție în cadrul profesiei contabile se explică prin rezolvarea punctuală a cazurilor practice prin raportarea la legislația fiscală.

Prin confirmarea ipotezei principale de cercetare putem afirma că economia digitală din România se află într-un stadiu incipient de dezvoltare. În acest sens, dacă ne raportăm la utilizarea tehnologiei cloud computing, cele mai recente date Eurostat (2014) clasează România (8%) printre țările care au folosit cel mai puțin această tehnologie, alături de Lituania și Polonia, același studiu explicând faptul că unul din trei români nu a folosit niciodată Internetul.

BIBLIOGRAFIE

1. ACCA (2014), Digital Darwinism: Thriving in the Face of Technology Change, *Audit Financiar*, vol. XII, nr. 110 – 2/2014, pp. 16-20.
2. Agoramedia (2011), Security in Cloud, *IT Trends*, Noiembrie 2011, Disponibil la http://issuu.com/agoramedia/docs/ittrends_noiembrie_2011 [Accesat pe 12 februarie 2016].
3. Anis Research (2011), The Romanian ERP market is not out of the crisis, but it increases slightly, Octombrie 2011, Disponibil la <http://www.anis.ro/2011/10/03/piata-erp-din-romania-nu-a-iesit-din-criza-dar-creste-usor/> [Accesat pe 12 februarie 2016].
4. Anon. (2012), Digital economy a path to prosperity, The Sydney Morning Herald, Disponibil la: <http://news.smh.com.au/breaking-news-national/digital-economy-a-path-to-prosperity-pm-20121005-274a9.html>, [Accesat pe 12 februarie 2016].
5. Ardelean, A. (2014), Challenges to be Faced by the Audit Profession: Interest, Impact and Some Solutions, *Audit Financiar*, vol. XII, nr. 109 – 1/2014, pp. 25-36.
6. Bendovschi, A.C. și Ionescu, B. S. (2015), The Gap Between Cloud Computing Technology and the Audit and Information Security Supporting Standards and Regulations, *Audit Financiar*, vol. XIII, nr. 125 – 5/2015, pp. 115-121.
7. Capron, M. (1994), *Contabilitatea în perspectivă*, București: Humanitas.
8. CECCAR (2011), *Codul etic național al profesioniștilor contabili*, București: CECCAR.
9. Chatfield, M. (1977), *A History of Accounting Thought*, New York: Robert E. Krieger.
10. Drăgoi, A.-M. (2015), Research Regarding the Risks in the Audit Mission of Computerised Systems, *Audit Financiar*, vol. XIII, nr. 124 – 4/2015, pp. 72-82.
11. European Commission (n.d.), Digital Agenda for Europe. A Europe 2020 Initiative [online] Disponibil la <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en> [Accesat pe 12 februarie 2016].
12. Eurostat (2014), One out of every five individuals in the EU28 used the cloud to save files, Eurostat [pdf], Disponibil la: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6343581/4-16122014-BP-EN.pdf/b4f07b2a-5aee-4b91-b017-65bcb6d95daa> [Accesat pe 12 februarie 2016].
13. Fotache, D. și Păvăloaia, V.D. (2015), Enterprise Resource Planning's Revolution for the "Facelift" of Accounting Profession, *Audit Financiar*, vol. XIII, nr. 130 – 10/2015, pp. 106-116.
14. Government of Canada (2014), Digital Canada 150 [online] Disponibil la: <http://www.ic.gc.ca/eic/site/028.nsf/eng/00036.html> [Accesat pe 12 februarie 2016].
15. Homocianu, D. și Airinei, D. (2015), On-Line Dynamic Dashboards in Audit Activities, *Audit Financiar*, vol. XIII, nr. 125 – 5/2015, pp. 91-109.

16. IESBA (2013), *Codul etic al Profesioniștilor Contabili*, București: CECCAR.
17. Ionescu, B.Ș., Prichici, C. și Tudoran, L. (2014), Cloud Accounting – A Technology that May Change the Accounting Profession in Romania, *Audit Financiar*, vol. XII, nr. 110 – 2/2014, pp. 3-15.
18. Kroes, N. (2012), The Digital Agenda two years on: is Europe well-placed?, *Digital Agenda Assembly*: Brussels, Disponibil la: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-483_en.htm?locale=en [Accesat pe 12 februarie 2016].
19. Lita, E. (2011), eHealth: Let's Learn from Examples, *IT Trends*, Iulie 2011, Disponibil la: <http://ittrends.ro/2011/07/ehealth-2011-sa-invatam-din-exemple/> [Accesat pe 12 februarie 2016].
20. Margherio, L., Henry, D., Cooke, S. și Montes, S. (1998), The Emerging Digital Economy, Disponibil la: http://www.esa.doc.gov/sites/default/files/emergingdig_0.pdf [Accesat pe 12 februarie 2016].
21. Năstase, P. și Caia, F. (2015), Study Regarding Information Systems Audit for E-business, *Audit Financiar*, vol. XIII, nr. 123 – 3/2015, pp. 90-99.
22. Tapscott, D. (1996), *The digital economy: Promise and peril in the age of networked intelligence*, New York: McGraw Hill.
23. Toader, Ș. (2012), Unde ne va duce viitorul? Evoluția profesiei de audit, *Audit Financiar*, vol. X, nr. 86 – 2/2010, pp. 3-5.
24. Țugui, A. (2003), *Produse informatice generalizate pentru contabilitate*, București: CECCAR.
25. Țugui, A. (2006), Contabilul, o „specie” pe cale de dispariție?, *Audit Financiar*, vol. IV, nr. 17 - 5/2006, pp. 26-29.
26. Țugui, A. și Gheorghe, A.M. (2014), Changing the role of accountancy in the context of Cloud-Computing, *Jurnalul Managementul Intercultural*, anul XIV, nr. 31 – 2/2014, pp. 149-157.
27. Țugui, A. (2012), *Information technologies – A crisis solution for Romania?*, Scientific Annals of the „Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Economic Sciences, vol. 59, nr. 2, pp. 209-217.
28. Vasarhelyi, M.A., Kogan, A. și Tuttle, B.M. (2015), Big Data in Accounting: An Overview, *Accounting Horizons*: vol. 29, nr. 2, pp. 381-396.

Auditul securității pentru sistemele informatice bazate pe Cloud

---

Dragoș Marian MANGIUC,
Academia de Studii Economice din București,
e-mail: mangiuc@gmail.com

Rezumat

Urmărind comportamentul standard aferent oricărei schimbări majore de paradigmă din istoria tehnicii de calcul, migrația către sistemele informatice bazate pe cloud a suportat și suportă atât laude masive, cât și critici majore. Întrucât avantajele orientării spre cloud sunt evidente, în special pentru companiile de dimensiuni mici și mijlocii, criticiile noilor tehnologii se concentrează asupra dezavantajelor. Dintre acestea, securitatea este considerată a fi cel mai important dezavantaj.

Articolul de față urmărește conturarea unei imagini reale a nivelului de securitate al sistemelor informatice bazate pe cloud, dincolo de numeroasele mituri și concepții greșite cu care se confruntă un auditor. Cercetarea se bazează pe o parcurgere a literaturii relevante pentru domeniul sistemelor informatice bazate pe cloud și este construită pornind de la o serie de rezultate sintetice obținute în urma unei analize informale a opiniilor și a experienței în domeniu dobândite în ultimii ani de auditori români și străini care au acceptat un interviu. Scopul principal al articolului este să stabilească dacă, din perspectiva unui auditor, sistemele informatice bazate pe cloud sunt mai sigure sau mai puțin sigure, prin comparație cu sistemele informatice „tradiționale”, sau cu cele dezvoltate în antrepriză proprie (in-house). Articolul se subscrie unui demers de cercetare mai larg în domeniul tehnologiilor bazate pe cloud și al altor tehnologii înrudite.

Cuvinte-cheie: Securitate în cloud, Software as a Service, Platform as a Service, Infrastructure as a Service, audit de securitate

Clasificare JEL: L86

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Mangiuc, D.M. (2016), Auditing security for the Cloud, *Audit Financiar*, vol. XIV, nr. 3(135)/2016, pp. 302-311, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/302.

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/2016/AUDITF/2016/135/302>

Introducere

Domeniul securității în implementarea, administrarea, utilizarea și auditul aplicațiilor bazate pe cloud reprezintă tema principală a criticilor acestui sistem de distribuire a produselor software. În timp ce furnizorii de servicii cloud pretind că noua tehnologie este cea mai sigură variantă existentă în istoria informaticii, ignorând adesea probleme de securitate evidente, scepticii au tendința să „demonizeze” noua paradigmă, prezentând-o ca pe un sfârșit al adevăratei securități și începutul unei ere „întunecate”, în care dreptul la intimitate nu mai este decât o iluzie bine întreținută. Ceea ce face ambele puncte de vedere demne de analizat este faptul că, deși diametral opuse, ambele tipuri de discurs au tendința să prezinte probleme colaterale sau în unele cazuri, inexistente, ca pe „marele impediment al tehnologiilor cloud”, neglijând adesea elemente evidente și demne de studiat. Prins în mijlocul celor două curente antagoniste, auditorul are datoria de a crește nivelul de detaliu al expertizei realizate și de a-și completa propriile cunoștințe în domeniu până la un nivel rezonabil, pentru a nu cădea într-o extremă sau alta și a-și compromite imparțialitatea.

Prin natura sa, paradigma cloud moștenește o mare parte din problemele de securitate ale sistemelor anterioare de gestiune și utilizare a aplicațiilor software, nefiind suficient de diferită de acestea pentru a le elimina complet. Pe de altă parte, fundamentarea livrării și utilizării aplicațiilor prin intermediul rețelei Internet le face extrem de dependente de natura și modul de operare al acesteia, ceea ce conduce la „moștenirea” unor probleme de securitate, care sunt, de multe ori, omise (intenționat sau nu), atât de cei care laudă noua abordare, cât și de cei care o critică. Unele dintre problemele prezentate ca „motive majore de eșec” ale noilor tehnologii bazate pe cloud, sunt, de fapt, la fel de vechi ca tehnica de calcul, iar timpul a dovedit fără echivoc în ce măsură (și cu ce costuri) riscurile atașate lor pot fi gestionate sau minimizate.

Lucrarea de față își propune să utilizeze atât literatura relevantă pentru acest domeniu (din ce în ce mai consistentă), cât și datele obținute prin interviuri cu persoane direct implicate în aspectul analizat la nivel local și internațional, pentru a realiza o imagine clară a percepției auditorului cu privire la problemele reale de securitate în cloud, neafectată de interesul comercial sau de politicile de marketing agresive, caracteristice

oricărui produs nou pe piață. Deși nu există în prezent suficiente date de tip cantitativ pentru a elabora o propunere de model coerent destinat estimării securității unui sistem informatic de tip cloud și realizării de comparații cu sistemele informatice tradiționale (acesta fiind obiectivul final al unei cercetări mai ample în domeniu), este posibilă estimarea comparativă a nivelelor de securitate aferente celor două tipuri de sisteme.

1. Metodologia de cercetare

Prezentul articol reprezintă unul din rezultatele unui studiu mai larg, efectuat în domeniul tehnologiilor bazate pe cloud și al celor din categoria Enterprise 2.0 și dezvoltă o cercetare în domeniul tehnicilor și instrumentelor de audit asistat informatic.

În măsura în care acest lucru a fost posibil, s-a realizat o identificare directă a așteptărilor practicienilor din domeniul studiat, prin interviuri directe sau pe baza unui chestionar. În cazul utilizării chestionarului, întrebările au fost formulate astfel încât să permită obținerea de răspunsuri imparțiale și obiective. Membrii grupului chestionat au fost încurajați să adauge propriile păreri legate de chestionarul utilizat. Validarea concluziilor cercetării s-a realizat și prin intermediul unor interviuri directe cu practicieni, membri ai unor organizații care au realizat sau sunt în curs de a realiza o migrare a propriilor servicii către cloud. De câte ori a fost posibil, s-a cerut și părerea unor profesioniști aparținând unei companii care acordă consultanță și asistență în procesul de migrație către cloud. O serie de concluzii sunt bazate pe rezultatele unor studii de piață sau ale unor cercetări anterioare.

2. Cine este proprietarul real al informațiilor stocate în Cloud?

Pe 17 august 2009, Departamentul de Justiție al Statelor Unite a anunțat public faptul că 130 de milioane de numere de card de credit au fost furate în cadrul a ceea ce urma să fie numit cel mai mare furt de identitate din istoria informaticii (US Department of Justice, 2009). La câteva zile după acest anunț, a fost acuzat în mod oficial și autorul furtului, un fost angajat al serviciilor secrete, specializat în urmărirea și identificarea hackerilor, care a preluat datele despre cardurile de credit exploatând

lipsuri de securitate ale rețelelor de calculatoare aparținând marilor vânzători de bunuri de consum.

Pornind de la studiul evenimentelor de acest tip, se poate observa faptul că o mare parte a breșelor sistemelor de securitate nu apar ca urmare a neglijenței celor responsabili, ci ca urmare a unor atacuri extrem de ingenioase ale unor experți în domeniul securității, al căror nivel de cunoștințe despre securitatea informatică îl depășește, în anumite cazuri, pe cel al angajaților companiei care se ocupă cu implementarea mecanismelor de securitate și, câteodată, chiar și pe cel al experților solicitați să auditeze nivelul de securitate al sistemului informatic. Ca urmare, deși organizațiile evaluează și reevaluează permanent nivelul riscului de securitate, implementează sisteme de control intern, instalează și configurează echipamente de tip firewall și alte tehnologii asimilate, stabilesc procese și protocoale de backup și solicită elemente de securitate auditate și auditabile pentru echipamentele hardware și software achiziționate, breșele de securitate continuă să apară. În plus, la intervale tot mai reduse de timp, vânzătorii de soluții de securitate oferă noi variante, care se consideră a fi 100% sigure, ceea ce, în mod evident, se dovedește a fi cel puțin exagerat.

Din punct de vedere istoric, una dintre cele mai cunoscute „soluții miraculoase” de securitate a fost *Kerberos*, oferit la începutul anilor '90 ca fiind soluția universală a problemelor de securitate informatică (Perez-Mendez ș.a., 2012). Totuși, gloria sa a apus repede (Bajpai, Vardhan și Kushwaha, 2012), iar problemele de securitate asociate au continuat să existe. Câțiva ani mai târziu se considera că sistemul informatic al NASA a atins nivelul absolut al securității informatice (Reed, 2012). Cu toate acestea, cele câteva atacuri informatice reușite au condus la auditarea securității sistemului informatic al NASA de către Congresul Statelor Unite, prin organismul său numit *General Accountability Office – GAO* (Purpura, 2013). Concluziile auditului au relevat faptul că rezultatele raportate de agenția spațială erau mult exagerate, iar costurile cu implementarea sistemului de securitate nu se justificau prin comparație cu nivelul rezultatelor obținute (Berriman ș.a., 2012). NASA nu a fost singura organizație care și-a exagerat rezultatele în domeniu, atacurile ulterioare asupra companiilor *Microsoft* sau *Citibank* relevând o adevărată tendință în acest sens (Nunes și Merrihue, 2007).

În urma realizării unei sinteze a literaturii de specialitate pot fi formulate următoarele concluzii:

- Datele de pe serverele Web sunt, în majoritatea cazurilor, necriptate, securitatea concentrându-se asupra limitării accesului din exterior și încercând să realizeze un „zid” în jurul fiecărui server, după penetrarea căruia nu mai există niciun sistem de securitate intern;
- Majoritatea tranzacțiilor realizate on-line nu beneficiază de un sistem de auditare *post-factum*, aceasta realizându-se numai la nivelul sistemului de securitate ca ansamblu, iar rezultatele fiind apoi extrapolate asupra tuturor tranzacțiilor realizate;
- Modul în care distribuitorii de produse software și utilizatorii acestora își gestionează securitatea propriilor sisteme este departe de a fi transparent (ceea ce, în majoritatea cazurilor, este de înțeles).

Toate aceste fenomene au fost observate cu mult timp înaintea apariției modelului *cloud computing* și a tehnologiilor care îl utilizează, și, ca urmare, acesta nu poate fi considerat vinovat de existența fenomenelor respective. Diferența majoră este că deși înaintea apariției tehnologiilor bazate pe cloud existau astfel de cazuri, acestea erau relativ izolate, și, ca urmare, efectele negative erau relativ facil de gestionat sau eliminat, breșele de securitate fiind acoperite rapid. Apariția tehnologiilor bazate pe cloud a condus la apariția a milioane de servere, cu un număr de accesări din partea clienților care ar fi părut imposibil cu câțiva ani înainte (Han, Susilo și Mu, 2013). Cea mai bună dovadă în acest sens este celebra „criză a adreselor de IP” care a arătat că însăși rețeaua Internet, în acele momente, ajunsese să își atingă limitele fizice. În aceste circumstanțe, pentru un auditor, se impune identificarea răspunsurilor corecte la două întrebări esențiale:

- Cine este adevăratul proprietar al informației stocate în cloud?
- Care dintre părțile implicate este grevată de responsabilitatea principală pentru asigurarea securității informațiilor stocate în cloud?

Răspunsul la prima întrebare pare să fie „organizația care beneficiază de serviciile cloud și are rolul de utilizator”. Elementele de informație stocate de către un furnizor de servicii cloud aparțin clienților săi, angajaților săi, conturilor și portofoliilor pe care le administrează. În aceste condiții, problema securității devine extrem de discutabilă, odată ce devine evident că valorile de natură

informațională nu se află sub supravegherea directă a proprietarului lor de drept, ci a unei entități externe (furnizorul de infrastructură sau de servicii bazate pe cloud).

Această „răsturnare” a responsabilităților conduce la o a doua întrebare importantă și anume: „Își asumă furnizorul de servicii cloud responsabilitatea legală în cazul unor scurgeri de date sau a unui furt de identitate, cu acoperirea tuturor daunelor?” Deși după cunoștințele autorului și părerile altor autori (Li ș.a., 2013), domeniul cloud nu a fost încă testat la nivelul sistemului juridic, neexistând probleme și spețe suficiente de importante pentru a se crea un precedent solid, totuși, comportamentul furnizorilor de servicii informaționale în cazuri similare (care nu implicau tehnologii bazate pe cloud) nu poate fi considerat ca liniștitor. De exemplu, într-un caz de furt de identitate, hackerii au „golit” întreaga linie de credit a clientului unei bănci franceze. În aceste condiții, banca nu numai că nu a recunoscut nicio parte din vină, dar, mai mult, a solicitat în continuare plata de rate cu dobândă clientului său, pentru întreaga sumă sustrasă de hackeri. Un tribunal a anulat intenția băncii de a percepe dobândă, dar nu a obligat-o pe aceasta să suporte și valoarea sumei sustrate, întrucât gestiunea contului nu era realizată de către bancă, ci era realizată direct de către client, printr-un serviciu de tip *Internet banking* (Edwards, 2014).

Furtul de identitate urmează, de regulă, un model standard. Autorul faptei ajunge în posesia unui set de informații esențiale cu privire la victimă (identitate, parole, numere de cont etc.), pe care le utilizează pentru a accesa resursele financiare ale acesteia și chiar pentru a accesa noi surse de finanțare (linii de credit, carduri de credit etc.). Este posibil chiar ca autorul faptei să efectueze depuneri și să plătească rate pentru o perioadă de timp, în scopul de a crește limita de credit sau de a nu trezi suspiciuni până la realizarea loviturii finale. În momentul în care datoriile respective întârzie la plată, creditorii se vor întoarce împotriva persoanei în numele căreia au fost făcute creditele (victima), care va trebui să inițieze acțiunile legale de identificare și urmărire a autorului faptei, în caz contrar fiind singura persoană responsabilă pentru achitarea acestora. Întrucât un studiu recent arată că numai în Statele Unite au loc circa 750.000 de tentative reușite de furt de identitate anual (Ren, Wang și Wang, 2012), întrebarea evidentă este: „Va permite setul de tehnologii cloud repetarea acestui scenariu la scară mondială?” Din păcate, răspunsul nu poate fi dat cu ușurință, nefiind la fel de evident.

3. Responsabilitate și răspundere

Concluzia care se desprinde din analiza situației actuale este că în lipsa unei gestiuni coerente a securității în cloud, aceasta va putea conduce la creșterea cu un ordin de magnitudine a fenomenelor negative datorate în prezent breșelor de securitate. Un studiu recent al modului în care se negociază contractele între beneficiarii serviciilor de tip cloud și furnizorii acestora (Carlsson și Fuller, 2013) sugerează faptul că în situația în care un beneficiar de servicii cloud va suferi pagube majore din infracțiuni informatice, în timp ce baza sa de date este găzduită în cloud de către un furnizor, acel furnizor nu va putea fi făcut răspunzător de nicio parte din consecințe. Din punctul de vedere al unui auditor, această perspectivă este cel puțin interesantă, ținând cont de faptul că nivelul de securitate și controlul accesului la servere este realizat în totalitate de compania care deține acele servere (furnizorul de servicii de tip cloud), nicidecum de clienții acesteia. Ca urmare, furnizorul serviciilor de tip cloud ar trebui să aibă răspundere legală clară și explicită pentru nivelul de securitate și protecție asociat serviciului pe care îl oferă. În plus, organizațiile care beneficiază de aceste servicii trebuie să înțeleagă faptul că termenul „public cloud” implică următoarele:

- Nivelul de acces este astfel realizat încât să permită accesul liber al tuturor celor care doresc să beneficieze de respectivul serviciu;
- Printre beneficiarii serviciului pot fi și persoane cu intenții malițioase, care se vor pretinde utilizatori legitimi.

Din punct de vedere conceptual, obiectivele de securitate se implementează prin intermediul unui set de principii de proiectare a aplicațiilor și a serviciilor (care definesc cadrul conceptual al tehnologiilor de securitate), precum și prin intermediul unor dispozitive hardware și aplicații software care implementează cadrul conceptual definit. Prin natura sa, tehnologia are un caracter dual, întrucât principiile de proiectare care implementează securitatea și cele care permit obținerea de sisteme funcționale mai ieftine și mai flexibile se contrazic adesea, obligând organizațiile la realizarea de compromisuri nedorite, dar imposibil de evitat. Aceste conflicte nu apar numai la nivelul tehnologiilor IT, ci pot afecta chiar nivelul procesului de afaceri aflat la baza acestor tehnologii. Dacă se acceptă premisa că utilizarea tehnologiilor cloud permite reducerea costurilor

și facilitarea accesului la servicii, atunci, cu fiecare creștere a accesului, problemele de securitate (tentativele de fraudă) vor crește în mod direct proporțional.

Se poate considera că, mai devreme sau mai târziu, toată lumea va încerca să beneficieze de servicii de tip cloud, întrucât o mare parte dintre acestea sunt disponibile în mod gratuit, fiind suportate din publicitate. Dacă un serviciu de e-mail bazat pe cloud este oferit fără a se percepe vreo taxă, atunci costurile reale ale acestui serviciu pot fi complet invizibile pentru utilizatorii săi, ponderea în care acestea includ elemente de securitate și asigurarea protecției datelor personale neputând fi aflată de către un beneficiar al serviciului. Aceste probleme devin elemente de interes nu numai pentru persoanele și organizațiile care apelează la servicii de tip cloud, ci și pentru persoanele și organizațiile care iau în calcul posibilitatea unei migrații. Companiile de dimensiuni mici și mijlocii (IMM) sunt atrase de o ofertă de servicii de poștă electronică bazate pe cloud, mai ales dacă aceasta va permite integrarea directă în *browser* cu alte aplicații de gestiune a relațiilor cu clienții sau de gestiune a resurselor întreprinderii. Totuși, pe măsură ce numărul clienților astfel gestionați crește, problemele de securitate încep să prindă contur. Studii empirice (Pervez ș.a., 2013) relevă faptul că anumiți consumatori ar accepta să renunțe „într-o oarecare măsură” la intimitate pentru a beneficia de un serviciu complet gratuit, dar, când acel prag de semnificație este depășit, lucrurile se impun a fi reevaluate. Un sondaj realizat printre utilizatori ai acestui tip de servicii, care dețin și o serie de cunoștințe avansate în domeniul informatic, a condus la următoarele rezultate:

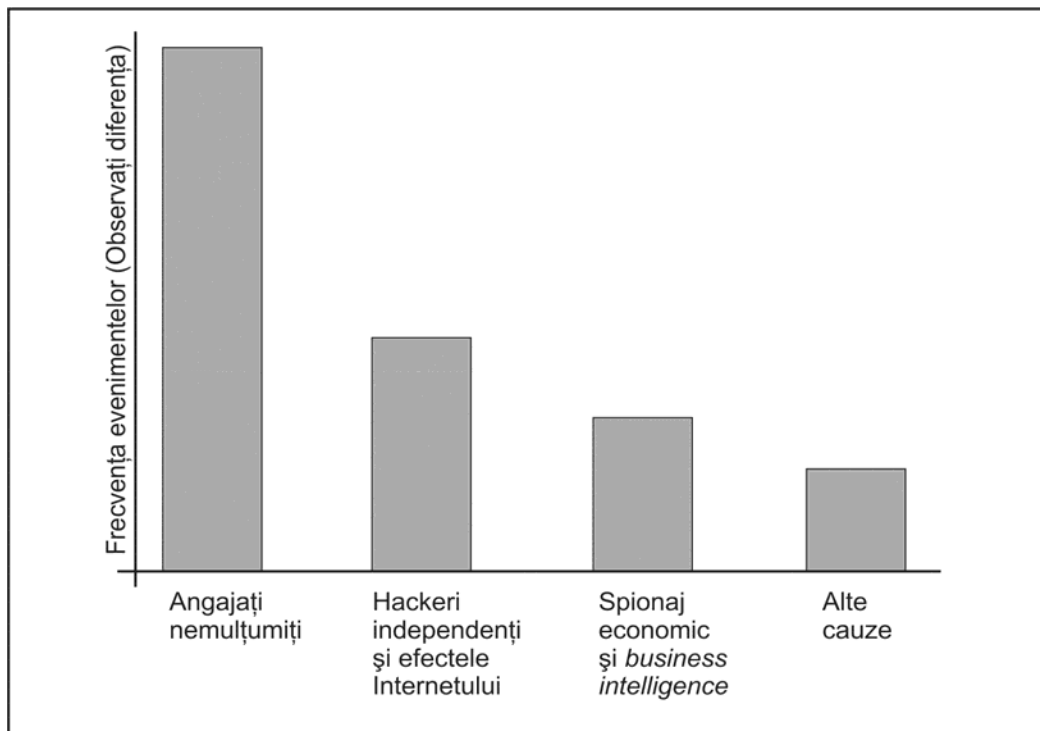
- La întrebarea „*Considerați că aveți un nivel de control suficient asupra datelor personale?*”, peste 87% dintre cei intervievați au răspuns pozitiv, invocând în favoarea opiniei lor și normele legale în vigoare privind prelucrarea datelor cu caracter personal.
- La întrebarea „*Sunteți conștient de faptul că furnizorul serviciului are dreptul de a utiliza datele dumneavoastră personale pentru a direcționa procesul de publicitate?*”, numai 32% au răspuns pozitiv, considerând că posibilitatea de a-și edita propriul profil reprezintă o soluție suficientă la această problemă.

Toate aceste elemente, fie ele de natură tehnică, personală sau de afaceri, afectează modul în care oamenii, companiile și auditorii privesc securitatea informației. În plus, din discuții cu profesioniști în domeniul tehnologiilor bazate pe cloud rezultă că explozia acestor tehnologii va face sarcinile administrative din domeniul securității extrem de complexe, poate chiar imposibil de gestionat. Mai mult, posibilitatea unor atacuri provenind „din interior” nu poate fi eliminată. Un sondaj al FBI din 2012 (US House of Representatives, 2012) relevă faptul că numărul de atacuri malițioase realizate de către foști angajați nemulțumiți este de două ori mai mare decât numărul atacurilor realizate de hackeri. Conform aceluiași sondaj, pe locul al treilea se află atacurile de tip *business intelligence*, traduse ca acțiuni de spionaj economic ale competitorilor, de asemenea facilitate de către tehnologiile bazate pe cloud. Rezultatele sondajului sunt prezentate în **Figura 1**, așa cum au fost prezentate și în sondajul original, fără informații cantitative, scopul acestuia fiind conștientizarea ponderii fiecărui tip de atacuri în totalul problemelor de securitate.

Prin comparație cu sistemele de tip public bazate pe cloud, cele de tip privat se poziționează mai bine din punct de vedere al securității, întrucât organizația care utilizează serviciul are și proprietatea și controlul asupra infrastructurii aferente serviciului. Totuși, majoritatea structurilor de tip *private cloud* deține conexiuni de bandă largă cu structuri de tip *public cloud* (în vederea asigurării unei scalabilități cât mai elastice), ceea ce nu le face imune la problemele de securitate aferente serviciilor publice.

Soluția pentru păstrarea riscului aferent sistemelor informatice bazate pe cloud la un nivel rezonabil și gestionabil este stabilirea și respectarea unor standarde comune de securitate, atât la nivelul furnizorilor de servicii, cât și la nivelul beneficiarilor acestora. De asemenea, la nivelul Uniunii Europene, sau poate chiar la nivel mondial, se impune înființarea unei autorități de securitate și audit pentru cloud, cu putere de reglementare. Din păcate, deși numeroase voci (atât din interiorul, cât și din afara mediului academic) au enunțat această necesitate, propunerea nu a fost luată în considerare de către cei în măsură să reglementeze apariția și funcționarea unei astfel de autorități.

Figura 1. Originile riscurilor de securitate informatică

Sursa: FBI, 2012

După cum relevă un sondaj anterior (Mangiuc, 2012), organizațiile care beneficiază de servicii bazate pe cloud ar trebui să adopte o atitudine mai realistă în privința problemelor de securitate, atunci când contractează respectivele servicii. Câteva dintre organizațiile chestionate păreau să negligeze masiv problemele de securitate, motivând că reducerea de costuri permisă de abordarea cloud este prea importantă pentru a fi trecută cu vederea. În mod evident, migrarea de la o soluție *in-house* la o soluție cloud va presupune un compromis între securitate, performanță și costuri. În aceste condiții, următoarele reguli sunt esențiale:

- Nivelul de securitate solicitat unui furnizor de servicii cloud nu trebuie stabilit în funcție de prețul ofertei acestuia, ci în funcție de nivelul riscului operațional pe care îl implică;
- Compromisurile masive în domeniul securității semnifică, în esență, lipsă de profesionalism din partea conducerii organizației, ceea ce poate face persoanele respective direct răspunzătoare în cazul

unei scurgeri masive de informații, cu consecințe majore la nivelul proceselor de afaceri. Auditorul are obligația de a-și exprima rezervele cu privire la nivelul de securitate în cazul în care observă asemenea compromisuri.

O asemenea lipsă de grijă se poate dovedi nefastă pentru organizație și extrem de costisitoare la nivel legal, atât din punct de vedere al securității, cât și din punct de vedere al conformității. În prezent, în Uniunea Europeană este în vigoare un pachet de reglementări detaliate, care include:

- Directiva 1999/93/CE privind un cadru comunitar pentru semnăturile electronice;
- Directiva 2000/31/CE privind comerțul electronic;
- Directiva 97/7/CE privind protecția consumatorilor în cazul contractelor la distanță;
- Directiva 2002/65/CE privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum;
- Directiva 2002/58/CE privind procesarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul

comunicațiilor publice (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice).

În plus, atât furnizorii, cât și beneficiarii de servicii bazate pe cloud trebuie să aibă în vedere natura globală a acestei tehnologii, și faptul că numeroase state solicită, prin legislația proprie, păstrarea datelor cu caracter personal și a materialelor grevate de drepturi de autor între granițele proprii.

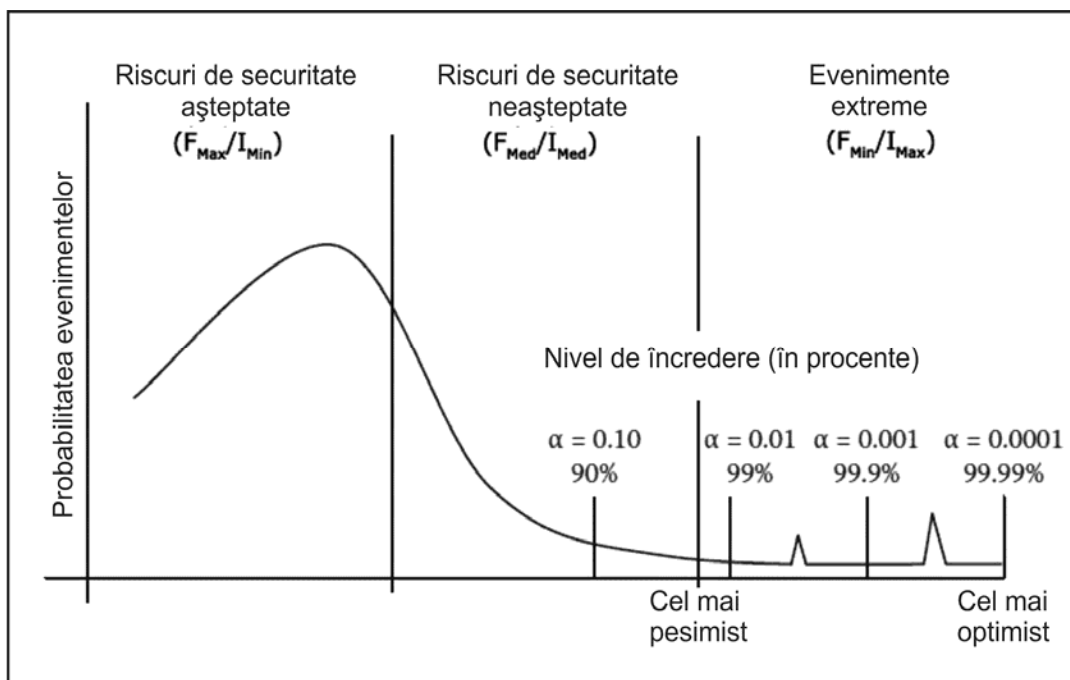
Fundamentul legal al relațiilor dintre furnizorii și beneficiarii de servicii bazate pe cloud este reprezentat de contractele de tip *SLA* (*Service Level Agreement*), care, în numeroase cazuri, se limitează la a defini obligațiile de securitate în termeni destul de generali, fără a defini explicit standardele, protocoalele și procedurile ce trebuie utilizate la nivelul calculatoarelor cu rol de client, serverelor, routerelor, echipamentelor de tip hub și bridge, concentratoarelor de conexiuni și al echipamentelor firewall care implementează propriu-zis sistemul de securitate. Acest lucru nu poate fi decât nociv în condițiile în care, la nivel declarativ, securitatea este un element-cheie pentru diferențierea în raport cu competiția și un indicator-cheie de performanță, atât

pentru furnizorii, cât și pentru beneficiarii de servicii informatice bazate pe cloud. În momentul în care contractele de tip *SLA* vor include clauze inatacabile privind responsabilitățile de securitate, acestea vor conduce la obținerea de arhitecturi mai sigure, care includ elemente solide și auditabile de securitate, încă din etapele de analiză și proiectare.

4. Propunere de model pentru prioritizarea securității

Ca răspuns la toate problemele menționate anterior, autorul propune realizarea unui model care să permită unui furnizor sau unui beneficiar de servicii informatice bazate pe cloud stabilirea adevăratelor priorități în domeniul securității. Prima etapă a acestui model presupune identificarea, analiza și evaluarea vulnerabilităților aferente soluției cloud alese. Există șanse foarte mari ca acest proces să genereze o listă extrem de lungă de vulnerabilități și posibile amenințări, dar nu toate vor constitui priorități majore la nivelul organizației.

Figura 2. Modelul de determinare a impactului vulnerabilităților

Sursa: Manguic, 2016.

Criteriul determinant pentru prioritatea unei amenințări de securitate ar trebui să fie următorul: o vulnerabilitate prezintă risc ridicat de securitate, dacă exploatarea sa poate expune sau compromite un element de proprietate intelectuală al companiei. Mai mult, aceste amenințări considerate prioritare trebuie verificate încrucișat cu toate celelalte vulnerabilități, pentru a identifica combinațiile cu efecte distructive maxime. În timp ce frecvența unei anumite vulnerabilități se poate determina statistic, pe bază de date proprii sau de date externe relevante, procedeul de mai sus poate fi utilizat pentru a determina impactul unei vulnerabilități (Figura 2).

Preluând și adaptând abordarea specifică studiului riscului operațional, se vor urmări:

- Evenimente cu frecvență mare și impact redus (F_{Max}/I_{Min}) – pentru care se pot utiliza, cel puțin temporar, metodele de protecție deja existente, până în momentul finalizării procesului de proiectare a unei politici de securitate coerente.
- Evenimente cu frecvență medie și impact mediu (F_{Med}/I_{Med}) – numite și *known unknowns*, pentru care se vor crea și analiza diferite scenarii capabile de a le proiecta posibilele efecte la nivelul infrastructurii bazate pe cloud.
- Evenimente cu frecvență redusă și impact major (F_{Min}/I_{Max}) – numite și *unknown unknowns*, pentru care este necesară proiectarea atentă a unor elemente dedicate în cadrul strategiei de securitate.

Pornind de la premisa existenței unui minim de instrumente de audit la nivelul sistemului informatic, un proces permanent de eșantionare poate indica deviațiile de la utilizarea curentă a sistemului (încărcare neobișnuită, număr mare de cereri din aceeași sursă etc.). Nivelul de încredere pentru evenimentele de tip F_{Min}/I_{Max} trebuie să fie de cel puțin 99,99%, ceea ce înseamnă că cel mult un caz din zece mii poate scăpa atenției celor care monitorizează sistemul. Un asemenea deziderat nu poate fi atins instantaneu, ci numai după un interval rezonabil de timp, prin analize repetate și acumularea de experiență.

Modul de acțiune propus în prezenta lucrare se bazează și pe o serie de practici din industria bancară, destinate identificării și monitorizării riscului operațional, așa cum

este cerut de către *Basel Comitee on Banking Supervision* (Chorafas, 2004).

Tipul de analiză propus anterior asigură capacitatea auditorului de a descoperi vulnerabilități, precum și pe cea de a stabili prioritățile. Nicio companie, indiferent de dimensiuni, nu își poate permite să urmărească toate vulnerabilitățile simultan, ci trebuie să se concentreze mai întâi pe cele cu risc ridicat de impact, indiferent cât de redusă pare posibilitatea lor de apariție. Această abordare, care poate fi numită *proiectarea unei politici de securitate*, ar trebui centrată pe alegerea celor mai eficiente economic contra-măsuri pentru reducerea expunerii la vulnerabilități:

- creșterea semnificativă a costului atacului pentru un eventual atacator;
- diminuarea pagubelor ce pot fi provocate printr-un atac, prin stabilirea de proceduri de control intern mai complexe și cu grad mai mare de integritate;
- creșterea probabilității ca atacul să fie detectat și oprit înainte de a-și atinge scopul.

Propunerea de mai sus constituie doar o sugestie privind direcțiile de acțiune, întrucât pentru eficiență maximă este necesară îmbogățirea acesteia cu o serie de variabile de natură culturală și comportamentală, care nu pot fi predefinite, ci trebuie evaluate în fiecare caz particular (de exemplu, nivelul de pregătire al angajaților, nivelul de înțelegere și de acceptare a noilor măsuri de securitate, gravitatea pedepselor prevăzute în normele legale pentru respectivele infracțiuni).

De asemenea, se impune proiectarea unei arhitecturi de securitate distribuite, capabile de a căuta, captura și analiza modelele de comportament de la nivelul rețelei. Această abordare este mult mai eficientă decât cea centralizată (Pinzon ș.a., 2011), deoarece este mai sensibilă la modelele locale de comportament din rețea și, în plus, încarcă mai puțin echipamentele din cadrul rețelei. O asemenea arhitectură de securitate trebuie să fie capabilă de a culege datele și probele necesare în cazul documentării unui eveniment de securitate, pentru a servi auditului intern, unui contract de asigurare, sau unei instanțe judecătorești. Studiile arată că unul din impedimentele principale întâmpinate de companiile din Uniunea Europeană atunci când doresc instrumentarea legală a acțiunii în cazul unui atac informatic este de a demonstra că acesta a avut loc (Munoz-Canavate și Hipola, 2011). Detectarea și identificarea anomaliilor

alertează administratorii cu privire la acele evenimente sau conexiuni care nu au apărut până atunci, sau, dacă au mai apărut, nu au intrat în atenția sistemelor de alertare. Utilizarea tehnologiilor specifice inteligenței artificiale (rețele neuronale, rețele bazate pe agenți, identificarea de evenimente) pot accelera semnificativ procesul de implementare a unui sistem de securitate corect proiectat. Asemenea tehnologii au și capacitatea de a reduce numărul de alarme false, a căror apariție este inevitabilă, indiferent dacă este vorba de un sistem predominant automat sau de unul predominant manual.

Concluzii

Prezentul articol a identificat principalele tipuri de amenințări de securitate care grevează o soluție informatică bazată pe cloud, atât din categoria celor „moștenite” de la generațiile anterioare de soluții informatice, cât și din categoria celor apărute ca urmare a fundamentării sistemului informatic pe conexiunea Internet.

Deși constituirea unei autorități dedicate normalizării și verificării modului de aplicare a normelor de securitate în cloud a fost cerută de numeroase voci din mediul economic și din cel academic, ideea nu a fost luată în considerare de factorii de decizie, ceea ce conduce la concluzia că, din punctul de vedere al unui auditor, potențialul de fraudă al infrastructurii bazate pe cloud, perceput ca atare de către o mare parte a companiilor-utilizatori are două cauze majore:

- Absența unor practici standardizate de securitate a căror implementare să fie obligatorie pentru furnizorii

și beneficiarii de servicii cloud (și verificabilă direct prin Internet).

- Ambiguitatea și incertitudinea existentă din punct de vedere legal cu privire la modul de aplicare și aria de acoperire a cadrului legislativ existent în domeniul afacerilor on-line.

Riscul de a răspunde legal pentru modul în care a fost gestionată informația în cloud va aparține aceluia care este proprietarul de drept al informației, iar consecințele pot deveni repede extrem de serioase în cazul unui management defectuos al securității. După cum și-a propus să evidențieze și lucrarea de față, capacitatea de a asigura un nivel rezonabil de protecție a datelor în cloud este cel puțin discutabilă în prezent și probabil va rămâne așa atât timp cât creșterea complexității infrastructurii cloud va lăsa în urmă creșterea eficienței mecanismelor de securitate.

Ca urmare, lucrarea propune o schiță de model pentru identificarea și prioritizarea amenințărilor de securitate din cadrul unei infrastructuri bazate pe cloud, inspirat din modelul de estimare a riscului operațional, și care poate fi utilizat pentru descrierea direcțiilor cele mai importante de dezvoltare a politicilor de securitate.

Se poate concluziona că proiectarea unei soluții de securitate absolută este o utopie. Totuși, acest lucru nu trebuie să fie descurajant, întrucât recursul la cele mai bune tehnologii disponibile, precum și utilizarea unor tehnici imaginative de protecție împotriva amenințărilor de securitate specifice rețelei Internet și paradigmei bazate pe cloud poate crește eficiența și impactul soluțiilor de securitate propuse.

BIBLIOGRAFIE

1. Bajpai, D., Vardhan, M. și Kushwaha, D.S. (2012), Authentication and Authorization Interface Using Security Service Level Agreements for Accessing Cloud Services, *Contemporary computing, Book Series: Communications in Computer and Information Science*, vol. 306, nr.1, pp. 370-382.
2. Berriman, B., Deelman, E., Juve, G., Rynge, M. și Voekler, J.S. (2012), High-Performance Compute Infrastructure in Astronomy: 2020 Is Only Months Away, *Astronomical Data Analysis Software and Systems XXI Book Series: Astronomical Society of the Pacific Conference Series*, vol. 461, nr. 1, pp. 91-94.
3. Carlsson, C. și Fuller, R. (2013), Probabilistic Versus Possibilistic Risk Assessment Models for Optimal Service Level Agreements in Grid Computing, *Information Systems and E-Business Management*, vol. 11, nr. 1, pp. 13-28.
4. Chorafas, D.N. (2004), *Operational Risk Control with Basle II. Basic Principles and Capital Requirements*, Butterworth-Heinemann, London.
5. Directiva 1999/93/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 1999 privind un cadru comunitar pentru semnăturile electronice.

6. Directiva 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice).
7. Directiva 2002/65/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 septembrie 2002 privind comercializarea la distanță a serviciilor financiare de consum și de modificare a Directivei 90/619/CEE a Consiliului și a Directivelor 97/7/CE și 98/27/CE.
8. Directiva 97/7/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță.
9. Edwards, C. (2014), Ending identity theft and cyber-crime, *Biometric Technology Today*, vol. 2014, nr. 2, pp. 9-11.
10. Han, J., Susilo, W. și Mu, Y. (2013), Identity-based data storage in cloud computing, *Future Generation Computer Systems – The International Journal of Grid Computing and E-Science*, vol. 29, nr. 3, pp. 673-681.
11. Li, M., Yu, S., Zheng, Y., Ren, K. și Lou, W. (2013) "Scalable and Secure Sharing of Personal Health Records in Cloud Computing Using Attribute-Based Encryption", *IEEE Transactions on Parallel and Distributed Systems*, vol. 24, nr. 1, pp. 131-143.
12. Mangiuc, D. (2012), Cloud Identity and Access Management – A Model Proposal, *Journal of Accounting and Management Information Systems*, vol. 11, nr. 3, pp. 484-500.
13. Munoz-Canavate, A. și Hipola, P. (2011), Electronic administration in Spain: From its beginnings to the present, *Government Information Quarterly*, vol. 28, nr. 1, pp. 74-90.
14. Nunes, P.F. și Merrihue, J. (2007), The continuing power of mass advertising, *MIT Sloan Management Review*, vol. 48, nr. 2, pp. 63-77.
15. Perez-Mendez, A., Pereniguez-Garcia, F., Marin-Lopez, R. și Lopez-Millan, G. (2012), A cross-layer SSO solution for federating access to kerberized services in the eduroam/DAME network, *International Journal of Information Security*, vol. 11, nr. 6, pp. 365-388.
16. Pervez, Z., Awan, A.A., Khattak, A.M., Lee, S. și Huh, E.N. (2013), Privacy-aware searching with oblivious term matching for cloud storage, *Journal of Supercomputing*, vol. 63, nr. 2, pp. 538-560.
17. Pinzon, C.I., Bajo, J., De Paz, J.F. și Corchado, J.M. (2011), S-MAS: An adaptive hierarchical distributed multi-agent architecture for blocking malicious SOAP messages within Web Services environments, *Expert Systems with Applications*, vol. 38, nr. 5, pp. 5486-5499.
18. Purpura, P.P. (2013), *Security and Loss Prevention – An Introduction (Sixth Edition)*, Butterworth-Heinemann, London.
19. Reed, B. (2012), The 8-Year Effort to Address Systems-Level Space Solar Power Issues for US Government Satellite Programs, *2012 38th IEEE Photovoltaic Specialists Conference*, vol. 38, nr. 1, pp. 2811-2814.
20. Ren, K., Wang, C. și Wang, Q. (2012), Toward Secure and Effective Data Utilization in Public Cloud, *IEEE Network*, vol. 26, nr. 6, pp. 69-74.
21. US Department of Justice, Office of Public Affairs (2009), Alleged International Hacker Indicted for Massive Attack on U.S. Retail and Banking Networks. Data Related to More Than 130 Million Credit and Debit Cards Allegedly Stolen, Disponibil la <http://www.justice.gov/opa/pr/2009/August/09-crm-810.html> [Accesat pe 10 februarie 2016].
22. US House of Representatives, Committee on Homeland Security, Subcommittee on Oversight, Investigations, and Management (2012), America Is under Cyber Attack: Why Urgent Action Is Needed", Disponibil la <http://www.hsdl.org/?view&did=707644> [Accesat pe 10 februarie 2016].

Perspectiva mediului de afaceri asupra prețurilor de transfer și a legislației conexe în domeniu

---

George Bogdan STANA,
Academia de Studii Economice, București,
e-mail: Bogdan.Stana88@yahoo.com

Rezumat

Legislația românească privind prețurile de transfer a fost adoptată urmărind modelele stabilite de liniile directoare ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și cele ale Forumului Uniunii Europene privind prețurile de transfer. Primele reglementări legislative detaliate privind conținutul dosarului prețurilor de transfer și termenul de prezentare al acestuia au fost publicate în Monitorul Oficial al României în anul 2008.

Obiectivul prezentei cercetări este de a identifica și analiza percepția mediului de afaceri din România referitor la problematica prețurilor de transfer, abordând subiecte precum influența legislației prețurilor de transfer în crearea unui mediu de afaceri concurențial, modalitatea de aplicare a legislației de către autoritatea fiscală competentă, necesitatea unei companii de a apela la un consultant extern, precum și alte teme conexe.

Cuvinte-cheie: *Prețuri de transfer, mediu de afaceri concurențial, tranzacții cu părțile afiliate, obligații suplimentare, consultanță specializată, convenția evitării dublei impuneri.*

Clasificare JEL: E64, M42, M48

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Stana, B. (2016), The business perspective on transfer pricing and related legislation, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 3(135)/2016, pp. 312-319, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/312.

Link permanent pentru acest document:

[http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/312.](http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/312)

Introducere

Principiul valorii de piață a fost introdus pentru prima dată în legislația fiscală internă în anul 1994, urmând ca dezvoltarea cadrului legislativ de stabilire a prețurilor de transfer să se realizeze în anul 2004, când au fost introduse în Codul fiscal definiția părților afiliate, a principiului valorii de piață și metodele pentru stabilirea prețurilor de transfer în conformitate cu principiul valorii de piață. Acesta se aplică tuturor tranzacțiilor cu părți afiliate, inclusiv tranzacțiilor între o entitate juridică străină și societatea înființată în România. Modificările recente aduse Codului fiscal clarifică posibilitatea de a investiga tranzacțiile între părțile românești afiliate, în scopul determinării prețurilor de transfer.

Mediul autohton de business nu acordă la momentul actual o atenție deosebită domeniului prețurilor de transfer și procesului de erodare a bazei de impozitare și mutare a profiturilor, cu toate că acesta va reprezenta un domeniu de viitor al auditului financiar, iar controalele fiscale se vor axa din ce în ce mai mult pe această ramură.

Pak și Zdanowicz (1994), citați de Kingsley și Zabihollah (2008), au conștientizat că „prețurile de transfer reprezintă cea mai importantă problemă din perimetrul fiscalității internaționale cu care se confruntă guvernele statelor și companiile multinaționale implicate în comerțul internațional.”

Companiile din România care efectuează tranzacții directe sau indirecte cu părți afiliate trebuie să înțeleagă faptul că strategia prețurilor de transfer, practică în cadrul grupului, impune respectarea principiului valorii de piață, însă tranzacțiile trebuie privite și din punctul de vedere al plusului de valoare creat și al beneficiilor părților implicate, așa cum precizează și McKinley și Owsley (2013), respectiv „determinarea prețurilor de transfer ale unei companii presupune identificarea poziției din grup în care este creată valoarea adăugată și modul în care se transferă între membrii grupului.”

O perspectivă privind identificarea riscului prețurilor de transfer și cuantificarea acestuia este analizată și prezentată de către un consultant al unei companii multinaționale, în cadrul ghidului OCDE privind „Gestionarea în mod eficient a provocărilor privind prețurile de transfer”. Acesta punctează „importanța abordării în afaceri a principiului valorii de piață și modul de evaluare.” De asemenea, acesta evidențiază și plusul de valoare pe care îl poate aduce „nivelul de pregătire al

departamentului din cadrul companiei în domeniul prețurilor de transfer și modul de colaborare cu echipa de consultanți” (OCDE, 2012).

Cel mai recent studiu privind gradul de conștientizare a companiilor din România referitor la importanța înțelegerii provocărilor legate de domeniul prețurilor de transfer a fost realizat de Ernst & Young (2013). Rezultatele studiului confirmă faptul că entitățile românești consideră prețurile de transfer ca fiind unul din aspectele cu cea mai mare importanță cu care acestea se vor confrunta în perioada următoare. Totodată, studiul realizat de Ernst & Young scoate în evidență o creștere a nivelului de cunoaștere al autorităților fiscale române în privința prețurilor de transfer, acestea desfășurând analize mai aprofundate ale documentației prețurilor de transfer.

Un alt studiu privind percepția profesioniștilor din România din domeniul financiar-contabil referitoare la unele aspecte specifice prețurilor de transfer a fost realizat de Corlaci și Tiron-Tudor (2014). În baza chestionarului utilizat, s-a ajuns la concluzia că respondenții „consideră că prețurile de transfer sunt importante în cadrul strategiei globale de afaceri, dar că, în același timp, aceste prețuri pot fi utilizate drept instrumente de manipulare a rezultatului fiscal.”

Legislația românească (Codul fiscal) include o descriere generală a principiului valorii de piață, care este în concordanță cu liniile directoare privind prețurile de transfer pentru companii multinaționale și administrații fiscale emise de OCDE (OCDE, 2010).

Obiectivul dosarului prețurilor de transfer este de a evalua măsura în care o societate din România desfășoară tranzacții cu o entitate afiliată din alt stat membru UE în conformitate cu principiul valorii de piață, precum și respectarea cerințelor de documentare a prețurilor de transfer existente în România. În cazul generării unor litigii responsabilitatea probatorie revine autorităților fiscale, care trebuie să demonstreze că prețurile de transfer practicate nu respectă principiul valorii de piață.

1. Metodologia de cercetare

În cadrul planificării și realizării activității de cercetare având drept scop evidențierea percepției mediului de afaceri din România asupra prețurilor de transfer, a fost conceput un chestionar alcătuit din 18 întrebări, din care 17 sunt întrebări închise cu variante singulare de

răspunsuri predefinite, iar ultima întrebare este una deschisă, în vederea identificării gradului de cunoaștere în domeniul prețurilor de transfer al respondentului. Chestionarul utilizat a fost construit folosind „*tehnica pâlniei*” (Chelcea, 2007, p.259), ce presupune structurarea întrebărilor astfel încât să se observe o trecere de la general către aspecte particulare ale subiectelor supuse cercetării.

Întrebările utilizate în cadrul chestionarului au fost structurate în patru categorii, astfel:

1. Primele patru întrebări au urmărit identificarea profilului companiei, segmentului de activitate, acționariatului și dacă respondenții au făcut până la momentul completării chestionarului obiectul unei inspecții fiscale privind prețurile de transfer. Au fost utilizate atât întrebări precodificate cu spectru larg de răspunsuri pentru conturarea profilului, cât și întrebări dihotomice închise;
2. Următoarele șase întrebări au avut rolul de a contura percepția și aptitudinea respondentului în raport cu întocmirea dosarului prețurilor de transfer, precum și conștientizarea importanței acestuia în contextul economic. Deoarece acest subiect este unul complex, iar opiniile pot varia ca intensitate, au fost utilizate preponderent întrebări de scalare de la 1 la 10, unde 1 reprezintă o influență scăzută și 10 o influență foarte mare;
3. Întrebările finale, cu variante predefinite de răspuns, au urmărit conturarea opiniei respondenților cu privire la modalitatea prin care este aplicată legislația fiscală în domeniul prețurilor de transfer de către autoritățile fiscale;
4. Ultima întrebare utilizată este de tip deschis și a avut rolul de a identifica gradul de cunoaștere în domeniul prețurilor de transfer al respondentului, precum și opinia acestuia în raport cu subiectul prezentat.

Grupul țintă a fost format din companii din domenii de activitate diverse și de mărimi diferite (contribuabili mici, mijlocii și mari). Companiile cărora le-a fost solicitată completarea chestionarului au fost selectate utilizând diverse contacte obținute de pe platforma de socializare orientată spre mediul de afaceri, LinkedIn. Odată cu transmiterea chestionarului, grupului țintă i s-a creat posibilitatea oferirii răspunsurilor sub protecția anonimatului sau nominalizarea companiei.

În vederea realizării chestionarului și centralizării răspunsurilor primite au fost utilizate componente din

pachetul Microsoft Office, respectiv Microsoft Word pentru redactarea chestionarului și Microsoft Excel pentru centralizarea rezultatelor și pentru elaborarea graficelor.

Perioada în care au fost colectate răspunsurile a fost cuprinsă între 1 martie 2015 și 31 octombrie 2015.

2. Analiza și interpretarea rezultatelor

În perioada de colectare a răspunsurilor au fost contactate în vederea completării chestionarului aproximativ 500 de persoane, prin e-mail, prin platforma LinkedIn și prin completarea chestionarelor la sediul social sau la punctul de lucru al respondenților. Până la sfârșitul lunii octombrie 2015 s-au centralizat 70 de răspunsuri, majoritatea provenind din sectorul contribuabililor mari.

Prezentarea rezultatelor va fi realizată urmărind categoriile de întrebări menționate anterior.

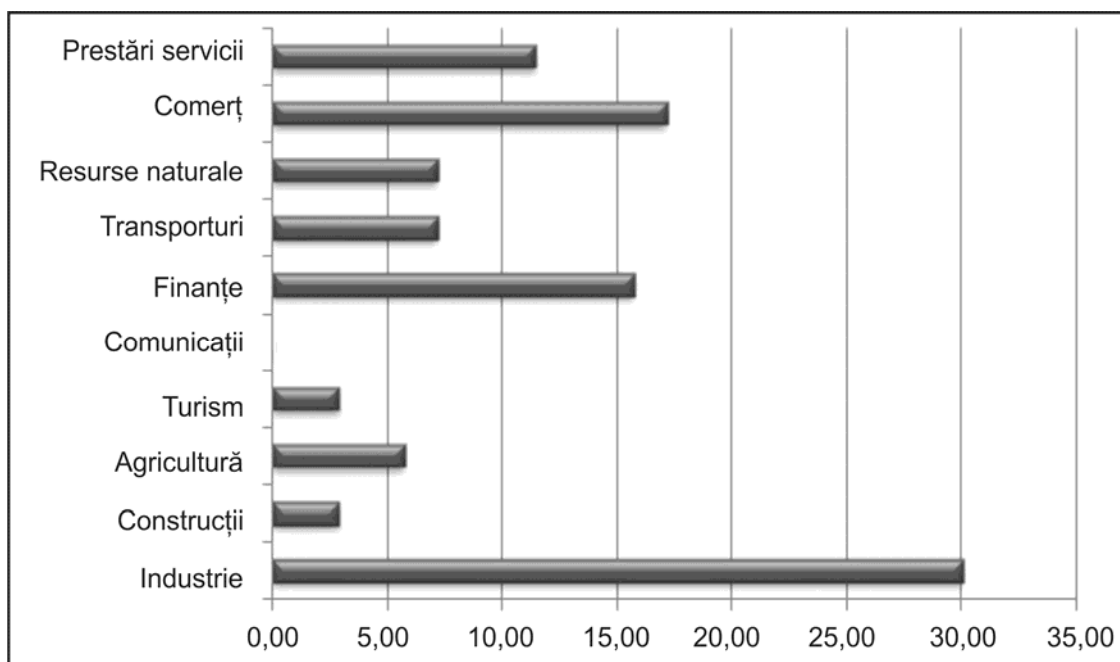
2.1. Identificarea profilului companiilor din care fac parte respondenții

În vederea asigurării unui eșantion reprezentativ, cele mai multe companii care au răspuns chestionarului trebuia să fie încadrate în clasa contribuabililor mari, la 50% dintre companii să existe cel puțin un acționar/asociat care să dețină minimum 25% din valoarea/numărul titlurilor de participare sau al drepturilor de vot și la cel puțin 20% dintre respondenți să fi fost necesară întocmirea dosarului prețurilor de transfer.

Conform rezultatelor centralizate, din totalul respondenților, 32,86% fac parte din categoria contribuabililor mici, 28,57% fac parte din categoria contribuabililor mijlocii, iar 38,57% fac parte din categoria contribuabililor mari, conform criteriilor de selecție aplicabile pentru anul 2015. Totodată, pe baza informațiilor centralizate, observăm că în cazul a 62,86% dintre companii există în structura acționariatului cel puțin o persoană care să dețină minimum 25% din valoarea/numărul titlurilor de participare sau al drepturilor de vot. Lipsa unei persoane fizice sau juridice care să dețină cel puțin 25% dintr-o companie atribuie automat acesteia titlul de societate independentă.

În continuare, **Figura 1** prezintă informații referitoare la profilul companiilor care au dat curs chestionarului.

Figura 1. Domeniile de activitate ale respondenților

Sursa: prelucrare proprie.

Conform **Figurii 1** observăm că eșantionul este format din: 30% companii care activează în industrie, 17% în comerț, 15% în finanțe, 11% în prestări servicii, iar 27% în celelalte domenii. În oricare dintre domeniile incluse în cadrul chestionarului pot să apară între afiliați tranzacții ce sunt supuse respectării legislației prețurilor de transfer și, implicit, respectării principiului valorii de piață, fie că vorbim de industrie și comerț, unde există tranzacții între afiliați (achiziția și vânzarea de produse finite, semifabricate, materii prime), fie de domeniile finanțe și prestări servicii.

În vederea stabilirii gradului de reprezentativitate a eșantionului, a fost necesară identificarea numărului de companii în care a fost întocmit un dosar al prețurilor de transfer, fie pentru toată activitatea sau doar pentru un anumit tip de tranzacție. Astfel, în baza răspunsurilor primite se observă că în cazul a peste 20% dintre companii a fost necesară întocmirea dosarului prețurilor de transfer.

Conform informațiilor primite la primele patru întrebări, în care s-a urmărit colectarea de informații preliminare privind reprezentativitatea eșantionului supus analizei,

putem concluziona că persoanele respondente pot asigura răspunsuri bazate pe experiența profesională în cadrul companiei, respectiv în domeniul prețurilor de transfer.

2.2. Percepția și aptitudinea în raport cu necesitatea întocmirii dosarului prețurilor de transfer

Majoritatea respondenților (65,71%) au răspuns că în cazul în care le va fi solicitat dosarul prețurilor de transfer, vor apela la o societate de consultanță specializată, în timp ce 31,43% dintre aceștia vor atribui această sarcină departamentului financiar din cadrul companiei, iar 2,86% vor utiliza alte resurse. Totodată, confirmând rezultatul întrebării anterioare, cea mai mare parte dintre persoanele care au completat chestionarul (71,43%) consideră că este necesară deținerea unei licențe software specială pentru obținerea eșantionului de comparabilitate necesar întocmirii dosarului prețurilor de transfer. Programele la care s-a făcut referire sunt AMADEUS și ORBIS, acestea reprezentând aplicații software ce sunt utilizate de către consultanți specializați în vederea obținerii unui eșantion de comparabilitate,

folosit de către o societate pentru demonstrarea respectării principiului valorii de piață.

La întrebarea privind impactul pozitiv al legislației prețurilor de transfer în crearea unui mediu de afaceri concurențial, 55% dintre respondenți au considerat că există o conexiune, aceștia completând câmpurile din intervalul 6-10 de pe o scală de la 1 la 10, unde 1 reprezintă o influență scăzută și 10 reprezintă o influență foarte mare.

Analizând percepția referitoare la mediul concurențial, s-a decis și cuantificarea impactului legislației prețurilor de transfer, ca o „povară” în plus de gestionat în cadrul unei companii. Cei mai mulți dintre respondenți (22,86%) au completat punctul 5 pe o scală de la 1 la 10, adoptând o poziție neutră. Totodată, 10% au considerat că legislația prețurilor de transfer nu prezintă o „povară” pentru companie, în timp ce 12,86% au considerat că este o activitate căreia trebuie să îi fie alocate resurse importante.

Deoarece în tranzacțiile cu părțile afiliate este necesară aplicarea principiului valorii de piață, 41,43% dintre persoanele chestionate consideră că legislația prețurilor de transfer poate afecta într-o oarecare măsură tranzacțiile companiei în relație cu afiliații săi (procentul a rezultat ca urmare a completării câmpurilor 5, 6 și 7). În același timp, 20% au considerat că legislația prețurilor de transfer nu afectează în nici un fel tranzacțiile între părțile afiliate, iar 10% consideră că există o influență foarte mare asupra tranzacțiilor.

Deoarece multe dintre companiile mari, mai ales cele din domeniul producției, achiziționează materii prime, semifabricate și/sau produse finite de la entități afiliate, a fost evaluată percepția referitoare la siguranța calității și conformității produsului sau serviciului în cazul în care acesta este furnizat de către o entitate din grup. Cei mai mulți dintre respondenți, 21,43%, au completat punctul 5 pe o scală de la 1 la 10, adoptând o poziție neutră. Totodată, 11,43% au considerat că nu este asigurată calitatea chiar dacă produsele/serviciile sunt achiziționate din cadrul grupului, în timp ce 14,29% au considerat că este asigurată calitatea produselor/serviciilor. Doar trei companii din industrie au completat câmpul 10 (influență foarte mare).

În ceea ce privește influența prețurilor de transfer în combaterea fenomenului de „erodare a bazei de impozitare și mutare a profiturilor”, din totalul

respondenților, 37,14%¹ au considerat că în forma actuală (Codul Fiscal valabil în anul 2015) legislația are o influență scăzută, pe când 31,43% adoptă o poziție neutră. Restul de 31,43% consideră că legislația are o influență puternică asupra creșterii gradului de conformare voluntară a companiilor. Unele companii tind să utilizeze prețurile de transfer pentru a crește profitul raportat de grup în jurisdicțiile cu fiscalitate redusă și pentru a reduce profitul acolo unde fiscalitatea este mare.

La întrebarea din chestionar „În ce măsură considerați că legislația prețurilor de transfer vă îngreățește drepturile, în calitate de contribuabil, în relație cu persoanele afiliate?”, 72,86% din respondenți au bifat primele patru câmpuri, considerând că legislația în vigoare nu îi forțează să respecte o anumită rentabilitate a companiei, aceasta fiind influențată în principal de mediul economic și foarte puțin de legislația în domeniu.

Prețurile de transfer au devenit în anul 2015 un nou instrument de creștere a veniturilor la bugetul de stat, existând o creștere semnificativă a sumelor suplimentare stabilite, de 217 mil. EUR (ANAF, 2015), prin verificarea respectării principiului valorii de piață.

Deși numărul controalelor fiscale demarate privind respectarea prețurilor de transfer în raport cu părțile afiliate a crescut în ultimul an, doar 35,71% dintre respondenți consideră că prețurile de transfer reprezintă o nouă „pârghie” de atragere de venituri suplimentare la bugetul de stat, pe când 20% își mențin opinia neutră referitoare la acest subiect.

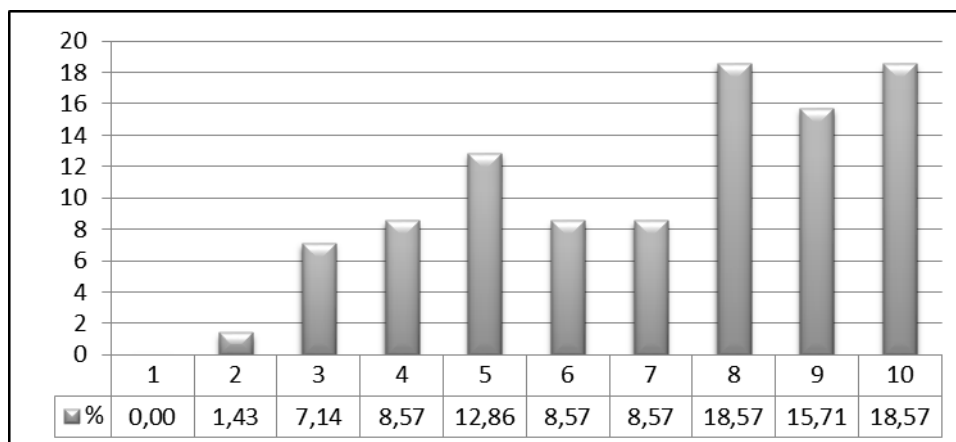
Referitor la influența stabilirii unui prag minim privind valoarea tranzacțiilor sub care existența dosarului de prețuri de transfer să nu fie necesară, peste 72,86%² din respondenți consideră această măsură ca benefică pentru mediul economic și eficientă din punct de vedere legislativ.

Totodată, majoritatea persoanelor chestionate consideră că legislația actuală în domeniul prețurilor de transfer este ambiguă, sumară și deschisă interpretărilor. Opiniile respondenților sunt prezentate în **Figura 2**.

¹ Procentele au fost calculate astfel: 37,14% câmpurile 1,2 și 3 din chestionar; 31,43% câmpurile 4,5 și 6 din chestionar; 31,43% câmpurile 7 - 10 din chestionar.

² Procentul de 72,86% reprezintă totalitatea respondenților care au marcat câmpurile din intervalul 7-10, unde 1 reprezintă eficiență scăzută iar 10 – eficiență foarte mare.

Figura 2. Situația răspunsurilor la întrebarea – Considerați că legislația din domeniul prețurilor de transfer, în forma actuală, este ambiguă și sumară? (1 – Dezacord total, 10 – Cu totul de acord)

Sursa: prelucrare proprie

2.3. Percepția în raport cu modalitatea aplicării legislației prețurilor de transfer

Din totalul respondenților, 40% (respondenții care au bifat criteriile 8-10) consideră că autoritățile fiscale nu au suficiente cunoștințe tehnice în aria prețurilor de transfer, aplicând legea ușor abuziv, pe când 18,57% (respondenții care au bifat criteriile 1-3) consideră că autoritățile fiscale au suficiente cunoștințe tehnice în aria prețurilor de transfer. Totodată, 14,29% au dorit să își păstreze neutralitatea cu privire la tema propusă, probabil deoarece nu au avut niciodată contact cu autoritățile fiscale pe subiectul prețurilor de transfer.

Din totalul persoanelor chestionate 27,14%¹ consideră că prețurile de transfer nu reprezintă, încă, o știință exactă, pe când doar 5,71% consideră că reprezintă o știință bine fundamentată. Totodată, 67,14% au completat câmpurile din intervalul 4-7, optând pentru o părere neutră privind subiectul întrebării.

2.4. Identificarea gradului de cunoaștere a convenției dublei impuneri

Fiind o întrebare deschisă, prezentăm trei dintre cele mai bune răspunsuri primite:

¹ Procentele au fost calculate astfel: 27,14% câmpurile 1,2 și 3 din chestionar; 67,14% câmpurile 4-7 din chestionar; 5,71% câmpurile 8-10 din chestionar.

1. În general o ajustare din punct de vedere al prețurilor de transfer va duce la o dublă impunere. Este dreptul contribuabilului să aplice Convenția de Arbitraj (dacă este în interesul său să o facă).
2. Considerăm că o ajustare a prețurilor de transfer poate să intre în conflict cu convenția evitării dublei impuneri atâta timp cât prețul achizițiilor de la persoane afiliate nu reflectă valoarea de piață și au loc ajustări ale acestui preț cu consecințe asupra impozitului pe profit.
3. Depinde de prețurile practicate în achizițiile de produse din cadrul grupului.

Cu siguranță că o ajustare a prețurilor de transfer poate intra în conflict cu convenția evitării dublei impuneri și poate modifica baza veniturilor impozabile ale unei companii afiliate dintr-o altă țară, direct sau indirect. Compania care a fost informată de către autoritățile fiscale dintr-un stat membru că veniturile/cheltuielile îi vor fi ajustate, în sensul creșterii bazei impozabile, are dreptul de a solicita și aplica Convenția de Arbitraj și de a iniția procedura amiabilă.

Convenția Model cu privire la impozitele pe venit și impozitele pe capital prevede mecanismul ce permite autorităților competente să se consulte în vederea rezolvării, în contextul problemelor de prețuri de transfer, nu numai a problemelor juridice aferente dublei impuneri, ci și pe cele economice, și, în special, pe cele rezultate din includerea profiturilor întreprinderilor asociate (OCDE, 2010).

În baza răspunsurilor centralizate, concluzionăm că doar 10% dintre respondenți dețin cunoștințe peste medie în domeniul prețurilor de transfer, exprimând opinia că o ajustare a bazei impozabile a unei companii dintr-un grup poate intra în conflict cu convenția de evitare a dublei impuneri și faptul că rămâne la alegerea companiei dacă va lua măsuri pentru diminuarea bazei impozabile la companiile unde au fost identificate tranzacții ce nu respectau principiul valorii de piață.

Concluzii

Studiul prezentat a fost realizat prin aplicarea unui chestionar asupra unui eșantion de companii provenind din toate categoriile de contribuabili, precum și dintr-un spectru larg de domenii de activitate. Chestionarul aplicat a fost construit folosind tehnica pâlniei, iar întrebările au fost grupate în 4 categorii distincte în vederea evaluării profilului companiilor, a percepției și a aptitudinii în raport cu necesitatea întocmirii dosarului prețurilor de transfer, a percepției în raport cu modalitatea aplicării legislației prețurilor de transfer și identificarea gradului de cunoaștere a convenției dublei impuneri.

Pe baza rezultatelor centralizate putem considera că eșantionul este reprezentativ, întrucât cele mai multe companii care au răspuns chestionarului sunt încadrate în clasa contribuabililor mari, peste 60% dintre companii au cel puțin un acționar/asociat care deține minimum 25% din valoarea/numărul titlurilor de participare sau al drepturilor de vot și la o parte dintre respondenți a fost necesară întocmirea dosarului prețurilor de transfer.

Deoarece la stabilirea unei strategii de prețuri de transfer sunt necesare cunoștințe aprofundate asupra legislației naționale în domeniu, precum și asupra modelelor OCDE, 65,71% dintre respondenți au motivat că vor apela la o societate de consultanță specializată. Totodată, 71,43% consideră că este necesar accesul la o bază de date în vederea stabilirii eșantionului de

comparabilitate pentru compararea prețurilor și stabilirea valorii de piață aferente tipurilor de tranzacții practicate în relație cu părțile afiliate.

Completarea legislației în vigoare cu praguri de semnificație minime privind valoarea tranzacțiilor cu părțile afiliate sub care nu este obligatorie întocmirea dosarului de prețuri de transfer este considerată de 72,86% din respondenți ca fiind o măsură benefică pentru mediul economic și eficientă din punct de vedere legislativ. Codul fiscal aplicabil începând cu 1 ianuarie 2016 cuprinde prevederi referitoare la stabilirea unor praguri de semnificație pe tipuri de tranzacții, peste care va fi necesară întocmirea dosarului prețurilor de transfer și dovedirea respectării principiului valorii de piață.

În ceea ce privește cunoașterea peste un nivel mediu atât a legislației privind prețurile de transfer, cât și a prevederilor convenției evitării dublei impuneri, concluzionăm că doar 10% dintre respondenți dețin cunoștințele necesare referitoare la faptul că o ajustare a bazei impozabile în cazul unei inspecții privind prețurile de transfer poate duce la o solicitare de diminuare a bazei impozabile la companiile unde au fost identificate tranzacții ce nu respectau principiul valorii de piață.

Cercetarea prezentată este limitată de numărul redus al respondenților care au dat curs invitației de completare a chestionarului, dar considerăm că o prezență de 38,57% de companii din categoria contribuabililor mari asigură un grad ridicat de reprezentativitate a eșantionului. Totodată, acest demers științific s-a axat pe anumite probleme specifice, cunoscute atât de către personalul aferent departamentului financiar din cadrul companiilor, cât și de managerii sau de administratorii acestora.

Cercetarea realizată poate reprezenta un punct de inițiere pentru cercetări viitoare în vederea analizei evoluției abordărilor problematice prețurilor de transfer din punctul de vedere al mediului de afaceri, pe fondul schimbărilor legislative privind acest domeniu, din Codul fiscal valabil începând cu 1 ianuarie 2016.

BIBLIOGRAFIE

1. Chelcea, S. (2007), Tehnici de cercetare sociologică, [.pdf] Disponibil online la <https://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/s-optimiu-chelcea-tehnici-de-cercetare-sociologica1.pdf> [Accesat pe 5 ianuarie 2016].
2. ANAF (2015), *Comunicat de presă 855/20.07.2015*, [.pdf] Disponibil la: https://static.anaf.ro/static/3/Cluj/855_COM_preturi%20de%20transfer_iul2015.pdf [Accesat pe 5 ianuarie 2016].

3. Corlaciuc, A. și Tiron-Tudor, A. (2014), Cercetare privind percepția profesioniștilor din România din domeniul financiar-contabil referitoare la unele aspecte specifice prețurilor de transfer, *Audit Financiar*, vol. XII, nr. 109-1/2014, pp. 11-17.
4. Ernst & Young (2013), *Transfer Pricing Survey Report – Romania 2013*, [.pdf] Disponibil la: http://mcr.doingbusiness.ro/uploads/513081d86dbf2EY%20TP%20survey%20report%20Romania_FINAL.PDF [Accesat pe 13 februarie 2016].
5. *Hotărârea Guvernului 44/2004 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal*, București: Monitorul Oficial nr. 112/06.02.2004.
6. McKinley, J. și Owsley, J. (2013) Transfer pricing and its effect on financial reporting, *Journal of Accountancy*, Octombrie 2013, [online] Disponibil la: <http://www.journalofaccountancy.com/issues/2013/oct/20137721.html> [Accesat pe 5 ianuarie 2016].
7. Kingsley, O. și Zabihollah, R. (2008), Income shifting and corporate taxation: the role of cross-border intrafirm transfers, *Review of Accounting and Finance*, vol. 7, nr. 1, pp. 83 – 101.
8. *Legea 571/2003 privind Codul Fiscal*, București: Monitorul Oficial nr. 927/23.12.2003.
9. OECD Publishing (2010), *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*, [online] Disponibil la <http://www.oecdbookshop.org/browse.asp?pid=title-detail&lang=en&ds=&ISB=9789264090330> [Accesat pe 5 ianuarie 2016].
10. OECD Publishing (2012), *Dealing Effectively with the Challenges of Transfer Pricing*, [.pdf] Disponibil la: <http://www.oecd.org/site/ctpfta/49428070.pdf> [Accesat pe 5 ianuarie 2016].
11. OECD Publishing (2014), *Model tax convention (condensed version)*, [.pdf] Disponibil la: <http://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf> [Accesat pe 5 ianuarie 2016].
12. Agenția Națională de Administrare Fiscală, *Ordinul nr. 222/2008 privind conținutul dosarului prețurilor de transfer*, București: Monitorul Oficial nr.129/19.02.2008.
13. Pak, S. și Zdanowicz, J. (1994), A statistical analysis of the US merchandise trade data base and its uses in transfer pricing compliance and enforcement, *Tax Management Transfer Pricing*, vol. 3, pp. 50-57.

Beneficii și provocări privind aplicarea normelor IFRS: experiența economiiilor emergente

---

Oana-Sînziana BENDOVSCI,
Academia de Studii Economice, București,
e-mail: oana_bendovschi@yahoo.com

Rezumat

Interesul acordat de utilizatorii de situații financiare procesului de convergență și armonizare în materie de raportare financiară a sporit în ultimele decenii, nu numai în rândul țărilor dezvoltate, ci și în rândul economiilor emergente. Deși în literatura de specialitate referitoare la cadrul de raportare financiară au fost analizate mult mai puțin decât țările dezvoltate, țările emergente au devenit un punct de interes, fiind identificate de investitorii internaționali ca potențiale zone de extindere a afacerilor. Scopul acestui articol este de a identifica mediul global privind adoptarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) sau alinierea standardelor naționale cu normele IFRS, precum și de a determina ce beneficii și ce obstacole pot fi întâlnite pe parcursul acestui proces. Analiza este efectuată asupra unei serii de țări emergente cu experiență în aplicarea IFRS, dar și asupra României, caz care este tratat separat.

Această lucrare reprezintă o contribuție la literatura de specialitate în materie de implementare a normelor IFRS în cadrul economiilor emergente care încă prezintă o serie de limite și evidențiază cazul României, recent afectată de schimbările reglementărilor naționale cu privire la raportarea financiară. Există un număr restrâns de studii cu privire la situația României după intrarea în vigoare a noilor reglementări contabile și de raportare financiară.

Metodologia cercetării a avut la bază revizuirea literaturii de specialitate în vederea obținerii și centralizării unor concluzii cu privire la experiența aplicării IFRS în diverse țări emergente. Accentul pe cazul României s-a realizat prin colectarea de informații prin intermediul chestionarelor, urmată de centralizarea și interpretarea rezultatelor în vederea conturării unor concluzii.

Cuvinte-cheie: IFRS, economii emergente, beneficii, provocări, România

Clasificare JEL: M41, M48

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bendovschi, O.S. (2016), Benefits and challenges regarding the IFRS implementation: lessons from the emerging economies, *Audit Financiar*, vol. XIV, nr. 3(135)/2016, pp. 320-325, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/320.

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/320>.

Introducere

Odată cu extinderea procesului de globalizare a luat amploare și interesul acordat uniformizării procesului de raportare financiară prin introducerea unui set unitar de standarde internaționale de raportare financiară la nivel mondial. Conform AICPA (2014) și Masoud (2014), IFRS a devenit cel mai întâlnit set de standarde de raportare financiară folosit la nivel global, existând deja 120 de țări care au adoptat IFRS în diferite stadii. Accelerarea acestui proces de convergență sau de armonizare a reglementărilor locale cu IFRS a fost generată și de factori precum faptul că informația contabilă prezentată în conformitate cu standardele locale nu satisface întotdeauna nevoile informaționale ale jucătorilor de pe piață (Saidi, 2013) sau că diferențele existente între sistemele contabile locale reprezintă un obstacol semnificativ în procesul de înțelegere a informațiilor contabile prezentate în situațiile financiare ale altor țări de către investitorii străini (Cărunțu și Lăpăduși, 2011). Articolul analizează impactul implementării normelor IFRS în economiile emergente, cu accent pe cazul României.

1. Metodologia cercetării

Metodologia cercetării aflată la baza acestui articol a constat în revizuirea literaturii de specialitate orientată în principal spre analizarea beneficiilor și a provocărilor întâlnite în procesul de adoptare a normelor IFRS ori în cel de armonizare sau convergență cu aceste standarde internaționale în cadrul economiilor emergente, pentru evidențierea unor rezultate provenite din experiența acestor țări. Printre țările aflate sub incidența studiilor analizate se află: Emiratele Arabe Unite, Turcia, China, Nigeria, Ucraina, Polonia, Libia, Malaezia.

Pentru punerea în lumină a unor caracteristici și a unor așteptări cu privire la experiența României în ce privește implementarea IFRS, a fost consultată părerea specialiștilor în domeniu. Astfel, a fost elaborat un chestionar și au fost obținute răspunsuri de la un eșantion format din 17 specialiști cu studii superioare, cu vechime în domeniul financiar mai mare de 3 ani și care dețin cunoștințe și experiență relevante referitor la Standardele Internaționale de Raportare Financiară.

2. Perspectiva globală asupra aplicării normelor IFRS în economiile emergente

Deși rămâne încă destul de restrânsă, cercetarea în materie de aplicare a normelor IFRS în rândul economiilor emergente s-a extins și continuă să se extindă, concomitent cu creșterea interesului arătat de investitorii internaționali pentru oportunitățile identificate în aceste tipuri de economii.

Surse internaționale prezintă diverse opinii privind utilizarea acestor standarde în rândul economiilor emergente. Așa cum prezintă Kosonboov (2004) citat de Alsaqqa și Sawan (2013), este posibil ca anumite nevoi ale economiilor în curs de dezvoltare să nu fi fost luate în considerare de Consiliul Standardelor Internaționale de Contabilitate (IASB). Un exemplu în acest sens este aplicarea conceptului de valoare justă, care în cadrul economiilor emergente poate deveni greu de stabilit fără existența unei piețe active pentru elementele respective (Alsaqqa și Sawan, 2013). Totodată, conform Perera (1989), citat de aceeași sursă, informația obținută în urma aplicării unor standarde contabile caracteristice economiilor dezvoltate nu va fi folositoare în cadrul procesului decizional al economiilor în curs de dezvoltare (Alsaqqa și Sawan, 2013).

În general, cercetările recente au în vedere într-o măsură mai mare impactul pozitiv generat de aplicarea normelor IFRS în general, dar și în țările emergente. Reacții favorabile pentru aplicarea IFRS se regăsesc în rândul companiilor care au fost afectate de problema asimetriei informațiilor în perioada anterioară adoptării normelor IFRS (Armstrong ș.a., 2008).

De asemenea, este de așteptat ca aplicarea IFRS să ofere informației financiare un grad înalt de calitate, în comparație cu rezultatele aplicării standardelor contabile locale. În majoritatea cazurilor, aplicarea IFRS are ca rezultat creșterea nivelului de comparabilitate între situațiile financiare folosite de investitori, în special dacă este luat în considerare faptul că în prezent aceștia sunt interesați de oportunități de investiții la nivel global, iar o mare parte dintre companii își extind operațiunile dincolo de granițele naționale (Odia și Ogiedu, 2013).

Totuși, studiile publicate cu privire la raportarea financiară în cadrul economiilor emergente rămân destul de limitate, în special prin prisma comparării cu cazul economiilor dezvoltate. În vederea implementării cu

succes a normelor IFRS în cadrul economiilor emergente este esențial să se ia în considerare potențialele provocări și probleme ce pot apărea și să existe asigurarea că acestea sunt minimizate pe cât posibil.

3. Experiența țărilor emergente în aplicarea normelor IFRS: beneficii și obstacole

Pentru țările emergente aflate în procesul de tranziție de la reglementările locale în materie de raportare financiară la IFRS, este esențială identificarea și analizarea potențialelor beneficii și obstacole care pot apărea, astfel încât să poată fi reduse pe cât posibil eforturile ce trebuie depuse pentru depășirea obstacolelor și să se beneficieze cât mai mult de impactul aspectelor pozitive. Experiența țărilor emergente aflate deja în plin proces de implementare a normelor IFRS poate deveni un exemplu pentru alte țări care au început sau urmează să înceapă procesul de tranziție către IFRS.

Printre beneficiile identificate în diverse studii efectuate în rândul unor economii emergente se numără:

- creșterea nivelului de comparabilitate între situațiile financiare;
- creșterea gradului de calitate în materie de raportare financiară;
- îmbunătățirea nivelului de transparență;
- beneficii obținute din utilizarea conceptului de valoare justă;
- obținerea unui grad de flexibilitate ridicat.

Conform unei cercetări efectuate în cazul Malaeziei de Sidik și Rahim (2012), s-a demonstrat faptul că majoritatea participanților la studiu sunt de părere că situațiile financiare locale aliniate cu prevederile IFRS au condus la *creșterea gradului de comparabilitate* între situațiile financiare ale mai multor companii. Un rezultat pozitiv al acestui fapt a fost reprezentat și de *creșterea nivelului de încredere* a investitorilor în informațiile financiare prezentate (Sidik și Rahim, 2012). Un impact similar a fost identificat în cazul Nigeriei (Ikpefan și Akande, 2012), precum și al Poloniei (Grabinski, Kedzior și Krasodomska, 2014). În urma efectuării unui studiu de Alsaqqa și Sawan

(2013) în Emiratele Arabe Unite a fost identificată ca avantaj *îmbunătățirea calității* în materie de raportare financiară, prin creșterea fiabilității oferite de raportarea financiară, creșterea gradului de înțelegere și al relevanței informației financiare, odată cu introducerea IFRS (Alsaqqa și Sawan, 2013). Totodată, relevant pentru acest beneficiu este și cazul Chinei, unde în rândul companiilor A-share a fost remarcată *îmbunătățirea calității raportării financiare* după convergența în mare măsură cu IFRS (Nnadi, n.d.). Beneficii similare au fost constatate și în cadrul studiilor efectuate după adaptarea reglementărilor contabile din Mexic la IFRS (Palacios-Manzano și Martinez-Conesa, 2014) și, de asemenea, în cazul Turciei (Balsari și Varan, 2014). Conform unei analize efectuate asupra entităților listate din Polonia, a fost evidențiat faptul că implementarea normelor IFRS a condus la creșterea nivelului de *fiabilitate*, a *utilității* și a *transparenței* procesului de raportare financiară (Grabinski, Kedzior și Krasodomska, 2014). Beneficii similare au fost identificate și în cazul Emiratelor Arabe Unite (Alsaqqa și Sawan, 2013), precum și în Malaezia (Sidik și Rahim, 2012). *Conceptul de valoare justă* este considerat a fi un beneficiu în cazul Indiei, întrucât se consideră că acesta poate ajuta la prezentarea activelor la adevărata lor valoare în situațiile financiare ale companiilor (Jain, 2011). Implicații similare au fost observate în cazul Emiratelor Arabe Unite (Alsaqqa și Sawan, 2013). În cazul țărilor care raportează conform standardelor de contabilitate americane (U.S. GAAP) sau conform standardelor locale bazate într-o mare măsură pe reguli decât pe principii, tranziția către IFRS poate conduce la *flexibilitate* privind tratamentul elementelor financiare și în prezentare, luând în considerare natura fiecărei tranzacții și circumstanțele corespunzătoare. Acest avantaj a fost identificat și în cazul Ucrainei (Kuzina, 2014).

În cursul procesului de implementare a IFRS în țările emergente, au fost întâlnite și o serie de obstacole. Printre acestea se numără:

- lipsa cunoștințelor specifice relevante și a experienței practice;
- necesitatea apelării la servicii de training și consultanță;
- dificultăți întâlnite în procesul de utilizare a conceptului de valoare justă;
- costurile de tranziție.

Identificarea ca obstacol a absenței abilităților necesare implementării IFRS în țările emergente a fost întâlnită în studiul efectuat de Masoud (2014). Acest obstacol a fost observat și în cazul Libiei (Zakari, 2014). Lipsa cunoștințelor specifice și a experienței în ceea ce privește IFRS poate genera necesitatea de a apela la servicii de instruire și consultanță oferite de profesioniștii în domeniu, ale căror costuri pot fi ridicate, așa cum este identificat în cazul Libiei (Zakari, 2014) și al Malaeziei (Sidik și Rahim, 2012). În lipsa existenței unei piețe active pe care să fie tranzacționate elementele corespunzătoare, poate deveni mai dificilă stabilirea valorii juste aplicabile, fapt observat și în studiile efectuate în cazurile Emiratelor Arabe Unite (Alsaqqa și Sawan, 2013) și Cehiei (Strouhal și Deari, 2009).

4. Percepții privind impactul aplicării normelor IFRS în România

Pentru a analiza cazul României în ceea ce privește percepția și așteptările în materie de beneficii și obstacole generate de implementarea IFRS, au fost consultați profesioniștii în domeniu. Părerile acestora au fost colectate prin intermediul unui chestionar distribuit unei populații alcătuite din persoane cu studii superioare, care activează în domeniul financiar de peste 3 ani, și care dețin cunoștințe și experiență relevante în domeniul Standardelor Internaționale de Raportare Financiară. Rezultatele prezentate în continuare se bazează pe răspunsurile obținute de la 17 profesioniști.

Prin intermediul chestionarelor au fost colectate și păreri referitoare la percepțiile privind tipurile de utilizatori ai situațiilor financiare, cu scopul de a stabili o bază de pornire aferentă opiniei subiecților față de implicațiile aplicării IFRS. Așa cum reiese în urma centralizării rezultatelor studiului, se consideră că cei mai importanți utilizatori ai situațiilor financiare pe piața din România sunt creditorii (obținând un procent de 26% din totalul tipurilor de utilizatori menționați în răspunsuri), urmați de investitorii locali (23%), guvernul și autoritățile fiscale (21%) și investitorii internaționali (19%), restul tipurilor de utilizatori având alocate procente sub 3%.

Tipul de utilizator cel mai des inclus în răspunsul privind utilizatorii ale căror nevoi informaționale sunt satisfăcute cel mai bine de situațiile financiare întocmite conform

IFRS a fost reprezentat de investitorii internaționali (aceștia obținând un procent de 52% din totalul tipurilor de utilizatori menționați în răspunsuri). 33% din utilizatorii menționați sunt creditorii (băncile și alți utilizatori similari), iar o pondere de sub 6% a revenit investitorilor locali, instituțiilor statului și competitorilor.

Pe de altă parte, rezultatele obținute prin analiza chestionarelor arată că situațiile financiare întocmite în conformitate cu reglementările locale satisfac cel mai bine nevoile informaționale ale guvernului și ale altor autorități fiscale (42% din utilizatorii situațiilor financiare menționați în răspunsuri), urmați de investitorii locali (27%), creditorii (21%), restul tipurilor de utilizatori obținând ponderi în răspunsuri de sub 6%.

Un procent de 52,9% din populația chestionată consideră că situațiile financiare sunt mai ușor de întocmit în conformitate cu reglementările locale, 35,5% dintre respondenți sunt de părere că nivelul de efort alocat întocmirii situațiilor financiare este similar în cazul aplicării normelor locale cu cel al aplicării IFRS, în timp ce, conform unei ponderi de 11,8% dintre răspunsuri, situațiile financiare sunt mai ușor de pregătite în conformitate cu IFRS.

În ceea ce privește auditarea situațiilor financiare, 41,2% din populația chestionată consideră că nivelul de efort implicat de auditarea situațiilor financiare este similar în cazul auditării unor situații financiare întocmite conform reglementărilor locale cu cel aferent auditării unor situații financiare pregătite în conformitate cu IFRS. O pondere de 35,3% din populația chestionată este de părere că situațiile financiare întocmite conform reglementărilor locale sunt mai ușor de auditat decât cele pregătite conform IFRS, în timp ce o pondere de 23,5% din respondenți afirmă că situațiile financiare întocmite conform IFRS sunt mai ușor de auditat decât cele pregătite conform prevederilor locale.

Prin intermediul acestor chestionare a fost evaluată și părerea profesioniștilor în legătură cu avantajele obținute din tranziția de la standardele locale la IFRS în materie de raportare financiară. Astfel, în ordinea ponderii apariției în răspunsuri, a fost conturată următoarea ierarhie a avantajelor:

- nivel crescut al comparabilității între situațiile financiare ale mai multor companii internaționale (29%);

- nivel crescut al transparenței în prezentare (20%);
- flexibilitate generată de utilizarea unui cadru de raportare bazat pe principii (16%);
- nivel crescut al calității informației contabile (14%);
- beneficii din utilizarea conceptului de valoare justă (13%);
- reduceri de costuri aferente procesului de raportare atunci când este solicitată conformitatea cu mai multe cadre de raportare (9%).

Totodată, a fost evaluată și părerea specialiștilor în legătură cu dezavantajele apărute din tranziția de la reglementările locale la IFRS. Astfel, a fost conturată următoarea ierarhie a dezavantajelor, în ordinea ponderii apariției în răspunsuri:

- lipsa cunoștințelor și a experienței specialiștilor contabili în aplicarea IFRS (27%);
- dificultăți în înțelegerea normelor IFRS de către specialiștii contabili sau de către utilizatorii informației contabile (20%);
- provocări în aplicarea conceptului de valoare justă (16%);
- costuri semnificative cu servicii de consultanță (14%);
- actualizarea sistemelor informatice de contabilitate (12%);
- costuri semnificative de formare profesională (10%).

Concluzii

Cercetările efectuate recent la nivel internațional înclină spre evidențierea impactului favorabil al implementării IFRS în materie de raportare financiară. Experiența țărilor emergente aflate în procesul de tranziție de la reglementările locale la IFRS sau a celor care au finalizat deja acest proces poate fi folosită ca o lecție pentru țările emergente care se vor confrunta cu această etapă în evoluția raportării financiare. Cunoașterea beneficiilor și a obstacolelor întâlnite în procesul de tranziție la IFRS este foarte importantă pentru o țară emergentă, astfel încât aceasta să poată evita sau minimiza, pe cât posibil, impactul obstacolelor și să poată profita de maximul de beneficii ce poate fi obținut din acest proces.

În cazul României, o analiză preliminară arată că cea mai mare parte a populației chestionate consideră că situațiile financiare întocmite conform IFRS satisfac mai bine nevoile informaționale ale investitorilor internaționali. Pe de altă parte, se consideră că situațiile financiare pregătite în conformitate cu reglementările locale satisfac mai bine nevoile informaționale ale guvernului și ale altor autorități fiscale, precum și că acestea sunt mai ușor de întocmit. Totodată, se consideră că nivelul de efort necesar pentru auditarea situațiilor financiare este similar în cazul auditării unor situații financiare întocmite conform reglementărilor locale cu cel pentru auditarea unor situații financiare întocmite în conformitate cu IFRS.

În cazul tranziției României de la reglementările locale la IFRS în materie de raportare financiară, avantajul amintit cel mai des de populația chestionată este nivelul crescut al comparabilității între situațiile financiare ale mai multor companii internaționale. În același timp, dezavantajul cel mai des amintit este lipsa cunoștințelor și a experienței specialiștilor contabili în aplicarea normelor IFRS.

Deși ultimele modificări ale reglementărilor din România cu privire la raportarea financiară au condus la alinierea unora dintre prevederi cu cele conform IFRS pentru anumite categorii de entități, este încă necesară depunerea unor eforturi semnificative pentru alinierea într-o proporție ridicată la aceste standarde internaționale. Acest fapt este susținut și de ipoteza că este posibil ca procesul de implementare a normelor IFRS în cazul României să fie cel mai complex proces cu care specialiștii se confruntă de la începutul reformelor contabile, după 1990 (Feleagă și Feleagă, 2006).

În acest articol au fost conturate câteva idei generale cu privire la contextul actual în materie de convergență sau aliniere la IFRS în economiile emergente și în mod special în cazul României. Urmează ca direcțiile viitoare de cercetare să includă aprofundarea cazului României și a impactului implementării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară în întocmirea situațiilor financiare la nivel național.

BIBLIOGRAFIE

1. AICPA. American Institute of Certified Public Accountants (2014), IFRS FAQs, Disponibil la http://www.ifrs.com/ifrs_faqs.html#q3 [Accesat pe 09 februarie 2016].
2. Alsaqqa, I. și Sawan, N. (2013), The Advantages and the Challenges of Adopting IFRS into UAE Stock Market, *International Journal of Business and Management*, vol. 8, nr. 19, pp.4-17.
3. Armstrong, C.S., Barth, M.E, Jagolinzer, A.D. și Riedl, E.J. (2008), Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe, Harvard Business School, Working paper 09-032, Disponibil la <http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/09-032.pdf> [Accesat pe 9 februarie 2016].
4. Balsari, C.K. și Varan, S. (2014), IFRS implementation and studies in Turkey, *Accounting and Management Information Systems*, vol.13, nr. 2, pp. 373-399.
5. Căruntu, C. și Lăpăduși, M.L. (2011), International Financial Reporting Standards – Overview of Their Adoption and Application for the Company, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie*, nr. 2, pp.89-97.
6. Feleagă, L. și Feleagă, N. (2006), Convergențe contabile internaționale prin prisma aderării la Uniunea Europeană, *Economie teoretică și aplicată*, pp. 37-44, Disponibil la <http://store.ectap.ro/articole/52.pdf> [Accesat pe 09 februarie 2016].
7. Grabinski, K., Kedzior și Krasodomska, M.J. (2014), The Polish accounting system and IFRS implementation process in the view of empirical research, *Accounting and Management Information Systems*, vol. 13, nr. 2, pp. 281-310.
8. Ikpefan, O.A. și Akande, A.O. (2012), International Financial Reporting Standard (IFRS): Benefits, Obstacles and Intrigues for Implementation in Nigeria, *Research Journal of Finance and Accounting*, vol. 3, nr. 10, pp.143-151.
9. Jain, P. (2011), IFRS Implementation in India: Opportunities and Challenges, *World Journal of Social Science*, vol. 1, nr. 1, pp. 125-136.
10. Kosonboov, L. (2004), *The relevance of international accounting standards for developing countries: The case of IAS 41*, PhD thesis, University of Strathclyde, UK, Disponibil la: <http://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.405546> [Accesat pe 09 februarie 2016].
11. Kuzina, R. (2014), Implementation of International Financial Reporting Standards in Ukraine, *Accounting and Management Information Systems*, vol. 13, nr.2, pp. 400-422.
12. Masoud, N. (2014), Accounting, FRQ, Emerging Countries Transition: How Can a Country Implement an IFRS Standard Change Successfully?, *Global Journal of Management and Business Research: D Accounting and Auditing*, vol. 14, nr. 2, pp. 37-55.
13. Nnadi, M. (n.d.), International Financial Reporting Standards (IFRS) and Financial Reporting Quality in Emerging Economies: Evidence from China and Hong Kong, Working paper, Disponibil la: http://www.virtusinterpress.org/IMG/pdf/Matthias_Nnadi_paper.pdf [Accesat pe 09 februarie 2016].
14. Odia, J.O. și Ogiedu, K.O. (2013), IFRS Adoption: Issues, Challenges and Lessons for Nigeria and other Adopters, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, vol. 4, nr.3, pp.389-391.
15. Palacios-Manzano, M. și Martinez-Conesa, I. (2014), Assessing the Impact of IFRS Adaptation on Earnings Management: An Emerging Market Perspective, *Transformation in Business & Economics*, vol. 12, nr. 1 (31), pp. 21-40.
16. Perera, M.H.B. (1989), Accounting in developing countries: a case for localised uniformity, *The British Accounting Review*, vol. 21, nr. 2, pp. 141-157.
17. Saidi, F. (2013), Accounting developments in Algeria: The Road to IFRS, *International Research Journal of Applied Finance*, vol. 4, nr. 1, pp.125-139.
18. Sidik, M.H.J. și Rahim, R.A. (2012), The Benefits And Challenges of Financial Reporting Standards In Malaysia: Accounting Practitioners' Perceptions, *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, vol. 6, nr. 7, pp. 98-108.
19. Strouhal, J. și Deari, F. (2009), Are Czech and Albanian Accounting Systems Really Different from International Referential: Some Issues for Potential Investors, Disponibil la <http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/frpfi/cs/archiv/rocnik-2009/prispevky/dokumenty/Strouhal.Jiri.pdf> [Accesat pe 09 februarie 2016].
20. Zakari, M.A. (2014), Challenges of International Financial Reporting Standards (IFRS) Adoption in Libya, *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, vol. 4, nr. 2, pp. 390-412.

Impactul structurii consiliilor de administrație sau de supraveghere asupra performanței societăților bancare

---

Mariana BUNEA,
Academia de Studii Economice București,
e-mail: mariana.bunea@cig.ase.ro

Eugeniu ȚURLEA,
Academia de Studii Economice București,
e-mail: eugeniu.turlea@cig.ase.ro

Rezumat

Obiectivul principal al acestui studiu îl reprezintă identificarea unor conexiuni între anumite caracteristici ale consiliilor de administrație sau de supraveghere la nivelul sistemului bancar românesc, pe de o parte (respectiv dimensiunea, caracterul de independență și diversitatea de gen a membrilor acestora), și, pe de altă parte, performanțele financiar bancare, măsurate prin rentabilitatea activelor bancare (ROA) și respectiv rentabilitatea capitalurilor proprii (ROE). Prin această cercetare autorii își propun să ofere răspunsuri, justificate prin rezultatele unei cercetări empirice, la întrebarea: „Structura consiliilor de administrație poate afecta performanțele financiare înregistrate la nivelul sistemului bancar din România?” Metodologia de cercetare utilizată este preponderent cantitativă, având la bază o analiză statistică deductivă, testarea și identificarea unor conexiuni de tip cauză – efect, cu aprecierea, totodată, a gradului de semnificație al acestora, reprezentând principalul obiectiv al acestei cercetări.

Cuvinte-cheie: Consiliu de administrație, Consiliu de supraveghere, performanță financiară, sistem bancar, guvernanță corporativă.

Clasificarea JEL: M40, G20, G30

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bunea, M. și Țurlea, E. (2016), The impact of the supervisory board structure on bank performance, *Audit Financiar*, vol. XIV, nr. 3(135)/2016, pp. 326-333, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/326.

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/326>.

Introducere

Ca urmare a crizei financiare globale, la nivelul societăților bancare s-a înregistrat o creștere semnificativă a gradului de armonizare și de reglementare a proceselor și a sistemelor de guvernare corporativă. Pe fondul acestor manifestări, prezenta cercetare își propune să investigheze dacă structura consiliilor de supraveghere la nivelul sistemului bancar (caracterizată prin dimensiune, compoziție și diversitatea de gen) poate afecta performanța societăților bancare și, dacă da, atunci care este acest grad de influență.

Nerespectarea proceselor de guvernare corporativă poate genera costuri semnificative la nivelul băncilor. Apariția unor astfel de costuri se datorează rolului băncilor la nivelul economiilor naționale, respectiv rolul de intermediere financiară, de acoperire a necesităților de plăți, de lichiditate, de informare, de asigurare a produselor de economisire (Fama, 1985). În plus, băncile sunt mult mai intens reglementate, luându-se astfel măsuri în scopul prevenirii efectelor externe negative cauzate de „riscul sistemic” (Flannery, 1998), precum și pentru a proteja interesele deponenților societăților bancare.

Totodată, este bine cunoscut rolul important pe care băncile îl au în facilitarea unei bune guvernare la nivelul firmelor, atât în calitatea lor de creditori, cât și în calitate de acționari (Caprio și Levine, 2002). Prin urmare, băncile pot să contribuie nu numai la asigurarea unei bune funcționări a societăților comerciale din sectorul non-financiar, ci și la promovarea unei politici de alocare eficientă a resurselor financiare în toate sectoarele economiei.

Consiliul de supraveghere al unei bănci joacă un rol deosebit de important în realizarea unei guvernare corporative eficiente. Astfel, Caprio și Levine (2002) apreciază faptul că guvernarea corporativă bancară este determinată în mod semnificativ de structura consiliilor de supraveghere ale acestora. Totodată, autorii consideră că nici acționarii sau partenerii din piață nu pot afecta într-o măsură atât de mare guvernarea corporativă a unei bănci.

Importanța consiliilor de supraveghere la nivelul guvernării corporative a băncilor este subliniată și de autoritățile de reglementare bancare. De exemplu, în documentul său consultativ intitulat „Consolidarea guvernării corporative în sectorul bancar”, Comitetul de la Basel pentru Supraveghere Bancară – BCBS (2006)

menționează consiliul de supraveghere ca fiind o parte esențială a reformelor de reglementare ale unei bănci. Mai mult decât atât, al doilea pilon (proces de analiză de supraveghere) din Basel II identifică rolul consiliului de supraveghere ca o parte integrantă a procesului de management al riscului (BCBS, 2005).

În acest context, obiectivul cercetării noastre este deosebit de important, literatura de specialitate existentă cu privire la relația dintre structura consiliilor de supraveghere și performanțele bancare fiind încă neconcludentă.

De asemenea, acesta este primul studiu realizat la nivelul sistemului bancar din România care include și examinarea efectului diversității de gen la nivelul consiliilor de supraveghere asupra performanțelor bancare. Literatura de specialitate în ceea ce privește prezența reprezentantelor de sex feminin în componența consiliilor de supraveghere este încă neconcludentă (de exemplu, Adams și Ferreira, 2009; Farrell și Hersch, 2005; Carter, Simkins și Simpson, 2003; Bunea și Țurlea, 2015).

1. Recenzia literaturii de specialitate

Relația negativă dintre dimensiunea consiliilor de supraveghere și performanțele firmelor este o constatare comună în literatura de specialitate din sectorul non-financiar (Hermalin și Weisbach, 2003). Relația este determinată de agilitatea și coeziunea dintre membrii existenți la nivelul consiliilor de supraveghere de dimensiuni mai mici, precum și de costurile ce pot fi generate de necesitățile de comunicare și coordonare la nivelul celor mai ample numeric (Jensen și Meckling, 1976).

Membrii consiliilor de administrație/consiliilor de supraveghere de dimensiuni mari s-ar putea confrunta, de asemenea, cu dificultăți în exprimarea opiniilor lor în timpul limitat alocat în cadrul ședințelor (Lipton și Lorsch, 1992). În consecință, mai multe studii demonstrează o relație inversă între dimensiunea consiliilor de administrație/consiliilor de supraveghere și performanțele financiare ale firmei (de exemplu, Yermack, 1996; Eisenberg, Sundgren și Wells, 1998).

Cu toate acestea, Coles, Daniel și Naveen (2008) susțin că această relație depinde într-o mare măsură de mediul economic în care își desfășoară activitatea o firmă. De

exemplu, firmele cu necesități accentuate de consiliere (cum ar fi cele cu un grad ridicat de îndatorare și puternic afectate de finanțarea prin împrumuturi) pot înregistra beneficii din funcționarea unor consilii de administrație de dimensiuni mari (Coles ș.a., 2008; Linck, Netter și Yang, 2008; Adams și Mehran, 2012).

În ceea ce privește sectorul bancar, rezultatele cercetării în această privință sunt mixte – o serie de studii prezintă o relație pozitivă, altele prezintă o relație negativă sau nicio legătură între dimensiunea consiliilor de administrație/consiliilor de supraveghere și performanța financiară a băncilor (de exemplu, Andres și Vallelado, 2008; Adams și Mehran, 2012).

Consiliile de administrație de dimensiuni mari ar putea reflecta complexitatea structurilor organizaționale la nivelul societăților bancare. Dimensiunea unui consiliu de administrație sau a unui consiliu de supraveghere ar putea crește, de asemenea, prin încorporarea în componența sa a membrilor conducerilor subsidiarelor băncilor, cu scopul facilitării fluxului de informații (Adams și Mehran, 2012). Cu toate acestea, în cazul în care în cadrul unei societăți bancare s-ar înregistra o structură organizatorică deficitară, atunci acest aspect s-ar reflecta în ineficiența activității manifestate la nivelul unui consiliu de supraveghere de dimensiuni mari. Totodată, independența membrilor consiliului de administrație este deosebit de importantă la nivelul unei bănci, deoarece aceștia pot contribui la îmbunătățirea calității proceselor și a operațiunilor desfășurate în relația cu partenerii de afaceri (Mishra și Nielsen, 2000; Cornett, McNutt și Tehranian, 2009).

Diversității de gen la nivelul consiliilor de administrație i-a fost acordată în ultimii ani o atenție sporită în literatura de specialitate, precum și în dezbaterile publice (de exemplu, Gul, Srinidhi și Ng, 2011; Adams și Ferreira, 2009; Farrell și Hersch, 2005; Carter ș.a., 2003). Reprezentarea femeilor în consiliile de administrație a înregistrat o creștere constantă (dar lentă) în ultimii ani. Acest trend de creștere a ponderii reprezentantelor de sex feminin în consiliile de administrație este în concordanță cu aprecierea că femeile aflate în structurile de management pot aduce plus valoare la nivelul firmei. Femeile manager sunt considerate a fi muncitoare și au abilități de comunicare mai bune, ceea ce contribuie la îmbunătățirea modului de rezolvare a problemelor și a capacității de luare a deciziilor la nivelul consiliilor de administrație și a consiliilor de supraveghere (Robinson și Dechant, 1997).

Potrivit lui Eagly și Carli (2003), femeile pot să demonstreze abilități suplimentare pentru a accede la poziții de conducere, ceea ce înseamnă că sunt foarte competente și responsabile ca manageri. În plus, femeile sunt considerate a fi mai conștiente de responsabilitățile lor în calitate de membri ai consiliului de administrație și, în general, participă mai bine pregătite și documentate la ședințele consiliului (Eagly și Carli, 2003). Acest lucru înseamnă că femeile depun mai mult efort în realizarea responsabilităților lor și, în consecință, ar putea contribui la îmbunătățirea eficacității consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere, în ceea ce privește procesul de luare a deciziilor și fluxul de informații.

Cu toate acestea, cercetările anterioare cu privire la efectul direct al diversității de gen asupra performanței firmelor sunt neconcludente. Potrivit Carter ș.a. (2003) într-un studiu efectuat la nivelul firmelor nebankare, între diversitatea de gen și performanțele firmei există o relație pozitivă.

De asemenea, Adams și Ferreira (2009), demonstrează că prezența reprezentantelor de sex feminin în componența consiliilor de administrație crește frecvența ședințelor acestora. Cu toate acestea, ei nu apreciază un efect direct al diversității de gen asupra performanței firmei. În plus, Farrell și Hersch (2005) au considerat că femeile au tendința de a ocupa poziții de conducere la nivelul firmelor mai performante, cu toate că acestea raportează profituri anormale nesemnificative în jurul datei anunțului includerii unei femei în componența consiliilor de administrație sau a consiliilor de supraveghere.

2. Obiectivul studiului și ipotezele de cercetare

Obiectivul principal al acestui studiu îl reprezintă identificarea unor conexiuni între anumite caracteristici ale consiliilor de administrație la nivelul sistemului bancar românesc, pe de o parte, (respectiv dimensiunea, caracterul de independență și diversitatea de gen a membrilor acestora) și, pe de altă parte, performanțele financiar bancare, măsurate prin rentabilitatea activelor bancare (ROA) și respectiv rentabilitatea capitalurilor proprii (ROE).

Astfel, autorii își propun să ofere răspunsuri, justificate prin rezultatele unei cercetări empirice, la întrebarea: „Structura consiliilor de administrație poate afecta performanțele financiare înregistrate la nivelul sistemului bancar din România?”

În baza cercetărilor anterioare din cadrul literaturii de specialitate, s-au formulat următoarele ipoteze de cercetare:

H₁: *Există o asociere pozitivă semnificativă între structura consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere și rentabilitatea activelor societăților bancare (ROA).*

H₂: *Există o asociere pozitivă semnificativă între structura consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere și rentabilitatea capitalurilor proprii ale societăților bancare (ROE).*

3. Metodologia cercetării

Metodologia de cercetare utilizată este preponderent cantitativă, având la bază o analiză statistică deductivă, testarea și identificarea unor conexiuni de tip cauză – efect, cu aprecierea, totodată, a gradului de semnificație al acestora, reprezentând principalul obiectiv al cercetării. În prezenta cercetare a fost utilizat softul SPSS pentru Windows (analiză regresională și testări de corelație).

La finele semestrului 1 al anului 2015, sistemul bancar din România cuprindea 40 de instituții de credit, din totalul acestora 38 fiind societăți bancare cu capital majoritar privat. 9 sunt sucursale ale unor instituții de credit străine.

Evoluția acestora ca structură în ultimii șapte ani este prezentată în **Tabelul 1** (BNR, 2015).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	iunie 2015
Număr de instituții de credit	43	42	42	41	40	40	40	40
Număr de instituții de credit cu capital majoritar privat	41	40	40	39	38	38	38	38
Număr de bănci cu capital majoritar străin, din care:	37	35	35	34	34	34	34	34
sucursale ale băncilor străine	10	10	9	8	8	9	9	9
Pondere în total active a băncilor cu capital majoritar privat (%)	94,6	92,5	92,4	91,6	91,6	91,5	91,3	91,6
Pondere în total active a băncilor cu capital străin (%)	88,2	85,3	85,0	83,0	89,8	90,0	89,9	90,2
Pondere primelor cinci bănci în total active (%)	54,3	52,4	52,7	54,6	54,7	54,4	54,2	55,3
Indicele Herfindahl-Hirschman (puncte)	926	857	871	878	852	821	797	812

Sursa: BNR, 2015

Din totalul instituțiilor de credit din sistemul bancar românesc, eșantionul supus cercetării cuprinde 28 de bănci. Conform informațiilor regăsite pe paginile web ale acestora, aferente momentului 31 decembrie 2014, acestea sunt persoane juridice române. Nu au fost incluse în studiu cele 9 sucursale ale instituțiilor de credit străine care, conform Regulamentului 25/30/2006 privind cerințele de transparență și de publicare pentru instituțiile de credit și firmele de investiții, nu au obligația de a prezenta informații în România (aceste informații fiind publicate în țara mamă, la nivel de grup). Totodată, au fost excluse din cercetare 3 instituții de credit, pentru care nu au fost făcute publice informațiile pe paginile web oficiale ale acestora.

Datele supuse cercetării au fost obținute în exclusivitate de pe paginile web oficiale ale instituțiilor de credit analizate, ale Băncii Naționale a României (BNR) precum și din cadrul rapoartelor financiare anuale aferente anului 2014 și rapoartelor privind cerințele de transparență și publicare elaborate conform Regulamentului BNR – CNVM nr. 25/30/2014 modificat și completat prin Regulamentele BNR – CNVM nr. 21/26/2010 și nr. 23/15/2011 și cu Regulamentul BNR nr. 25/10.12.2010.

Băncile din cadrul sistemului bancar românesc sunt administrate fie printr-un sistem unitar de administrare, funcția de supraveghere și conducere fiind exercitată

de un consiliu de administrație, fie printr-un sistem dualist de administrare, în care conducerea executivă revine comitetului executiv sau directoratului care își desfășoară activitatea sub supravegherea unui consiliu de supraveghere, conform actului constitutiv al fiecărei instituții de credit și legislației bancare în vigoare.

Consiliul de supraveghere stabilește strategiile și liniile de dezvoltare și supervizează implementarea acestora, iar comitetul executiv sau directoratul asigură

conducerea operativă și prevenirea riscurilor operaționale și de conformitate.

În scopul atingerii obiectivului principal au fost definite două seturi de variabile, independente și dependente, care stau la baza studiului și a identificării potențialelor corelații.

În **Tabelul 2** este prezentată o detaliere a variabilelor independente cercetate, inclusiv modul în care acestea au fost definite și evaluate.

Tabelul 2. Situația variabilelor independente studiate

Variabila independentă	Definiție	Simbol	Măsurare
Dimensiunea consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere	Numărul de membri în componența consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere	AC_Size	Număr de membri
Independența membrilor	Ponderea membrilor independenți în componența consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere	AC_Ind	Număr de membri independenți în total membri
Diversitatea de gen a membrilor	Ponderea femeilor membre în componența consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere	AC_Divg	Număr de femei membre în total membri

Sursa: Concepția autorilor

Variabilele dependente supuse cercetării sunt *Rentabilitatea activelor* (ROA - Return on Assets) și, respectiv, *Rentabilitatea financiară* (ROE - Return on Equity) înregistrate de către instituțiile de credit românești incluse în

eșantion, ca o sinteză a performanțelor financiare ale acestora.

În **Tabelul 3** sunt prezentate variabilele dependente supuse cercetării, precum și modul în care acestea sunt definite și evaluate.

Tabelul 3. Lista variabilelor dependente analizate

Variabila dependentă	Simbol utilizat	Măsurare
Rentabilitatea activelor	ROA	Rezultat net/Total active la nivelul băncii
Rentabilitatea capitalurilor proprii	ROE	Rezultat net/Capitaluri proprii la nivelul băncii

Sursa: Concepția autorilor

Pentru a testa posibilele corelații dintre variabilele independente și variabila dependentă a fost determinat coeficientul Pearson, coeficient utilizat deseori pentru aprecierea gradului de intensitate a dependenței liniare ce se manifestă între două variabile. Astfel, un coeficient de corelație Pearson care are o valoare de +1 reflectă o relație directă perfectă între cele două variabile, iar unul care are o valoare de -1 indică o relație inversă perfectă. Această analiză a posibilelor corelații între variabilele

cercetate oferă indicii privind sensul și semnificația potențialelor interdependențe dintre aceste variabile, permițându-ne astfel să acceptăm sau să respingem ipotezele de cercetare.

4. Prelucrarea și analiza datelor

În baza rezultatelor analizei regresionale (am utilizat modelul de regresie multiplă în SPSS, metoda

Backward), în scopul acceptării sau respingerii ipotezelor formulate, au fost prelucrate și analizate potențialele influențe ale fiecărei variabile independente. Aceste rezultate sunt prezentate detaliat în Tabelele 4a și 4b „Matricea corelațiilor parțiale”. În cadrul acestor tabele sunt prezentați coeficienții de corelație (Pearson Correlation), valoarea semnificației (Sig.) pentru fiecare coeficient de corelație și numărul cazurilor considerate în prezentul studiu (N).

În vederea testării ipotezei H_1 : *Există o asociere pozitivă semnificativă între structura consiliului de*

administrație sau a consiliului de supraveghere și rentabilitatea activelor societăților bancare (ROA), analiza a fost detaliată pe influența fiecărei variabile independente asupra rentabilității activelor societăților bancare.

Astfel, rezultatele cercetării în ceea ce privește impactul variabilelor independente asupra ROA sunt prezentate în **Tabelul 4a** „Matricea corelațiilor parțiale”. Conform acestora, se poate observa că valoarea coeficienților pe diagonală este egală cu 1, deoarece fiecare variabilă este corelată perfect cu ea însăși.

		ROA	Dimensiune	Diversitate	Independență
Pearson Correlation	ROA	1,000	0,257	0,033	0,545
	Dimensiune	0,257	1,000	0,350	0,057
	Diversitate de gen	0,033	0,350	1,000	0,227
	Independență	0,545	0,057	0,227	1,000
Sig. (1-tailed)	ROA		0,093	0,434	0,036
	Dimensiune	0,093		0,034	0,386
	Diversitate de gen	0,434	0,034		0,123
	Independență	0,036	0,386	0,123	
N	ROA	28	28	28	28
	Dimensiune	28	28	28	28
	Diversitate de gen	28	28	28	28
	Independență	28	28	28	28

Sursa: prelucrări proprii în SPSS 20.0.

Se constată că cea mai semnificativă legătură este între rentabilitatea activelor societăților bancare (ROA) și independența membrilor consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere. Între variabila dependentă ROA și variabila independentă *Independența membrilor* există o asociere pozitivă aproape semnificativă. Valoarea coeficientului de corelație este de 0,545, cu o valoare Sig. mai mică decât 0,05 (respectiv 0,036).

Astfel, poate fi acceptată ipoteza de cercetare formulată (H_1) și putem afirma că există o asociere pozitivă aproape semnificativă între structura consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere (apreciată prin *Independența membrilor*) și *Rentabilitatea activelor societăților bancare (ROA)*.

În demersul nostru de testare a ipotezei H_2 : *Există o asociere pozitivă semnificativă între structura*

consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere și rentabilitatea capitalurilor proprii ale societăților bancare (ROE), cercetarea efectuată a avut în vedere identificarea impactului variabilelor independente asupra *Rentabilității financiare (ROE)* aferente societăților bancare românești incluse în eșantionul supus cercetării.

Rezultatele cercetării influenței variabilelor independente asupra ROE sunt prezentate în **Tabelul 4b** „Matricea corelațiilor parțiale”.

Se observă că nu se poate afirma că există o asociere pozitivă semnificativă între variabila dependentă ROE și variabilele independente deoarece, pe de o parte, valoarea coeficienților de corelație este cuprinsă între 0,132 și 0,382, iar pe de altă parte se înregistrează valori Sig. mai mari decât 0,05 (respectiv 0,073, 0,252 și 0,193).

Tabelul 4b. Matricea corelațiilor

		ROE	Dimensiune	Diversitate	Independență
Pearson Correlation	ROE	1,000	0,171	0,132	0,282
	Dimensiune	0,171	1,000	0,350	0,057
	Diversitate de gen	0,132	0,350	1,000	0,227
	Independență	0,382	0,057	0,227	1,000
Sig. (1-tailed)	ROE		,0193	0,252	0,073
	Dimensiune	0,193		0,034	0,386
	Diversitate de gen	0,252	0,034		0,123
	Independență	0,073	0,386	0,123	
N	ROE	28	28	28	28
	Dimensiune	28	28	28	28
	Diversitate de gen	28	28	28	28
	Independență	28	28	28	28

Sursa: prelucrări proprii în SPSS 20.0.

În concluzie, cea de a doua ipoteză testată (H2) este respinsă. Apreciem că nu există o asociere semnificativă între structura consiliului de administrație sau a consiliului de supraveghere și rentabilitatea financiară a societăților bancare (ROE).

Concluzii

Această cercetare a fost concepută în vederea realizării obiectivului de identificare a unor potențiale interdependențe între structura consiliilor de administrație sau a consiliilor de supraveghere și performanțele financiare, apreciate prin *Rentabilitatea activelor (ROA)* și *Rentabilitatea financiară (ROE)*, înregistrate la nivelul societăților bancare din eșantionul supus cercetării.

Testarea potențialelor influențe ale structurii consiliilor de administrație asupra valorii unei societăți a făcut, de-a

lungul timpului, obiectul unor ample studii de cercetare. Spre deosebire de acestea, prezenta cercetare prezintă o abordare diferită a acestei problematice într-un domeniu specific de activitate, și anume sectorul bancar, segment destul de puțin explorat până în prezent din această perspectivă. De asemenea, ipotezele formulate și asocierile dintre variabilele independente și cele dependente cuprinse în cercetare îi conferă un plus de originalitate și, implicit, aduce lucrării valoare adăugată.

În același timp, prezenta cercetare are și o serie de limite, cauzate în principal de dimensiunea eșantionului societăților bancare studiate, dar și de faptul că analiza a fost efectuată asupra informațiilor aferente unui singur exercițiu financiar (2014). Apreciem însă că acestea sunt provocări în vederea realizării unor cercetări viitoare. Considerăm că prezenta cercetare poate reprezenta o sursă utilă de reflecție și de informație pentru practicienii care activează în domeniul bancar.

BIBLIOGRAFIE

- Adams, R.B. și Ferreira, D. (2009), Women in the boardroom and their impact on governance and performance, *Journal of Financial Economics*, vol. 94, pp. 291-309.
- Adams, R.B. și Mehran, H. (2012), Bank board structure and performance: evidence for large bank holding companies, *Journal of Financial Intermediation*, vol. 21, nr. 2, pp. 243-267.
- Andres, P. și Vallelado, E. (2008), Corporate governance in banking: the role of board of directors, *Journal of Banking and Finance*, vol. 32, nr. 12, pp. 2570-2580.
- Bunea, M. și Țurlea, E. (2015), Study of the Women Presence into the Board Directors and Audit Committees Level of Romanian Banks, *Audit Financiar*, vol. XIII, nr. 122-2/2015, pp. 97 – 105.

5. Caprio, G. și Levine, R. (2002), „Corporate governance of banks: concepts and international observations”, lucrarea prezentată la *Global Corporate Governance Forum Research Network Meeting 2002*.
6. Carter, D.A., Simkins, B.J. și Simpson, W.G. (2003), Corporate governance, board diversity, and firm value, *The Financial Review*, vol. 38, nr. 1, pp. 33–53.
7. Coles, J.L., Daniel, N.D. și Naveen, L. (2008), Boards: does one size fit all?, *Journal of Financial Economics*, vol. 87, nr. 2, pp. 329–356.
8. Cornett, M.M., McNutt, J. și Tehranian, H. (2009), Corporate governance and earnings management at large U.S. bank holding companies, *Journal of Corporate Finance*, vol. 15, nr. 4, pp. 412–430.
9. Eagly, A. și Carli, L. (2003), The female leadership advantage: An evaluation of the evidence, *The Leadership Quarterly*, vol. 14, nr. 6, pp. 807–834.
10. Fama, E.F. (1985), What’s different about banks?, *Journal of Monetary Economics*, vol. 15, nr. 1, pp. 29–39.
11. Farrell, K.A. și Hersch, P.L. (2005), Additions to corporate boards: The effect of gender, *Journal of Corporate Finance*, vol. 11, nr. 1-2, pp. 85–106.
12. Flannery, M.J. (1998), Using Market Information in Prudential Bank Supervision: A Review of the U.S. Empirical Evidence, *Journal of Money, Credit and Banking*, vol. 30, nr. 3, pp. 273–305.
13. Gul, F.A., Srinidhi, B. și Ng, A.C. (2011), Does board gender diversity improve the informativeness of stock prices?, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 51, nr. 3, pp. 314–338.
14. Hermalin, B.E. și Weisbach, M.S. (2003), Boards of Directors as an Endogenously Determined Institution: A Survey of the Economic Literature, *FRBNY Economic Policy Review*, vol. 9, nr. 1, pp. 7–26.
15. Jensen, T. și Meckling, S. (1976), Theory Of The Firm: Managerial Behavior, Agency Costs And Ownership Structure, *Journal of Financial Economics*, vol. 3, nr. 4, pp. 305–360.
16. Eisenberg, T., Sundgren, S. și Wells, M.T. (1998), Larger Board Size and Decreasing Firm Value in Small Firms, *Journal of Financial Economics*, vol. 48, nr. 4, pp. 35–54.
17. Linck, J.S., Netter, J.M. și Yang, T. (2008), A large sample study on board changes and determinants of board structure, *Journal of Financial Economics*, vol. 87, pp. 308–328.
18. Lipton, M. și Lorsch, J. (1992), A modest proposal for improved corporate governance, *Business Lawyer*, vol. 48, nr. 1, pp. 59–77.
19. Mishra, C.S. și Nielsen, J.F. (2000), Board independence and compensation policies in large bank holding companies, *Financial Management*, vol. 29, pp. 51–70.
20. Robinson, G. și Dechant, K. (1997), Building a Business Case for Diversity, *Academy of Management Executive*, vol. 11, nr. 3, pp. 21–30.
21. Yermack, D. (1996), Higher market valuation of companies with a small board of directors, *Journal of Financial Economics*, vol. 40, nr. 2, pp. 185–212.
22. Banca Națională a României și Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (2006), *Regulamentul 25/30/2006 privind cerințele de transparență și de publicare pentru instituțiile de credit și firmele de investiții*, Disponibil la: <http://www.bnr.ro/apage.aspx?pid=404&actId=69> [Accesat pe 13 februarie 2016]. Banca Națională a României și Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (2010), *Regulamentul Băncii Naționale a României și al Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 21/26/2010, aprobat prin Ordinul nr. 20/91/2010*, Disponibil la: <http://www.bnr.ro/apage.aspx?pid=404&actId=323793> [Accesat pe 13 februarie 2016].
23. Banca Națională a României (2015), *Raport asupra stabilității financiare 2015* [pdf] Disponibil la: www.bnr.ro/files/d/Pubs_ro/RSF/RSF2015.pdf [Accesat pe 13 februarie 2016].

Practici contabile privind reducerile de preț. Limite și direcții de acțiune pentru o legislație modernă

Alin-Eliodor TĂNASE,
EVERET România Distribution,
e-mail: alin.tanase@everet.ro

Traian-Ovidiu CALOTĂ,
Universitatea Titu Maiorescu, București,
e-mail: traian.calota@infofisc.ro

Rezumat

Veniturile reprezintă un indicator important pentru utilizatorii situațiilor financiare care doresc să evalueze poziția financiară și performanța unei entități. În consecință, reglementările contabile aplicabile referitoare la recunoașterea și evaluarea veniturilor joacă un rol important în crearea imaginii unei companii.

Acest articol abordează o serie de tranzacții specifice în conformitate cu reglementările contabile din România (Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802/2014), prin comparație cu IFRS 15 Venituri din contractele cu clienții. În situațiile în care acest lucru a fost considerat oportun, au fost prezentate reglementările fiscale, în conformitate cu noul Cod Fiscal aplicabil începând cu 1 ianuarie 2016. IFRS 15 își propune să acopere aspecte pe care nu le tratează standardele anterioare de contabilitate (IAS și IFRS) sau interpretările acestor standarde (SIC și IFRIC), ca de exemplu IAS 18 Venituri și IAS 11 Contracte de construcție.

Cuvinte-cheie: Reduceri pentru plata imediată, componentă financiară semnificativă, plăți către client, dreptul de a returna.

Clasificare JEL: G32, H32, M41

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Tănase, A.E. și Calotă, T.O. (2016), Accounting practice regarding discounts. Limitations and actions for a modern legislation, *Audit Financiar*, vol. XIV, nr. 3(135)/2016, pp. 334-342, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/334.

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/334>

Introducere

Data fiind importanța pe care o au, pentru utilizatorii de situații financiare, informațiile referitoare la performanța unei entități în general și cele referitoare la veniturile în special, reglementările care afectează valoarea și structura veniturilor au impact asupra evaluării performanței unei entități. În acest moment, entitățile economice din România își organizează contabilitatea fie pe baza reglementărilor naționale armonizate cu Directivele Europene, fie în conformitate cu reglementările naționale armonizate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară. Orice diferență între aceste două seturi de reglementări este de natură a afecta imaginea utilizatorilor despre performanța companiilor, mai ales dacă ele se referă la o componentă atât de importantă a veniturilor, cum sunt veniturile din contractele cu clienții.

Standardul IFRS 15 Venituri din contractele cu clienții conține un model de recunoaștere al veniturilor mai bun și oferă mai multe informații și elemente de ghidare față de standardele precedente. De asemenea, noul standard acoperă zone care nu erau tratate îndeajuns de clar în standardele anterioare sau pe care prevederile acestora nu le acopereau în totalitate. Acest nou standard abrogă o parte din standardele precedente, cum ar fi IAS 11 Contracte de construcție, IAS 18 Venituri, IFRIC 13 Programe de fidelizare a clienților, IFRIC 15 Acorduri privind construcția de proprietăți imobiliare, IFRIC 18 Transferuri de active de la clienți și SIC 31 Venituri – tranzacții barter care presupun servicii de publicitate. Reglementările contabile din România, aplicabile entităților care nu au implementat Standardele Internaționale de Raportare Financiară, conțin de asemenea prevederi noi care afectează modul de recunoaștere a veniturilor din contractele cu clienții și a reducerilor de preț în special.

Ca urmare, în conținutul articolului sunt prezentate o serie de cazuri particulare referitoare la recunoașterea veniturilor din contracte cu clienții, cu scopul de a oferi o perspectivă practică și actuală referitoare la acest aspect. Exemplele analizate se concentrează pe problema reducerilor de preț, deoarece aceasta a fost una din ariile afectate de schimbările legislative recente. Articolul se încheie cu interpretările, concluziile și recomandările formulate pe baza demersului realizat și a experienței profesionale a autorilor.

1. Tranzacții privind reducerile cu caracter financiar

În continuare sunt prezentate o parte din tranzacțiile care se întâlnesc frecvent în practica societăților comerciale. Dat fiind caracterul vast al unui astfel de subiect, s-a optat doar pentru prezentarea unei părți a tranzacțiilor, cu scopul de a le trata amănunțit, de a răspunde la anumite întrebări și, în același timp, de a iniția dezbateri. Tranzacțiile sunt prezentate atât din perspectiva reglementărilor contabile din România (Ordinul ministrului finanțelor publice 1802/2014 actualizat – OMFP 1802/2014), cât și din perspectiva Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), mai exact IFRS 15. Unde s-a considerat relevant, sunt prezentate și principalele aspecte de natură fiscală, în conformitate cu noul Cod fiscal aplicabil începând cu 1 ianuarie 2016.

1.1. Vânzări de bunuri sau prestări de servicii care implică acordarea de reduceri pentru plata imediată sau pentru plata înainte de scadență

În cadrul relațiilor comerciale dintre furnizori și clienți, părțile pot include în contractele încheiate clauze prin care se acordă clienților o reducere pentru plata facturilor într-un anumit interval de timp. Modul în care pot fi tratate aceste reduceri de către entitățile care aplică reglementările contabile naționale conforme cu Directivele europene și de către entitățile care aplică IFRS este prezentat în detaliu în continuare.

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

În situația în care vânzătorul acordă o reducere pentru plata imediată sau pentru plata într-o anumită perioadă de timp, atunci o parte a contravalorii care ar urma să fie încasată este variabilă, ca urmare a faptului că nu există o certitudine cu privire la achitare în condițiile care generează primirea reducerii. Managementul societății va estima cuantumul reducerii care poate fi acordată pe baza experienței anterioare și a numărului de clienți cărora li se poate oferi această reducere. De regulă, valorile nu sunt semnificative din perspectiva situațiilor financiare. Reducerea afectează cifra de afaceri a vânzătorului, respectiv costul de achiziție în cazul cumpărătorului.

Tratamentul contabil din perspectiva reglementărilor naționale

Potrivit pct. 77, alin. (1) din anexa la ordinul 1802/2014, reducerile financiare sub formă de sconturi de decontare sunt acordate pentru achitarea datoriilor înainte de termenul normal de exigibilitate. Indiferent de perioada la care se referă, în contabilitatea furnizorului aceste reduceri reprezintă cheltuieli ale perioadei (și sunt reflectate în contul 667 Cheltuieli privind sconturile acordate), în timp ce în contabilitatea clientului acestea reprezintă venituri ale perioadei (și sunt reflectate în contul 767 Venituri din sconturi obținute). Cu alte cuvinte, reducerile acordate/primate ca urmare a încasării/achitării datoriilor înainte de scadență – indiferent la ce perioadă se referă – nu diminuează cifra de afaceri, în cazul vânzătorului, sau costul de achiziție, în cazul cumpărătorului, ele având impact asupra rezultatelor contabile din activitatea financiară.

1.2. Vânzări de bunuri sau prestări de servicii care implică o componentă financiară semnificativă

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

Pot exista situații în care apare un decalaj semnificativ între momentul transferării bunurilor sau serviciilor către cumpărător și momentul achitării acestora. Standardul solicită ca, atunci când tranzacția încorporează o componentă financiară semnificativă, managementul societății să ajusteze prețul tranzacției pentru a reflecta valoarea în timp a banilor, astfel încât suma recunoscută drept venit din vânzare sau din prestarea serviciilor să fie la nivelul prețului ce s-ar utiliza în condițiile în care cumpărătorul ar achita la momentul transferului riscurilor și beneficiilor aferente bunurilor sau la momentul considerării prestării efective a serviciului conform înțelegerii (IASB, par. 60).

Tranzacția aflată în discuție trebuie să includă o *componentă financiară semnificativă*, fapt care poate fi stabilit de entitate prin analizarea mai multor factori, dintre care îi amintim, cu caracter nelimitativ, pe următorii:

- (i) contravaloarea ce se achită de client este substanțial diferită de cea pe care ar achita-o la momentul transferului bunurilor sau imediat conform înțelegerii contractuale existente;

- (ii) durata de timp scursă între momentul livrării bunurilor și momentul achitării acestora;
- (iii) rata dobânzii, implicită sau explicită, menționată în înțelegerea dintre părți prin comparare cu rata dobânzii pe piață (IASB, par. 61). În cazul în care există o componentă financiară, atunci aceasta va trebui să fie reflectată distinct fie ca un venit financiar, fie ca o cheltuială financiară. Cuantumul componentei financiare se va determina în conformitate cu IFRS 9.

Tratamentul contabil din perspectiva reglementărilor naționale

Ordinul 1802/2014 nu solicită în mod explicit ca valoarea în timp a banilor să constituie un element de ajustare a valorii venitului din vânzarea de bunuri sau prestarea de servicii, iar componenta financiară să fie prezentată distinct.

2. Tranzacții privind reducerile cu caracter comercial

Pot exista înțelegeri contractuale prin care vânzătorul:

- a. achită cumpărătorului diverse sume de bani pentru servicii puse la dispoziție de acesta (ca de exemplu taxele de raft, taxele pentru poziții favorabile de expunere, taxele pentru punerea la dispoziție a unor rapoarte privind vânzările în punctele de vânzare etc.);
- b. acordă reduceri comerciale pentru ca acestea să se reflecte în prețurile de la raft, astfel încât consumatorul final să achiziționeze produsele la prețuri mai mici, sau acordă reduceri comerciale pe bază de cupoane valorice;
- c. participă la campaniile de marketing și publicitate alături de client;
- d. acordă produse gratuite clientului în scopul stimulării vânzărilor (2 bucăți la prețul uneia) sau pentru testare la punctele de vânzare (ca de exemplu, acordarea de mostre, testare etc.).

Practicile comerciale pot fi diverse și uneori complicate, ceea ce generează dificultăți la reflectarea în contabilitate a tranzacțiilor aferente. De asemenea, apar și implicații fiscale, așa cum se va prezenta în continuare.

2.1. Tranzacții care presupun ca vânzătorul să efectueze plăți către client

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

Standardul prevede ca entitatea să stabilească dacă aceste sume plătite sau de plătit reprezintă fie o reducere de preț, fie o plată pentru un serviciu sau un bun distinct, primit de vânzător de la client. Standardul oferă un ghid pe baza căruia entitatea stabilește în ce situație se poate încadra operațiunea economică (IASB, par. 26-30).

Se poate spune că bunul sau serviciul este considerat distinct dacă este vândut de client separat și în mod regulat sau entitatea poate beneficia de bunul sau serviciul respectiv, fie pe cont propriu, fie împreună cu alte resurse disponibile acesteia. În aceste situații contabilizarea serviciului sau a bunului primit se va face ca și cum ar fi fost achiziționat de la un terț în cursul normal al afacerii. Serviciile vor fi înregistrate pe seama cheltuielilor sau, dacă este cazul, capitalizate în conformitate cu IFRS.

În restul situațiilor, aceste plăți efectuate sau care urmează a fi efectuate de vânzător sunt considerate reduceri comerciale de preț.

Tratamentul contabil din perspectiva reglementărilor contabile naționale

Contabilizarea și prezentarea elementelor din bilanț și din contul de profit și pierdere se realizează ținând seama de fondul economic al tranzacției sau al angajamentului în cauză. Respectarea acestui principiu are drept scop înregistrarea în contabilitate și prezentarea fidelă a tranzacțiilor, în conformitate cu realitatea economică, punând în evidență drepturile și obligațiile, precum și riscurile asociate acestor operațiuni potrivit pct. 57, alin. (1) din anexa la OMFP 1802/2014.

Forma juridică a unui document trebuie să fie în concordanță cu realitatea economică. Potrivit pct. 57, alin. (3) din anexa la OMFP 1802/2014, atunci când există diferențe între fondul sau natura economică a unei operațiuni sau tranzacții și forma sa juridică, entitatea va înregistra în contabilitate aceste operațiuni, cu respectarea fondului economic al acestora.

La pct. 76, alin. (7) din anexa la ordinul 1802/2014 sunt exemplificate următoarele categorii de reduceri comerciale:

- a. rabaturile – se primesc pentru defecte de calitate și se practică asupra prețului de vânzare;
- b. remizele – se primesc în cazul vânzărilor superioare volumului convenit sau atunci când cumpărătorul are un statut preferențial; și
- c. risturnele – sunt reduceri de preț calculate asupra ansamblului tranzacțiilor efectuate cu același terț, în decursul unei perioade determinate.

Se poate observa că nu există menționări sau exemplificări care să conducă la înregistrarea unor plăți, efectuate sau care urmează a fi efectuate de vânzător, pentru servicii sau bunuri primite de la clienți drept reduceri comerciale. În consecință, trebuie avute în vedere realitatea economică și fondul economic al operațiunii.

Perspectiva fiscală conform reglementărilor specifice din România

Potrivit art. 319, alin. (20), lit. i) din noul Cod fiscal, factura cuprinde în mod obligatoriu următoarele informații: „[...] baza de impozitare a bunurilor și serviciilor ori, după caz, avansurile facturate, pentru fiecare cotă, scutire sau operațiune netaxabilă, preț unitar, exclusiv taxa, precum și rabaturile, remizele, risturnele și alte reduceri de preț, în cazul în care acestea nu sunt incluse în prețul unitar.”

De asemenea, art. 286, alin. (4), lit. a) din Codul fiscal precizează că baza de impozitare a TVA nu cuprinde „rabaturile, remizele, risturnele, sconturile și alte reduceri de preț, acordate de furnizori direct clienților la data exigibilității taxei.” Pentru reducerile de preț acordate ulterior facturării, art. 287, lit. c) din Codul fiscal prevede că baza de impozitare se reduce „în cazul în care rabaturile, remizele, risturnele și celelalte reduceri de preț prevăzute la art. 286 alin. (4) lit. a) sunt acordate după livrarea bunurilor sau prestarea serviciilor.” Mai mult, normele metodologice emise pentru aplicarea art. 286 din Codul fiscal condiționează neincluderea reducerilor în baza de impozitare doar *dacă sunt acordate direct în beneficiul clientului și nu constituie, în fapt, remunerarea unui serviciu sau a unei livrări*. Cu alte cuvinte, vânzătorul *nu va înregistra plățile, efectuate sau care urmează a fi efectuate, pentru serviciile sau livrările efectuate de client drept reduceri de preț, el fiind obligat să înregistreze serviciile primite pe seama cheltuielilor în conformitate cu prevederile contractuale, a*

documentelor suport și a facturii emise de client. Conform exemplului din norme, vânzătorul poate acorda – în cadrul unor campanii promoționale – reduceri comerciale consumatorului final, prin intermediul comercianților, doar pe bază de cupoane valorice.

2.2. Vânzătorul achită clientului o sumă pentru a obține o anumită poziție favorabilă în magazinele de desfacere ale acestuia

O astfel de tranzacție apare, de exemplu, atunci când pentru marca de produse de machiaj X se dorește a fi pus la dispoziție un spațiu de 3 rafturi în fiecare punct de lucru al unui magazin de desfacere.

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

Analizând prevederile din Standard referitoare la condițiile pe baza cărora se poate considera că s-a primit un serviciu sau un bun distinct, se poate concluziona că, în acest caz, vânzătorul nu primește un serviciu distinct și, în consecință, poate trata aceste plăți drept o reducere de preț.

Tratamentul contabil din perspectiva reglementărilor contabile naționale

Ordinul 1802/2014 nu conține prevederi distincte prin care să se stabilească situațiile pe baza cărora se poate considera că s-a primit un serviciu sau un bun distinct. În consecință, ar fi indicat ca asemenea plăți să fie înregistrate pe seama cheltuielilor pe măsura efectuării lor, ținând cont de principiul contabilității de angajamente.

Perspectiva fiscală conform reglementărilor din România

Dacă avem în vedere prevederile din Codul fiscal menționate anterior, nu se poate reduce sau ajusta baza de calcul a TVA dacă reducerile reprezintă, în fapt, *remunerarea unui serviciu sau a unei livrări*. Pentru ca aceste cheltuieli să fie deductibile fiscal, la calculul impozitului pe profit se va avea în vedere principiul introdus la art. 25 alin. (1) din noul Cod fiscal cu privire la deductibilitatea cheltuielilor angajate în scopul desfășurării activității economice, precum și la clauzele

contractuale agreeate de părți și documentele suport care să justifice prestarea efectivă a acestor servicii.

2.3. Vânzătorul și clientul participă împreună la campanii de promovare a produselor prin publicarea de reclame în reviste de specialitate

Este analizată în continuare situația în care clientul suportă inițial întregul cost al campaniei publicitare, urmând să refactureze o cotă-parte vânzătorului.

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

Analizând prevederile din Standard referitoare la condițiile pe baza cărora se poate considera că s-a primit un serviciu sau un bun distinct, se poate concluziona că, în acest caz, vânzătorul primește un serviciu distinct deoarece clientul a apelat la un terț pentru acest serviciu. Vânzătorul ar fi putut obține direct acest serviciu de la entitatea care publică revista. În concluzie, serviciile vor fi înregistrate pe seama cheltuielilor pe măsura realizării lor.

Tratamentul contabil din perspectiva legislației naționale

Precizările anterioare (2.2) rămân valabile și în acest caz, în sensul că serviciile vor fi înregistrate pe seama cheltuielilor, pe măsura realizării lor. În opinia noastră, pentru aceste cazuri, este relevantă analiza câtorva aspecte fiscale care depind de prețul folosit de client pentru refacturarea serviciilor, în sensul că pot exista două variante:

a. clientul refacturează la același preț cu care a achiziționat serviciul de reclamă de la terț (situație cunoscută și sub denumirea de „structură de comisionar” din perspectiva TVA) și

b. clientul refacturează direct, la un preț mai mare.

În opinia noastră, prima situație este cea care poate ridica anumite probleme în practică, fapt care ne face să detaliem următoarele aspecte. În cazul unui *contract de comision*, comisionarul este, în fapt, un intermediar între un vânzător (furnizor) și un cumpărător. Comisionarul poate:

a. fie să emită numai *facturi de comision* pentru serviciul de intermediere oricăreia dintre cele două părți sau chiar ambelor;

- b. fie să primească *facturi pe numele său* de la furnizor, urmând să emită *facturi pe numele său* către cumpărător. În acest caz comisionarul se transformă în cumpărător-revânzător („structură de comisionar”).

Sunt importante *condițiile cumulative* în care structura de comisionar se poate aplica, după cum urmează (pct. 31.(5)-(6) din normele de aplicare ale art. 286, alin. (3) din Codul fiscal):

- (i) livrările de bunuri sau prestările de servicii refacturate *nu fac parte din însăși activitatea economică* a comisionarului;
- (ii) comisionarul *nu recuperează mai mult decât cheltuiala efectuată*, dar poate recupera mai puțin;
- (iii) în măsura în care comisionarul poate face dovada că singurul scop este refacturarea de cheltuieli, atunci nu este obligat să aibă înscrisă în obiectul de activitate realizarea prestărilor pe care le refacturează.

În cazul structurii de comisionar, cumpărătorul-revânzător are dreptul la deducerea TVA aferente achizițiilor de servicii/bunuri care vor fi refacturate, în condițiile legii, și are obligația de a colecta TVA pentru operațiunile taxabile. Atragem atenția asupra faptului că pot exista situații – cum ar fi cele care implică cheltuieli cu impozitele, taxele sau cheltuieli accesorii, care cad în sarcina comisionarului pentru operațiunile realizate – când structura de comisionar nu se aplică.

Comisionarul va avea în vedere și pct. 432 din anexa la OMFP 1802/2014, conform căruia „sumele colectate de o entitate în numele unor terțe părți, inclusiv în cazul contractelor de agent, comision sau mandat comercial încheiate potrivit legii, nu reprezintă venit din activitatea curentă, chiar dacă din punct de vedere al taxei pe valoarea adăugată persoanele care acționează în nume propriu sunt considerate cumpărători-revânzători. În această situație, veniturile din activitatea curentă sunt reprezentate de comisioanele cuvenite”.

2.4. Vânzătorul (distribuitor) este de acord să suporte o parte din costurile generate de o campanie de reducere de preț practică de client (revânzător) în propriile magazine

Ca urmare a unui astfel de acord, consumatorul final (clientul direct al revânzătorului) beneficiază de o reducere față de prețul obișnuit aplicat la raft.

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

Analizând prevederile din Standard se poate concluziona că o asemenea plată poate fi înregistrată de vânzător (distribuitor) ca și cum ar fi o reducere comercială acordată direct clientului său (revânzătorului). Altfel spus, plățile aferente unor asemenea reduceri – acordate indirect, prin intermediul revânzătorului, către consumatorul final (clientul revânzătorului) – nu sunt tratate diferit față de cele care sunt acordate de vânzător (distribuitor) direct clientului său (revânzător).

Tratamentul contabil din perspectiva legislației naționale

OMFP 1802/2014 nu face referire distinctă la situația în care un vânzător (distribuitor) acordă reduceri comerciale indirecte – prin intermediul clientului său (revânzător) – către consumatorul final care este, în fapt, clientul revânzătorului.

Totuși, unele prevederi din Codul fiscal ar trebui avute în vedere pentru a evita eventualele riscuri fiscale. Astfel, revenind la mențiunile anterioare privind reducerea sau ajustarea bazei de impozitare a TVA, accentuăm următoarele aspecte care trebuie privite cumulativ:

- reducerile de preț nu se includ în baza de impozitare *dacă sunt acordate direct în beneficiul clientului* – în cazul nostru s-ar putea interpreta că aceste reduceri de preț nu sunt acordate direct clientului (revânzătorului), fiind în fapt acordate *în mod indirect* – prin intermediul revânzătorului – consumatorului final, care beneficiază de o reducere de preț „la raft”;
- reducerile de preț nu se includ în baza de impozitare *dacă sunt acordate direct în beneficiul clientului și nu constituie, în fapt, remunerarea unui serviciu sau a unei livrări* – în cazul nostru s-ar putea interpreta că aceste reduceri de preț reprezintă *remunerarea unei livrări și anume a livrării pe care clientul (revânzătorul) o face către consumatorul final*, în sensul de a oferi acestuia din urmă un produs mai ieftin;
- există un exemplu în cuprinsul normelor metodologice de aplicare a art. 286 din Codul fiscal prin care producătorii/distribuitorii pot acorda, pe bază de cupoane valorice, în anumite condiții, reduceri comerciale către consumatorii finali prin

intermediul comercianților (cumpărători – revânzători).

În opinia noastră, acest gen de operațiune, des întâlnită în practica societăților comerciale, ar trebui reglementată mai clar pentru evitarea oricăror riscuri de calculare a debitelor și accesoriilor la plata TVA și a impozitului pe veniturile microîntreprinderii sau a impozitului pe profit, după caz.

2.5. Vânzătorul livrează bunuri clientului, iar acesta are dreptul de a le returna

În practică se regăsesc înțelegeri contractuale agreeate între vânzător și cumpărător prin care, concomitent cu transferul drepturilor și obligațiilor asupra bunurilor, se acordă dreptul clientului de a returna produsele pentru diverse motive, cum ar fi: retur ca urmare a deteriorării produsului în timp, retur ca urmare a schimbării gamei de produse cu una nou apărută, retur ca urmare a terminării contractului etc. Această operațiune de returnare de bunuri poate genera mai multe situații:

- clientul are dreptul la restituirea, integral sau în parte, a sumei plătite inițial pentru bunuri;
- clientul poate primi o factură de reducere (*credit note*) care va diminua plățile viitoare ale acestuia în relația cu vânzătorul;
- clientul are dreptul să primească un alt bun la schimb; sau
- combinație a celor de mai sus.

În aceste cazuri, este important să se stabilească nivelul veniturilor pe care vânzătorul îl recunoaște, ținând cont de drepturile de retur pe care le are clientul și de probabilitatea ca acesta să returneze bunurile.

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

Standardul conține în anexă (Ghidul de aplicare) prevederi privind vânzările cu drept de retur (par. B20-B27). În situația transferurilor de bunuri, când există drept de retur, sau a anumitor servicii, când fac obiectul unei posibile restituiri, o societate comercială trebuie să recunoască următoarele:

- veniturile pentru bunurile transferate la nivelul valorii la care entitatea consideră că are dreptul; așadar entitatea nu va recunoaște venituri pentru bunurile care se așteaptă a se returna;
- datorie de restituit; și

- un activ, concomitent cu ajustarea aferentă a costului bunurilor vândute, pentru a reflecta dreptul vânzătorului de a recupera bunurile de la client în vederea constituirii datoriei de restituit.

De asemenea, entitatea trebuie să aibă în vedere că este posibil ca starea bunurilor returnate să fie mult diferită de cea din momentul livrării, existând chiar riscul ca bunurile să nu poată fi utilizate în continuare. În aceste condiții, valoarea activului recunoscut va trebui să se facă la valoarea contabilă a bunurilor de la momentul vânzării, diminuată cu orice alte eventuale depreciere de valoare sau costuri necesare recuperării lor. Datoria de restituit și activul privind recuperarea bunurilor trebuie să fie prezentate ca elemente distincte în situațiile financiare. Entitatea *va evalua și va ajusta corespunzător*, la data întocmirii situațiilor financiare, nivelul preconizat al retururilor și al datoriei de restituit aferentă, modificând corespunzător nivelul veniturilor.

Mai mult, valoarea activului recunoscut se va modifica ori de câte ori valoarea datoriei se modifică sau sunt indicii că există o depreciere de valoare. În cazul în care entitatea nu poate estima nivelul retururilor, veniturile nu vor fi recunoscute până la data la care estimarea se poate face în mod rezonabil, dată care poate corespunde cu sfârșitul perioadei în care clientul are dreptul de retur.

Tratamentul contabil din perspectiva legislației naționale

Referitor la retururi, avem în vedere precizările de la pct. 330, alin. (1) și (2) din anexa la OMFP 1802/2014, referitoare la tratamentul contabil în cazul mărfurilor/produselor finite returnate de clienți. Astfel, dacă returul de bunuri are loc în același exercițiu financiar în care a avut loc tranzacția de vânzare, se corectează sumele înregistrate în conturile de creanțe, venituri, cheltuieli și stocuri care au fost folosite la momentul vânzării și descărcării din gestiune.

Dacă sumele respective se cunosc la data bilanțului, corecția trebuie înregistrată la data bilanțului, chiar și în absența unei facturi. Tratamentul TVA în aceste situații este cel prevăzut de legislația în domeniu.

Referitor la valoarea de prezentare a unui activ în situațiile financiare, se precizează că valoarea contabilă a unui activ este valoarea la care acesta

este recunoscut după ce se deduc amortizarea acumulată (pentru activele amortizabile) și ajustările acumulate din depreciere sau pierdere de valoare (a se vedea pct. 82 din anexa la OMFP 1802/2014).

Se observă că standardul internațional este mult mai restrictiv decât reglementarea națională, în sensul că managementul trebuie să facă o estimare privind returnurile. Reglementarea națională solicită reflectarea returnurilor dacă sumele respective sunt cunoscute la data bilanțului.

2.6. Vânzătorul livrează bunuri clientului, iar clientul solicită înlocuirea bunurilor cu unele similare, de același tip, calitate și preț

Tratamentul contabil din perspectiva IFRS 15

Standardul precizează în mod clar că schimbarea de către client a unui bun cu un altul de același fel, de aceeași calitate și condiție și având același preț nu se consideră ca fiind retur și, în consecință, nu se realizează nicio ajustare a prețului de tranzacționare (IASBa, par. B26). Dreptul de a schimba un bun cu un altul, în condițiile anterior amintite, trebuie privit ca dreptul de a returna, în perioada de garanție, un produs care nu funcționează corect.

Tratamentul contabil din perspectiva legislației naționale

Reglementarea contabilă (OMFP 1802/2014) nu prezintă distinct acest caz, dar menționează că orice tranzacție efectuată se consemnează în momentul efectuării ei într-un document care stă la baza înregistrărilor în contabilitate, dobândind astfel calitatea de document justificativ (pct. 314, alin. 2-3). De asemenea, se menționează că veniturile și cheltuielile care rezultă direct și concomitent din aceeași tranzacție sunt recunoscute simultan în contabilitate, prin asocierea directă între cheltuielile și veniturile aferente, cu evidențierea distinctă a acestor venituri și cheltuieli (pct. 53, alin.3).

În practică, această operațiune se reflectă printr-un retur, urmat de o livrare. Nu apar modificări la nivelul veniturilor, urmare a faptului că prețul de vânzare este același, dar pot apărea modificări la nivelul costului bunurilor vândute în cazul în care costul de achiziție al bunurilor este diferit (de exemplu, bunurile au fost

achiziționate de la parteneri externi, în perioade diferite, iar cursul valutar utilizat la data recepției este diferit).

Concluzii

Fiecare entitate trebuie să își stabilească propria strategie de afaceri, urmărind ca în elaborarea contractelor comerciale să identifice în primul rând limitele și condițiile trasate prin legislația comercială. De regulă, politicile comerciale ale unei entități nu pot fi îngădite de legislația contabilă sau fiscală, acestea fiind rodul aplicării regulilor și bunelor practicilor comerciale, conforme cu legislația specifică. De aceea, un rol major în configurarea politicilor comerciale revine juridicului. Chiar dacă atât legislația contabilă cât și cea fiscală și-au definit ca principiu fundamental prevalența economicului asupra juridicului, considerăm că orice prevedere contractuală validată juridic trebuie să fie aplicată întocmai pe toată durata în care contractul comercial își produce efectele. În plus, tratamentele contabile și fiscale trebuie configurate încă din faza de concepere a contractului comercial, tocmai pentru ca tranzacțiile derulate de entitate să fie conforme cu prevederile Codului fiscal și ale OMFP 1802/2014.

Următorul pas vizează introducerea tratamentelor menționate anterior în manualele de politici contabile și fiscale, plecând de la tipologia reducerilor de preț utilizate în practica entității, continuând cu procedurile referitoare la întocmirea, circuitul și utilizarea documentelor financiar-contabile utilizabile, evaluarea și înregistrarea în contabilitate a reducerilor de preț etc.

Din perspectivă fiscală, trebuie avute în vedere cel puțin aspectele legate de impactul reducerilor de preț asupra bazei de impozitare a TVA, a impozitului pe profit sau a impozitului pe venitul microîntreprinderilor, întrucât aceste reduceri ajustează, în sensul diminuării, valoarea bunurilor și serviciilor, fie la data efectuării tranzacției inițiale, fie ulterior.

Din analiza comparativă a prevederilor IFRS 15 cu cele din reglementările contabile naționale, am constatat diferențe semnificative în ceea ce privește reglementarea aspectelor de natură practică, prin raportarea la condițiile concrete din economie și prin oferirea unor soluții diverse pentru recunoașterea și evaluarea reducerilor de preț utilizate.

Deși practica economică și juridică din România abundă în utilizarea a numeroase categorii de reduceri de preț, considerăm că legislația în domeniu, aparent stufoasă,

suferă de rigiditate, inadaptare și interpretabilitate excesive. Spre exemplu, cele mai multe practici comerciale și reguli generale de comercializare sunt reglementate prin Ordonanța Guvernului 99/2000 privind comercializarea produselor și a serviciilor pe piață. Terminologia și practicile comerciale nu sunt preluate în legislația contabilă, care, departe de a fi conectată la realitatea economică actuală, se rezumă la exemplificări sumare și cu un caracter mai mult decât general. Mai mult, noutățile aduse de ultimele reglementări contabile

în ceea ce privește reducerile care acoperă integral contravaloarea bunurilor pot să conducă la interpretări eronate în ceea ce privește vânzarea în pierdere sau, mai grav, la delimitarea eronată a veniturilor perioadei curente de cele în avans. Fiscalitatea impune reguli diferite și necorelate care pot conduce la imposibilitatea practicării unor politici comerciale moderne și flexibile, precum și la riscuri majore de recalculare a impozitelor și a taxelor datorate statului român.

BIBLIOGRAFIE

1. Hotărârea Guvernului nr. 1 privind Codul fiscal (2016), București: Monitorul Oficial al României nr. 22/13/01.2016.
2. International Accounting Standards Board (2014), *IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers*, IFRS Foundation.
3. Legea contabilității nr. 82/1991 republicată, cu modificările și completările ulterioare, București: Monitorul Oficial al României nr. 454/18.06.2008.
4. Legea nr. 227 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare (2015), București: Monitorul Oficial al României nr. 688/10.09.2015.
5. Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, cu modificările și completările ulterioare (2014): București, Monitorul Oficial al României nr. 963/30.12.2014.

audit FINANCIAR

Year XIV, No. 3 (135)/2016

3/2016

- Identifying difficulties encountered by the accounting profession in accessing documents, in the digital economy context of Romania

- Auditing security for the cloud
- Benefits and challenges regarding the IFRS implementation: lessons from the emerging economies
- The impact of the supervisory board structure on bank performance
- Accounting practice regarding discounts. Limitations and actions for a modern legislation

The business perspective on transfer pricing and related legislation

Scientific Editorial Board

Dinu AIRINEI, Ph. D. – "Al. I. Cuza" University, Iași
Veronel AVRAM – Craiova University
Yuriy BILAN – Szczecin University, Poland
Sorin BRICIU – "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia
Ovidiu BUNGET – Universitatea de Vest din Timișoara
Alain BURLAUD – The National Conservatory of Arts and Crafts, Paris
Tatiana DĂNESCU – "Petru Maior" University, Târgu Mureș
Lilia GRIGOROI – Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău
Raluca-Gina GUȘE – Bucharest University of Economic Studies
David HILLIER – Leeds University Business School, United Kingdom
Allan HODGSON – University of Queensland, Australia
Emil HOROMNEA – "Alexandru Ioan Cuza" University, Iași
Robin JARVIS – Brunel University, United Kingdom
Maria MANOLESCU – Bucharest University of Economic Studies
Dumitru MATIȘ – "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Ion MIHĂILESCU – "Constantin Brâncoveanu" University, Pitești
Ana MÔRARIU – Bucharest University of Economic Studies
Mirela PĂUNESCU – Bucharest University of Economic Studies
Irimie Emil POPA – "Babeș-Bolyai" University, Cluj-Napoca
Vasile RĂILEANU – Bucharest University of Economic Studies
Ion STANCU – Bucharest University of Economic Studies
Donna STREET – Dayton University, USA
Ioan TALPOȘ – West University, Timișoara
Alexandru TUGUI – "Alexandru Ioan Cuza" University, Iași
Eugeniu TÎRLEA – Bucharest University of Economic Studies
Iulian VĂCĂREL – Member of the Romanian Academy

All rights of this edition are reserved to the Chamber of Financial Auditors of Romania (CAFR). Reproduction, even partially, on any support, and the sale are prohibited without prior consent of the CAFR, being subjects to the stipulations of the copyright law.

Important for Authors!

The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in MS Office Word format, in black-and-white.

The authors are kindly requested to comply with the following:

- the language the article is drafted in is English
- the optimal size of the article is: 7-10 pages with 2000 signs/page, spaces included;
- the article must mention the title, the research methodology used, authors' contributions, the imperfect on the accounting profession and the references;
- an Abstract is compulsory, which must be written at the 3rd person plural, presenting the subject of the research, the main problems and authors' contributions;
- 4-5 key words;
- JEL Classifications.

Tables and graphs are developed in black and white whit up to six shades of gray and sent also separately, if they were elaborated in MS Office Excel.

The review of the articles is performed by members of the Scientific Assessment Council of the „Audit Financiar” Journal, by means of the „double-blind review” method, that is, the reviewers do not know the names of the authors, nor the authors do know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: • innovative input, topicality, importance and relevance for the subject matter; • the quality of the research methodology; • clarity and pertinence of the presentation and argumentation; • the relevance of the bibliographic sources used; • contribution made to the research in the area. The resolution of the Scientific Assessment Council of the journal can be: acceptance; acceptance with revisions; rejection. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Assessment Council are published.

More details can be found on our website www.revista.cafr.ro, sections „Reviews” and „Manuscripts”.

audit
FINANCIAR

3/2016

Monthly Journal published by the
**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

67-69 Sirenelor Street, District 5,
zip code 050855, Bucharest, OP 5,
CP 83

Scientific Director:

Professor **Pavel NĂSTASE**, Ph. D.

Editorial Director:

Professor **Mădălina DUMITRU** Ph.D.

Editorial Assistant:

Cristina RADU

DTP: **Nicolae LOGIN**

*The Scientific Editorial Board and
the editorial technical team shall
take no responsibility for the content
of the articles published in the
journal.*

International Databases:

CABELL's

EBSCO;

ERIH PLUS;

PROQUEST;

RePEc;

ULRICH's.

CrossRef Member

OSIM Trademark no. M2010 07387

**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

Phone: (021) 410.74.43 extension 120;

Fax: (021) 410.03.48;

E-mail: revista@cafr.ro;

<http://revista.cafr.ro>;

ISSN: 1583-5812,

ISSN on-line: 1844-8801

Printing: Universal Color SA,
Str. Victoriei, Complex Fortuna-
Parter, Pitești, jud. Argeș,
tel: +40 248 215 788

e-mail: universal@universalcolor.ro

Identifying difficulties encountered by the accounting profession in accessing documents, in the digital economy context of Romania

---

Alexandru Țugui,
"Alexandru Ioan Cuza" University of Iași,
e-mail: alexandru.tugui@yahoo.com

Ana-Maria Gheorghe,
"Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract

The present study is a qualitative and quantitative exploratory research, aiming to identify the difficulties of documenting the engagements specific to the accounting profession, in the context of the digital economy in Romania. To this purpose, we performed a questionnaire-based survey among 300 accounting professionals. The results of the study show that, at global level, in the current development study of the digital economy from Romania, accessing accounting documents, with the purpose of their use within engagements of the accounting professionals, is a major problem, from three perspectives. As such, 73.98% of the accounting professionals confirm, through their answers, that they faced the lack and/or the impossibility to obtain accounting data, while performing specific engagements, while 69.92% link the access issue with the lack of or the restricted interaction with/access to data, which are managed by means of old or new accounting information systems. As a direct consequence of the two difficulties, revealed by our study, it results that 63.41% of the questioned accountants consider that the accounting data provided by their clients have a low level of consistency and trust. The originality of the study is granted by approaching the topic in the current circumstances of the digital economy and increased use of cloud accounting, which will call the attention of both the accounting profession, and the beneficiaries of accounting data and information, or even developers of specific software.

Keywords: Cloud, accounting profession, digital accounting, digital economy

JEL Classification: M40

To cite this article:

Țugui, A. and Gheorghe, A.M. (2016), Identifying difficulties encountered by the accounting profession in accessing documents, in the digital economy context of Romania, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 3(135)/2016, pp. 291-301, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/291.

Permanent link to this document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/291>.

Introduction

The recent requirements of the users of financial and accounting data press the accounting profession from Romania, as well, to cross a vast transition process, motivated by the assimilation, as working tools, of the new types of information and communication technology (IT).

If the ancient nations from the Middle East used even about 10,000 years ago a processing system of data related to their economic life, based on encrusted bone or stone (Chatfield, 1977) the accounting, as a fundamental instrument of the digital economy, is currently trying to include all its activities and/or processes in an integrated environment, through modern technologies like: big data, cloud-computing, data mining etc. (Năstase and Caia, 2015; Vasarhelyi, Kogan and Tuttle, 2015). In this logic, it's easy to see that, along the accounting evolution, the accounting measuring and booking methods have been diverse and dependent on a *material (technological) support*, that defined a technological bow in time, from the material support of bone or stone encrustations, clay tablets and papyrus, to the accounting books on paper (Capron, 1994), and further to the *virtual support*, through the dematerialization of the accounting records from the cybernetic era, as a consequence of electronic information processing and its storage in *cloud*.

All these technological developments from the economic and social life left a distinct mark on the accounting profession of the last decade, whose direct effect was the adoption of a new paradigm in the accounting organization, totally dependent on technology. Hence, while the specific literature (Țugui and Gheorghe, 2014) provides studies promoting the idea that accounting professionals want a change of the accounting paradigm in the context of cloud computing, other researchers (Ionescu, Prichici and Tudoran, 2014) complement the previous statement by explaining that accounting professionals must in their turn change their professional behaviour, by embedding new information technologies in the accounting informational system and re-focusing on analysis and consultancy, in accordance with the role they play.

In the above described context, through the present paper we aim to identify the main difficulties encountered by accounting professionals while performing specific engagements, related to accessing

accounting documents in the current digitization stage of the informational flows, in the Romanian digital economy.

1. The digital context

During the last 20 years, the *digital economy* has been increasingly more perceptible in our life. Shortly, it can be observed that, in today's economy, the information is involved to a greater extent in the creation of the Gross Domestic Product (GDP), next to the classical three production factors, i.e. labour, land and capital. From the perspective of the doctrine, this omnipresent expression of digitization is called the New Economy. The concept of *digital economy* was born in 1996, in Don Tapscott's paper "*The Digital Economy: Promise and Peril In The Age of Networked Intelligence*" (1996) and is essentially based on the idea of the digital representation, as "1" and "0" sequences, of all the informational flows from the economy.

Through the 1998 Report of the USA Trade Department, entitled "*The Emerging Digital Economy*" (Margherio et al., 1998), the **digital economy** concept was described as the IT dominated economy, able to contribute to the GDP increase from the following four types of activity:

- the Internet expansion;
- the electronic inter-company trade;
- the digital delivery of goods and services;
- the retail of tangible goods.

In the above described context, the IT field was seen as the "key" of the economic engine, specific to the new digitized economy; this was a matter considered especially by the main countries, through the value of the investments in this sector.

The United Kingdom, as a member of the European Union even since 2008, funded the *digital economy*, by means of *The Research Councils UK* (RCUK – www.rcuk.ac.uk), by allocating over 150 million pounds for the identification of long-term challenges of the digital economy. To this purpose, up to 2012, 25 research topics, were funded and completed by 2,000 doctoral students, belonging to 44 formation centres.

In **Australia**, public consultations on digital economy were organized in three stages, August-September 2008, December 2008 and April 2009, leading to the definition of the concept in the light of the public interest

and the launching of a digital investment plan of 43 billion dollars, for the creation of the National Broadband Network. Its goal was the simultaneous coverage of rural and urban areas and the optical fibre connection to Internet for 90% of the homes, schools and public spaces (Anon., 2012).

In **Canada**, based on public debates organized between May-July 2010, the Federal Government summarized the directions which should be supported (Government of Canada, 2014) for increasing the quality of life in the context of the *digital economy*:

- The capacity to innovate, using digital technologies;
- The construction of a world-class type infrastructure;
- The growth of the ICT sector;
- The increase of the Canadian digital content in the digital environment;
- The creation of digital qualifications for the future.

May 2010 meant the launching, at the level of the **European Union** (EU), of the *Digital Agenda*, with a target horizon up to 2020 (European Commission, n.d.). Essentially, the Digital Agenda is a synthesis of the European Commission Strategy on the use of ICT for economic growth. Starting with 2012, at the level of the European Commission, the Digital Agenda has been directed to five concrete action lines for Europe, i.e. (Kroes, 2012):

- the implementation of cloud services;
- the Internet opening, through legislative liberalization and security assurance;
- the general broadband assurance;
- the stimulation of innovation and entrepreneurship;
- the ICT use for increasing the quality and efficiency of public services.

Romania, as a country with an emergent economy and an EU Member State, has been implementing the activities of the European Digital Agenda through the Ministry of Information Technology and Communication. Concretely, the following sectors of the *economic life* are significantly influenced by digitization: the ERP market (Anis Research, 2011), eHealth (Lita, 2011), eGovernment (EUROSTAT, 2014), eReligion (<http://www.crestinortodox.ro>), Mobile Applications (Agoramedia, 2011), Cloud Computing (EUROSTAT, 2014), eEducation and Social Network and Social Media (Țugui, 2012).

2. The accounting profession in Romania and the digitization phenomenon

The digitization phenomenon of informational flows, as well as of their interaction with the accounting profession (Țugui, 2003), means the expansion of the computer-based accounting technique, the acceptance of increasingly more intelligent technologies in the daily practice and the settling of transactions in virtual environments, up to the „extinction” of the traditional professionals and their replacement with *persons skilled in the processing of data, information and accounting knowledge* (Țugui, 2006).

From this perspective, the Romanian specific literature of the last five years noted aspects with regard to the way in which the accounting profession in Romania will evolve, in the context of its interaction with the *digital economy*. In this line, we observe that the stress is on the idea of the *continuous change of the accounting profession*, by adapting to the technological environment of the digital economy (Toader, 2012), under the pressure of the challenges that the profession must be receptive to, for the purpose of identifying possible solutions (ACCA Report, 2014; Ardeleanu, 2014).

With regard to cloud computing, as a currently fashionable digital technology, the accounting professionals debate the idea that it could complicate the integration process of the accounting information system of a modern company (Ionescu et al., 2014); some question marks connected to the harmonisations between cloud computing and the standards and regulation on auditing and information security might also appear (Bendoveschi and Ionescu, 2015). The matter of informational security in the Romanian digital economy is also perceived when it comes to auditing information systems (Năstase and Caia, 2015; Drăgoi, 2015), as support technologies of the current digital business environment. However, what mainly calls our attention are recent studies (Fotache and Păvăloaia, 2015; Homoceanu and Airinei, 2015) debating the problems surrounding the concrete interaction between digital technology and accounting professionals, in the meaning that the latter are not familiar with the facilities provided by technology.

3. Research methodology

Synthesized, the above literature review shows that the accounting profession is continuously receptive of technology and that the current technological conjunction *requires the accounting profession to keep in line with the technological evolution*. By reviewing the specific literature, we didn't find any concrete studies on the matter of the daily practice problems, related to the easiness or difficulty of accessing the necessary documentation, for performing engagements specific to the accounting profession.

The employed research methodology was of exploratory type, in the meaning that we intend to ascertain the problems faced by the accounting profession while performing specific engagements, with regard to the access to information/documents. Our exploration has both a qualitative and a quantitative character, as the accounting professionals were initially required to qualitatively assess the encountered difficulties, in order for these assessments to subsequently be processed and interpreted by us, from a quantitative perspective. In this context, our research method was the *survey*, while the research *instrument* was the on-line questionnaire, addressed to a *sample* of over 300 accounting professionals from Romania, visible on the Internet (specific sites, doctoral schools). Our intention was to include in the analysed sample those professionals who reached one of the highest accounting profession degrees (CECCAR, 2011; IESBA, 2013), i.e. accounting experts and financial auditors, including professionals

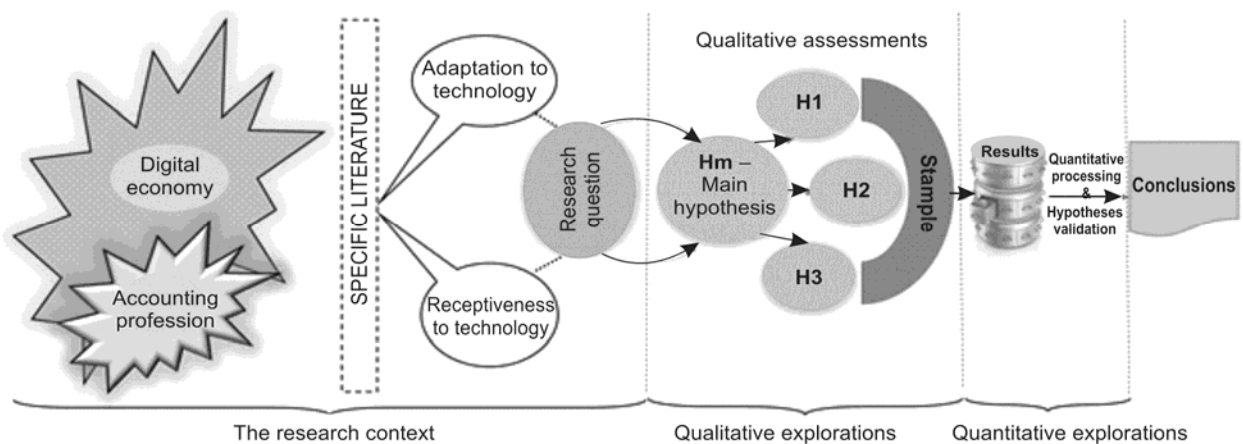
enrolled in master and doctoral programs of the universities of București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara. The other categories of accounting professionals were selected from the public member registers of the Chamber of Financial Auditors of Romania and the Body of Expert and Licensed Accountants of Romania from the counties Alba, Arad, Argeș, Bacău, Bihor, Botoșani, Brăila, Cluj, Iași, Prahova and Galați.

We associated the following **main hypothesis (H_m)** to the above described research question: *In the current development stage of the digital economy in Romania, accessing accounting documents in different formats, with the purpose of their use, is a significant problem for the engagements of accounting professionals.*

In accordance with the main hypothesis (H_m) that needs validation, three secondary hypotheses were itemised, which will be tested separately:

- H1:** *While performing specific engagements, accounting professionals from Romania frequently encounter the lack of accounting data and/or the impossibility to obtain accounting data.*
- H2:** *While performing specific engagements, accounting professionals from Romania frequently have no/a restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems.*
- H3:** *Within engagements performed by accounting professionals from Romania, there is a perceived low level of consistency of and trust in the accounting data.*

Figure 1. Research model and hypotheses

Source: Own processing.

The validation of the secondary hypotheses will implicitly lead to the validation of the main hypothesis, as well as to a conclusion that will bring clarifications in the field of the research question. Our research model, including the research stages, the research question and the hypotheses to be tested, is illustrated in **Figure 1**.

In order to test the main hypothesis by means of the three secondary hypotheses, we shall consider the perception of most professionals, first with regard to each of the three hypotheses at global level, but also on each professional category. For the hypotheses validation we shall rely on the rule of the absolute majority which, according to the terminology dictionary (DEX, 1998), consists in 50% + 1 from an ensemble, i.e. it is a fraction from a whole, which is greater than its half.

4. Results and discussions

In order to test and validate the hypotheses H1, H2 and H3 we included, in a larger questionnaire, a question which allowed the accounting professionals to select any of the three difficulties they encountered in accessing and using specific documents of the engagements performed at their offices, which were associated by us to each of the three hypotheses. Thus, the accounting professionals could select any of the variants, in any combination, without a prioritization. Following the distribution of the questionnaire per e-mail and the

reception of the responds through Google Drive, we recorded 125 responds and validated 123 of them.

Based on the analysed responds, we ascertained that an accounting professional could hold more than one of the certifications considered by us; as a consequence, we decided to examine them separately, which led to the processing of 172 professional responds, corresponding to 123 physical respondents, with the following structure: financial auditor: 21,51%; expert accountant: 23,84%; tax adviser: 5,81%; PhD (in accounting): 11,63%; accountant: 14,53%; master student (in accounting): 4,65% and doctoral student (in accounting): 18,02%.

The H1 hypothesis – While performing specific engagements, accounting professionals from Romania frequently encounter the lack of accounting data and/or the impossibility to obtain accounting data.

Based on the responses that were received and centralized for **hypothesis 1 (H1)**, the distribution on each category of accounting professionals (see **Table 1**) shows the lack of data and/or the impossibility to obtain data was encountered by 100% of the master students in the field, 40% of the tax advisers, 80% of the PhDs in accounting, 70.27% of the financial auditors, 64% of the accountants, 63.41% of the expert accountants and 61.29% of the doctoral students.

Table 1. Response distribution on each category of accounting professionals, with regard to the “lack of data and/or the impossibility to obtain data”

Accounting profession category	Lack of data and/or impossibility to obtain accounting data						H1 validation on categories
	No. of responses			Percentage (%)			
	Yes	No	Total	Yes	No	Total	>50%
Financial auditor	26	11	37	70.27	29.73	100.00	Yes
Expert accountant	26	15	41	63.41	36.59	100.00	Yes
Tax adviser	4	6	10	40.00	60.00	100.00	No
PhD	16	4	20	80.00	20.00	100.00	Yes
Accountant	16	9	25	64.00	36.00	100.00	Yes
Master student	8	0	8	100.00	0.00	100.00	Yes
Doctoral student	19	12	31	61.29	38.71	100.00	Yes
	115	57	172	66.86	33.14	100.00	Yes

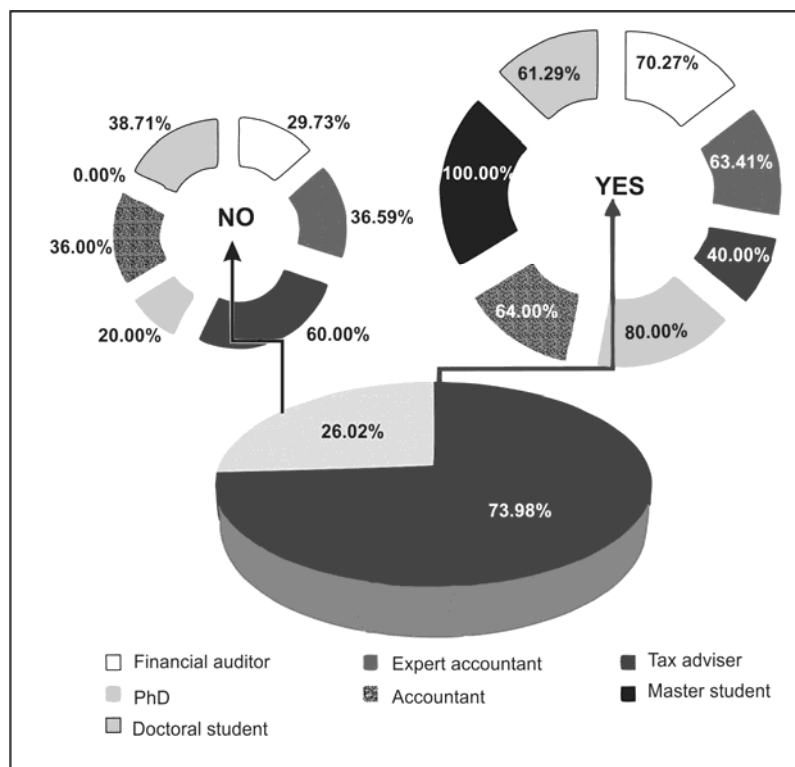
Source: Own processing.

Validation of the H1 hypothesis: In consideration of the principle of absolute majority, we find that *most accounting professionals, with the exception of the tax advisers, experienced frequently the lack of and/or the impossibility to obtain accounting data, while performing their engagements.* On average, for the entire accounting profession, we ascertain that 66.86% of the accounting professionals frequently experienced

the lack of and/or the impossibility to obtain accounting data, while performing their engagements. This hypothesis has been validated both from the perspective of the absolute majority principle and by considering the 123 respondents, who confirmed the frequent encountering of this difficulty, to an extent of 73.98%.

A summary of the H1 validation is illustrated in **Figure 2**.

Figure 2. Response distribution on accounting profession categories, related to the lack of and/or the impossibility to obtain accounting data

Source: Own processing.

From the perspective of our exploratory research, we find that *the lack of and/or the impossibility to obtain accounting data* is frequently encountered by 73.98% of the accounting professionals from Romania.

The H2 hypothesis – While performing specific engagements, accounting professionals from Romania frequently have no/a restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems.

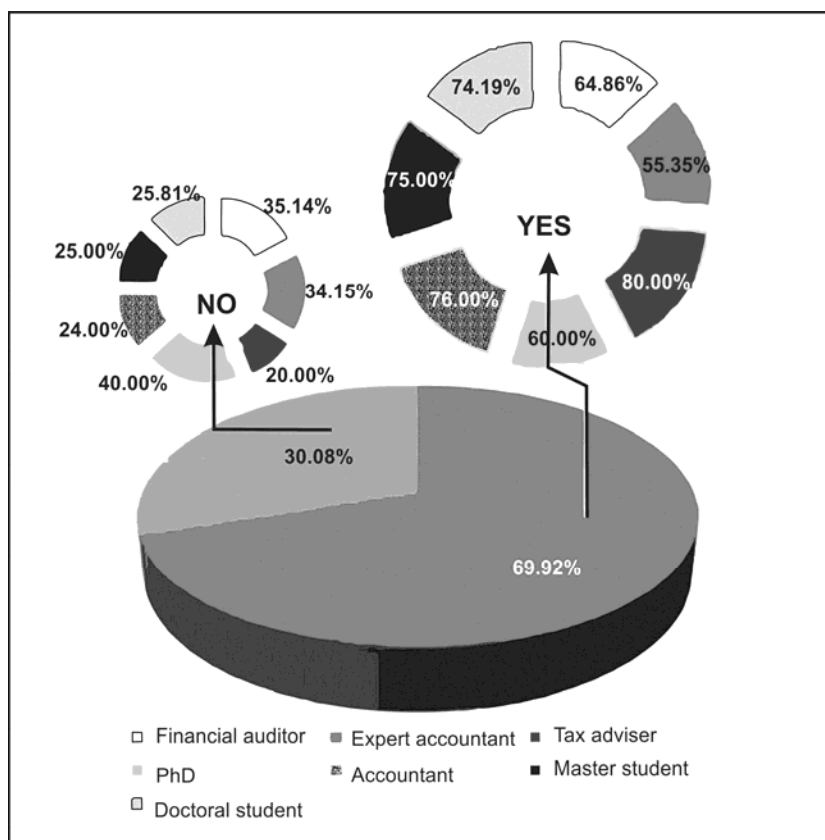
Based on the responses that were received and centralized for hypothesis 2 (H2), the distribution on each category of accounting professionals (see **Table 2**) shows that the lack of/the restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems was encountered by 80% of the tax advisers, 76% of the accountants, 75% of the master students in the field, 74.19% of the doctoral students, 65.85% of the expert accountants, 64.86% of the financial auditors and 60% of the PhDs in accounting.

Table 2. Response distribution on each category of accounting professionals, with regard to the “the lack of/the restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems”

Accounting profession category	Lack of/the restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems						H2 validation on categories
	No. of responses			Percentage (%)			
	Yes	No	Total	Yes	No	Total	>50%
Financial auditor	24	13	37	64.86	35.14	100.00	Yes
Expert accountant	27	14	41	65.85	34.15	100.00	Yes
Tax adviser	8	2	10	80.00	20.00	100.00	Yes
PhD	12	8	20	60.00	40.00	100.00	Yes
Accountant	19	6	25	76.00	24.00	100.00	Yes
Master student	6	2	8	75.00	25.00	100.00	Yes
Doctoral student	23	8	31	74.19	25.81	100.00	Yes
Total professional respondents	119	53	172	69.19	30.81	100.00	Yes

Source: Own processing.

Figure 3. Response distribution on accounting profession categories, related to the lack of/the restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems

Source: Own processing.

Validation of the H2 hypothesis:

Based on the principle of the absolute majority, we find that *all accounting professionals frequently experienced the lack of/the restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems*, while performing their engagements. On average, for the entire accounting profession, we ascertain that 69.19% of the accounting professionals frequently encountered the lack of/the restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems, while performing their engagements.

This hypothesis has been validated both from the perspective of the absolute majority principle and by considering the 123 respondents, who confirmed the frequent encountering of this difficulty, to an extent of 69.92%.

A summary of the H2 validation is illustrated in **Figure 3**.

From the perspective of our exploratory research, we find that the lack of/the restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems, while performing their engagement, is frequently encountered by 69.92% of the accounting professionals from Romania.

The H3 hypothesis – Within engagements performed by accounting professionals from Romania, the perceived level of consistency and trust in the accounting data is low.

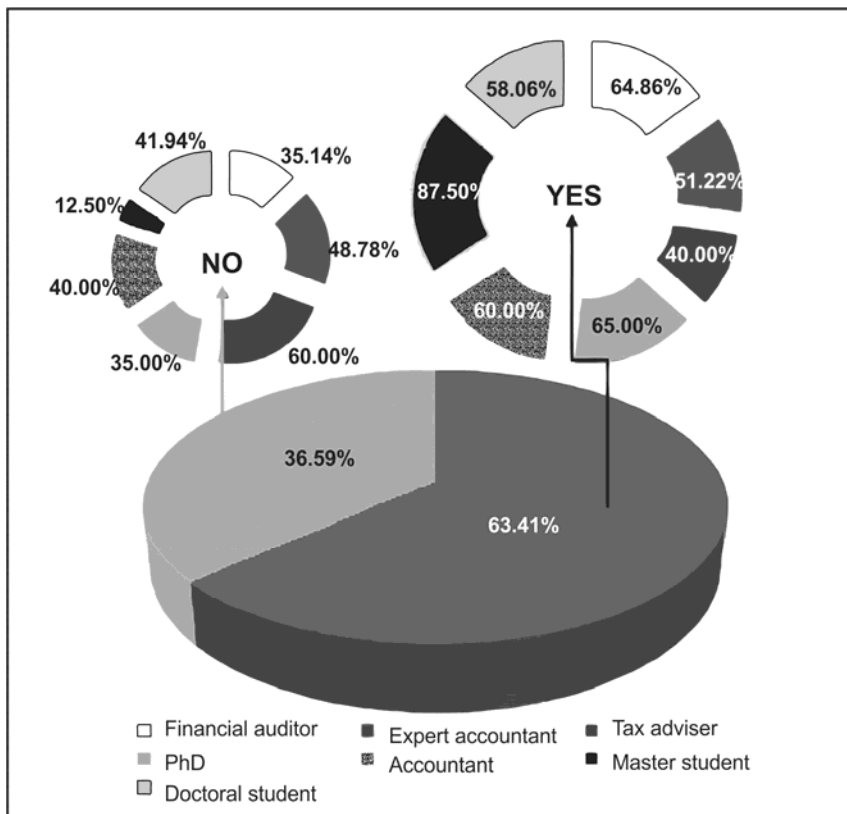
Based on the responses that were received and centralized for hypothesis 3 (H3), the distribution on each category of accounting professionals (see **Table 3**) shows that the low level of consistency and trust in accounting data was experienced by 87.50% of the master students in the field; 65% of the PhDs in accounting; 64.86% of the financial auditors; 60% of the accountants; 58.06% of the doctoral students; 51.22% of the expert accountants and 40% of the tax advisers.

Table 3. Response distribution on each category of accounting professionals, with regard to the “low level of consistency and trust in accounting data”

Accounting profession category	Low level of consistency and trust in accounting data						H3 validation on categories
	No. of responses			Percentage (%)			
	Yes	No	Total	Yes	No	Total	
Financial auditor	24	13	37	64.86	35.14	100.00	Yes
Expert accountant	21	20	41	51.22	48.78	100.00	Yes
Tax adviser	4	6	10	40.00	60.00	100.00	No
PhD	13	7	20	65.00	35.00	100.00	Yes
Accountant	15	10	25	60.00	40.00	100.00	Yes
Master student	7	1	8	87.50	12.50	100.00	Yes
Doctoral student	18	13	31	58.06	41.94	100.00	Yes
Total professional respondents	102	70	172	59.30	40.70	100.00	Yes

Source: Own processing

Figure 4. Response distribution on accounting profession categories, related to the low level of consistency and trust in accounting data

Source: Own processing.

Validation of the H3 hypothesis

Based on the principle of the absolute majority, we find that *most of the accounting professionals, with the exception of the tax advisers, frequently experienced a low level of consistency and trust in accounting data, while performing their engagements.* On average, for the entire accounting profession, we ascertain that 59.30% of the accounting professionals frequently encountered a low level of consistency and trust in accounting data, while performing their engagements.

This hypothesis has been validated both from the perspective of the absolute majority principle and by considering the 123 respondents, who confirmed the frequent encountering of this difficulty, to an extent of 63.41%. A summary of the H3 validation is illustrated in **Figure 4.**

From the perspective of our exploratory research, we find that, while performing their engagements, there is a

perceived low level of consistency and trust in the accounting data, for 63.41% of the accounting professionals from Romania.

Conclusions

In the context of our exploratory research, the global validation of the three secondary hypotheses H1, H2 and H3, based on the rule of the absolute majority, leads implicitly to the validation of the main hypothesis HM, respectively *in the current development stage of the digital economy in Romania, accessing accounting documents in different formats, with the purpose of their use, is a significant problem for the engagements of accounting professionals* included in the analysis, i.e. financial auditors, expert accountants, tax advisers, PhDs in accounting, accountants, master and doctoral students, from the perspective of the lack of and/or the impossibility to obtain accounting data, the lack of/the

restricted access to data that are managed by means of old or new accounting information systems, but also the low level of consistency and trust in the accounting data.

We further observe that, consequently to the validation of the hypotheses tested in the present research, more exactly for H1 and H3, only the *tax advisers* didn't follow the rule of the absolute majority, since only 40% of this category of accounting professionals supported both cases, while 60% have not encountered the two types of problems. In our opinion, this exception within the accounting profession is explained by the punctual

solving of the practical cases, based on the tax regulation.

Based on the confirmation of the main research hypothesis, we can assert that the digital economy in Romania is in an initial development stage. In this context, by referring to the use of the fashionable technology of cloud computing, the most recent Eurostat data (2014) place Romania (8%) among the countries that have used this technology least, alongside with Lithuania and Poland; the same study shows that one of three Romanians has never used the Internet.

REFERENCES

1. ACCA (2014), Digital Darwinism: Thriving in the Face of Technology Change, *Audit Financiar*, vol. XII, no. 110 – 2/2014, pp. 16-20.
2. Agoramedia (2011), Security in Cloud, *IT Trends*, November 2011, Available at http://issuu.com/agoramedia/docs/ittrends_noiembrie_2011 [Accessed on 12 February 2016].
3. Anis Research (2011), *The Romanian ERP market is not out of the crisis, but it increases slightly*, October 2011, Available at <http://www.anis.ro/2011/10/03/piata-erp-din-romania-nu-a-iesit-din-criza-dar-creste-usor/> [Accessed on 12 February 2016].
4. Anon. (2012), Digital economy a path to prosperity, *The Sydney Morning Herald*, Available at: <http://news.smh.com.au/breaking-news-national/digital-economy-a-path-to-prosperity-pm-2012-1005-274a9.html> [Accessed on 12 February 2016].
5. Ardelean, A. (2014), Challenges to be Faced by the Audit Profession: Interest, Impact and Some Solutions, *Audit Financiar*, vol. XII, no. 109 – 1/2014, pp. 25-36.
6. Bendovschi, A.C. and Ionescu, B.S. (2015), The Gap Between Cloud Computing Technology and the Audit and Information Security Supporting Standards and Regulations, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 125 – 5//2015, pp. 115-121.
7. Capron, M. (1994), *Contabilitatea în perspectivă*, București: Humanitas.
8. CECCAR (2011), *Codul etic național al profesioniștilor contabili*, București: CECCAR.
9. Chatfield, M. (1977), *A History of Accounting Thought*, New York: Robert E. Krieger.
10. Drăgoi, A.-M. (2015), Research Regarding the Risks in the Audit Mission of Computerised Systems, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 124 – 4//2015, pp. 72-82.
11. European Commission (n.d.), Digital Agenda for Europe. A Europe 2020 Initiative [online] Available at <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en> [Accessed on 12 February 2016].
12. Eurostat (2014), One out of every five individuals in the EU28 used the cloud to save files, Eurostat [pdf], Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6343581/4-16122014-BP-EN.pdf/b4f07b2a-5aee-4b91-b017-65bcb6d95daa> [Accessed on 12 February 2016].
13. Fotache, D. and Păvăloaia, V.-D. (2015), Enterprise Resource Planning's Revolution for the "Facelift" of Accounting Profession, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 130 – 10/2015, pp. 106-116.
14. Government of Canada (2014), Digital Canada 150 [online] Available at: <http://www.ic.gc.ca/eic/site/028.nsf/eng/00036.html> [Accessed on 12 February 2016].
15. Homocianu, D. and Airinei, D. (2015), On-Line Dynamic Dashboards in Audit Activities, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 125 – 5/2015, pp. 91-109.
16. IESBA (2013), *Codul etic al Profesioniștilor Contabili*, București: CECCAR.

17. Ionescu, B., Ș., Prichici, C. and Tudoran, L. (2014), Cloud Accounting – A Technology that May Change the Accounting Profession in Romania, *Audit Financiar*, vol. XII, no. 110 – 2/2014, pp. 3-15.
18. Kroes, N. (2012), The Digital Agenda two years on: is Europe well-placed?, *Digital Agenda Assembly: Brussels*, Available at: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-483_en.htm?locale=en [Accessed on 12 February 2016].
19. Lita, E. (2011), eHealth: Let's Learn from Examples, *IT Trends*, Iulie 2011, Available at: <http://ittrends.ro/2011/07/ehealth-2011-sa-invatam-din-exemple/> [Accessed on 12 February 2016].
20. Margherio, L., Henry, D., Cooke, S. and Montes, S. (1998), The Emerging Digital Economy, Available at: http://www.esa.doc.gov/sites/default/files/emergingdig_0.pdf [Accessed on 12 February 2016].
21. Năstase, P. and Caia, F. (2015), Study Regarding Information Systems Audit for E-business, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 123 – 3/2015, pp. 90-99.
22. Tapscott, D. (1996), *The digital economy: Promise and peril in the age of networked intelligence*, New York: McGraw Hill.
23. Toader, Ș. (2012), Unde ne va duce viitorul? Evoluția profesiei de audit, *Audit Financiar*, vol. X, no. 86 – 2/2010, pp. 3-5.
24. Țugui, A. (2003), *Produse informatice generalizate pentru contabilitate*, București: CECCAR.
25. Țugui, A. (2006), Contabilul, o „specie” pe cale de dispariție?, *Audit Financiar*, vol. IV, no. 17 - 5/2006, pp. 26-29.
26. Țugui, A. și Gheorghe, A.-M. (2014), Changing the role of accountancy in the context of Cloud-Computing, *Jurnalul Managementul Intercultural*, vol. XIV, no. 31 – 2/2014, pp. 149-157.
27. Țugui, A. (2012), *Information technologies – A crisis solution for Romania?*, Scientific Annals of the „Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Economic Sciences, vol. 59, no. 2, pp. 209-217.
28. Vasarhelyi, M.A., Kogan, A. și Tuttle, B.M. (2015), Big Data in Accounting: An Overview, *Accounting Horizons*: vol. 29, no. 2, pp. 381-396.

Auditing Security for the Cloud

Dragoş Marian MANGIUC,
Bucharest University of Economic Studies,
e-mail: mangiuc@gmail.com

Abstract

Following the pattern of any major paradigm shift in the history of computing, the migration to cloud-based computing has known both praise and criticism. As its advantages, especially for the small and medium-sized companies, are too obvious to be doubted or questioned, the critics mainly focus on the drawbacks. Among the drawbacks, security is considered to be the most important.

The paper proposes an outline of the real image behind the many cloud computing security-related myths and misconceptions that an auditor has to deal with. The research is based on the literature review in the field of cloud-based computing and it is built starting from a synthesis of results achieved by means of a thorough analysis of the recent opinions and experience of Romanian and foreign auditors that were available for interviews. The main purpose of the paper is to find whether cloud-systems are more or less secure than traditional in-house systems from an auditor's perspective. The paper is part of a broader research process in the field of cloud computing and the neighboring technologies.

Keywords: Cloud computing security, Software as a Service, Platform as a Service, Infrastructure as a Service, Security audit

JEL Classification: L86

To cite this article:

Mangiuc, D.M. (2016), Auditing security for the Cloud, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 135-3/2016, pp.302-311, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/302.

Permanent link to this document:

[http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/302.](http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/302)

Introduction

The field of security in the process of deploying, managing and auditing cloud-based applications is the main theme of criticism of the aforementioned software distribution system. While suppliers of cloud services advertise the new cloud-related technologies as the safest wave of technologies in IT history, often ignoring the obvious issues, skeptics tend to “demonize” the new paradigm, by presenting it as the end to true security and the beginning of a new and dark era, where privacy is nothing but a well preserved illusion. Both opposing views demand further analysis, as they tend to focus on collateral, and, in some cases, non-existent issues, and present them as the “great impediment of cloud technologies”, often ignoring more important ones. Caught in the middle, the auditor has to further the analysis and improve own knowledge to a reasonable level, so as not to fall in an “extremist” position and compromise professional fair-mindedness.

The cloud computing paradigm, by its nature, cannot be completely different from the previous approaches for the management and use of software applications, and, therefore, it inherits much of their associated security concerns. On the other hand, the delivery and use of software applications via Internet makes them highly dependent on the nature and operating features of the network, which leads to a whole new wave of “Internet-inherited” security problems which are completely omitted in many instances (intentionally or not), by both the supporters and critics of the new approach. Some of the issues brought forward as “major reasons for the failure” of the new technology are, in fact, as old as information technology itself, and time has proven unequivocally to what extent (and at what cost) the associated risks may be managed or minimized.

The present paper aims to use both the literature relevant to this field (which is becoming more consistent every day), and the data collected by interviewing professionals involved in the process, locally and internationally, to achieve a clear image of an auditor’s perception over the real cloud security issues, unaffected by commercial interests or aggressive marketing policies, which are usually characteristic to any new product on the market. Although currently there are not sufficient quantitative data to propose a coherent model for the estimation of a cloud computing system security or to formulate a comparison with traditional

information systems (which is the purpose of a more extensive research in the field), it is possible to comparatively estimate the levels of security for both types of systems.

1. Research methodology

This paper is one of the results of a broader research in the field of cloud computing and *Enterprise 2.0* technologies, and it develops a research in the field of computer-assisted audit tools and techniques.

Wherever possible, a direct identification of the practitioners’ expectations was attempted by means of direct interviews and also by means of a questionnaire. The questions for the empirical study were designed so as to get unbiased, objective answers. The members of the target group were encouraged to add their own observations regarding the questionnaire. Validation of the research conclusions was performed by means of an informal discussion with practitioners, members of organizations which performed or are in the process of performing a migration to cloud-based services. Also, professionals from a cloud migration assistance and consulting company were interviewed. Some of the discussions and conclusions in the paper are based on the results of previous scientific or market research studies.

2. Who is the real owner of cloud-based information?

On August 17th, 2009, the United States Justice Department publicly announced that 130 million credit card numbers were stolen, in what was to become the largest identity theft in information technology history (US Department of Justice, 2009). A few days after the announcement, the author, in the person of a former secret services employee, specialized in tracking and identifying hackers, was formally charged of stealing credit card data by exploiting security deficiencies in major retailers’ computer networks.

Based on the aforementioned fact, it can be noted that many breaches in security systems do not arise from the negligence of those responsible, but as a result of extremely ingenious attacks by experts in the field of information systems security, whose expertise exceeds, in some cases, the typical knowledge level of the

employees of a company dealing with the implementation of security mechanisms, and sometimes, even the experience of the experts entrusted to audit the security level of the aforementioned systems. Therefore, although companies continuously assess and periodically reassess the level of security risks, implement internal control systems, install and configure firewall equipment and other assimilated technologies, establish backup processes and protocols and request for audited security features for the acquired hardware and software equipment, security breaches continue to occur. In addition, more and more frequently, providers of security solutions offer new alternatives, considered to be 100% secure, which obviously proves to be at least an exaggeration.

Looking back in time, one of the most famous “miraculous” security solutions was *Kerberos*, offered at the beginning of the ‘90s as the universal solution to computer security (Perez-Mendez et al., 2012). However, its glory soon faded (Bajpai, Vardhan and Kushwaha, 2012), and the associated security issues continued to exist. A few years later it was believed that the NASA information system had reached the absolute level of information security (Reed, 2012). Nevertheless, the few successful attacks have led to a NASA computer system security audit by the Congress of the United States, through its investigative body, called the *General Accountability Office – GAO* (Purpura, 2013). Audit findings have revealed that the results reported by the space agency were highly exaggerated, and the implementation costs for the security systems were not justifiable in correlation with the results (Berriman et al., 2012). NASA was not the only organization to exaggerate the results in the field, as subsequent attacks on *Microsoft* and *Citibank* revealed a real trend in this respect (Nunes and Merrihue, 2007).

Based on the review of the relevant literature in the field, the following conclusions can be stated:

- The data on Web servers are, in the majority of cases, unencrypted, as security systems focus on limiting outside access and trying to build a “wall” around every server; once the wall is penetrated, there are no more internal security systems in place;
- Most on-line transactions do not have a *post factum* auditing system; the audit is performed on the security system as a whole, and the results are subsequently extrapolated to all transactions;

- The manner software providers and their users manage their own systems’ security is far from being transparent (and that is understandable, in most cases).

All these phenomena have been observed a long time before the emergence of the cloud computing model, and, therefore, the cloud cannot be held responsible for their existence. The main difference is that even if such cases existed before the emergence of cloud computing, they were relatively isolated, and, therefore, the negative effects were relatively easy to manage, and security breaches were soon being covered. The emergence of cloud computing has led to the existence of millions of servers, with a number of client accesses that would have seemed impossible a few years before (Han, Susilo and Mu, 2013). The best proof in this respect is the famous “crisis of the IP addresses”, which showed that, at that point, even the Internet was reaching its physical limits. Under these circumstances, for an auditor, it is compulsory to find the correct answers to two essential questions:

- Who is the real owner of the information stored in the cloud?
- Which stakeholders are primarily responsible for the security of the information stored in the cloud?

The answer to the first question seems to be “the organization which benefits from the cloud-based services and takes the role of the user”. The pieces of information a cloud service provider stores and manages belong to its customers, its employees, its accounts etc. Consequently, the security issues become highly debatable, as it becomes obvious that informational values are not managed and monitored by their rightful owner, but by an external entity (the cloud infrastructure provider).

This “reversal” of responsibilities leads to a second important question: Does the cloud provider assume the legal responsibility in the case of data leaks or identity theft, covering all damages? To the knowledge of the author, and also in the opinion of some surveyed auditors (Li et al., 2013), the cloud has not yet been tested in the judicial system, as there have not yet occurred any cases or issues important enough to create a precedent; however, the behavior of information services providers in similar cases (although not involving cloud computing) cannot be considered as reassuring. For example, in a case of identity theft,

hackers have “cleared” a French bank’s customer entire credit line. Under these circumstances, the bank not only did not assume any of the blame, but it requested the payment of installments by the customer, with interest, for the full amount stolen by hackers. A court of law has ruled against the bank’s intent to charge interest, but it did not order the latter to bear the amount stolen, as the account management was performed by the customer through an *Internet banking* service, and not by the bank (Edwards, 2014).

Identity theft usually follows a standard model. The offender is in the possession of an essential set of basic information about the victim (identity information, passwords, account numbers, etc.), that is used in order to access the victim’s financial resources and even new financing opportunities (credit lines, credit cards, and so on). It is even possible that the offender makes a series of deposits and loan payments for a while, so as to increase the credit limit and not to arouse suspicion, pending a final large hit. The moment the debt is overdue, the creditors will turn to the victim as the real debtor, and the latter will have to initiate legal actions to identify and prosecute the perpetrator, otherwise being solely responsible for the loan payments. Considering that, according to a recent study (Ren, Wang and Wang, 2012), only in the United States alone there are about 750.000 successful identity theft attempts every year, the obvious question is: “Will the set of cloud technologies allow for a worldwide recurrence of this scenario?” Unfortunately, the answer cannot be given as easily, since it is not that obvious.

3. Responsibility vs. accountability

The analysis of the current situation leads to the conclusion that in the absence of coherent cloud security management, the negative phenomena caused nowadays by security breaches will likely increase by an order of magnitude. A recent study of the manner in which contracts are negotiated between cloud services beneficiaries and providers (Carlsson and Fuller, 2013) suggests that if a cloud services beneficiary will suffer major damages from computer crime while its database is hosted by a cloud provider, that provider will not be held liable for any part of the consequences. From an auditor’s point of view, this perspective is at least interesting, given that the level of security and servers

access control is ensured completely by the company that owns the servers (the cloud provider), and not by its customers. Therefore, the providers of cloud services should have clear and direct legal responsibility for the safety and protection levels associated with the service they provide. In addition, the organizations benefiting from these services should understand that the term “public cloud” involves the following:

- The level of access is arranged so as to allow free access to all the potential beneficiaries of the service;
- The service recipients may be individuals with malicious intentions, posing as legitimate users.

From a conceptual point of view, security objectives are implemented through a set of applications and service design principles (which define the conceptual framework of security technologies), as well as through hardware devices and software applications that implement the defined framework. By its nature, technology has a dual character, as the design principles that implement security and the principles that generate cheaper and more flexible operational systems are often conflicting, forcing organizations to achieve unwanted but unavoidable compromises. These conflicts occur not only between IT technologies, but are also affecting the underlying business processes. If the premise is accepted that the use of cloud technologies allows for costs cuts and facilitates access to services, then every increase in service access leads to a proportional increase in security concerns (or the number of attempted frauds).

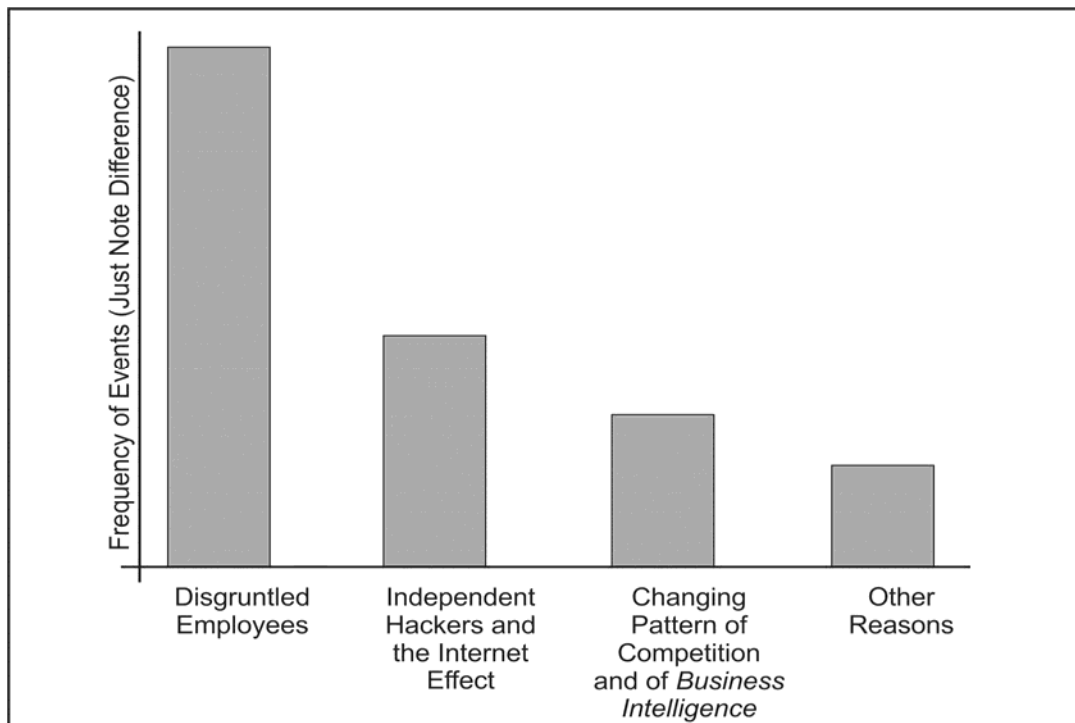
It can be considered that, sooner or later, everyone will try to benefit from cloud computing services, because most of them are available for free and are supported by advertising. If a cloud-based e-mail service is provided free of charge, the real costs of this service can be completely invisible to its users and, by consequence, the weight of security measures and data privacy enforcement in the total cost of the service will be completely unknown to a recipient of the service. These issues are becoming more relevant not only for the current cloud services recipients, but also for the companies exploring the possibility of a migration to the cloud. SMEs are attracted to a cloud-based electronic mail offer, especially if it allows the direct integration (through the browser) of other applications, like customer relationships management or enterprise resource planning applications. However, as the number

of service beneficiaries increases, security concerns are beginning to take shape. Empirical evidence (Pervez et al., 2013) reveals that “to a certain extent” consumers are willing to give up their privacy in order to enjoy a completely free of charge service; nevertheless, when that threshold is exceeded, the situation must be reevaluated. A survey conducted among users of such services, holding advanced knowledge in computer science, has led to the following results:

- When asked “Do you believe that you have a sufficient level of control over personal data?” over 87% of the respondents provided a positive answer, using the current legal provisions concerning the processing of personal data to argue the expressed opinion.
- When asked “Are you aware that the service provider has the right to use your personal data to target the advertising process?” only 32% of respondents had a positive response, and they believed that the possibility to edit their profile is an efficient solution to this particular problem.

All of these aspects, whether of technical, personal, or business-related nature, affect the way individuals, companies and auditors perceive the security of information. In addition, the discussions with cloud computing professionals suggest that the explosion of cloud-based technologies will generate extremely complex and perhaps unmanageable responsibilities in the field of information security. Moreover, the possibility of “inside” attacks cannot be completely eliminated. A survey performed by the FBI in 2012 (US House of Representatives, 2012) reveals that the number of malicious attacks made by disgruntled ex-employees is twice as large as the number of attacks made by hackers. According to the same survey, third in line are “business intelligence” attacks, translated as economic espionage actions taken by competitors, also facilitated by the cloud-based technologies. The results of the survey are shown in **Figure 1**, as presented by the original source, without any quantitative information, its purpose being to provide awareness to the weight of each type of attack in the total of security issues.

Figure 1. Origins of information security risks

Source: FBI, 2012.

When compared to public cloud systems, the private cloud infrastructure is better in terms of security, as the user organization also has ownership and full control over the service infrastructure. However, most private cloud structures have broadband connections to public cloud systems (in order to assure elastic scalability), which does not render them immune to the security issues affecting the public services.

The solution to keep cloud systems risk at a manageable and reasonable level is the formulation and the enforcement of common security standards both at the level of cloud service providers and the level of the user organizations. Moreover, at the level of the European Union, or even at an international level, the foundation of a cloud security and auditing authority, endowed with regulatory and enforcement powers is a must. Even if a lot of voices (both inside and outside the academic environment) have stated the need for such an organization, the proposal was not really taken into account by the ones empowered to regulate the foundation and the functions of such an authority.

As revealed by a previous survey (Mangiuc, 2012), the organizations benefiting from cloud services should be more realistic when dealing with security issues, starting from the moment the services are contracted. Some of the surveyed organizations seemed to massively neglect security issues, and stated that the cost cuts allowed by the migration to the cloud are far too important to be missed. Under these circumstances, it is obvious that the migration from an *in-house* solution to a cloud-based solution will require a trade-off between security, performance and costs. However, the following rules are considered to be of outmost importance:

- The security level required from a cloud services provider should not be assessed based on the offered price, but on the level of the operational risk involved;
- Major trade-offs in the field of security reveal, essentially, a huge lack of professionalism from the management of the user organization, which may render the managers directly responsible and accountable in the event of a massive information leak having major consequences at the business process level. The auditor has an obligation to express concerns if such a situation occurs.

Such carelessness may prove to be extremely harmful for the user organization and also very expensive from

the legal point of view, both at security and conformity levels. Inside the European Union, a quite detailed regulation package is in force. The package includes:

- The 1999/93/EC Directive on a Community framework for electronic signatures;
- The 2000/31/EC Directive on electronic commerce;
- The 97/7/EC Directive on the protection of consumers in respect of distance contracts;
- The 2002/65/EC Directive concerning the distance marketing of consumer financial services;
- The 2002/58/CE Directive concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector.

In addition, the providers and beneficiaries of cloud-based services must take into consideration the global nature of this technology, and the fact that many state authorities require, through their own legislation, the preservation of personal data and copyright materials within their own state borders.

The legal foundation of the relationships between cloud services providers and beneficiaries is represented by the Service Level Agreement Contracts (or SLA's), which, in many cases, are limited to the general terms definition of the security-related obligations, without openly identifying the security protocols, standards, and procedures which are mandatory to be used for clients, servers, network routers and hubs, network bridges, connection concentrators, firewalls and other equipment which implement the security policies. Such practices cannot be but harmful for all the stakeholders, as information systems security is declared to be a key competitive differentiator and a key performance indicator for both the users and the providers of cloud-based services. When SLA contracts will include bullet-proof clauses regarding responsibilities of each of the involved parties in the field of security, such agreements will lead to safer, security-enabled architectures, starting from the analysis and design phases.

4. A security prioritization model proposal

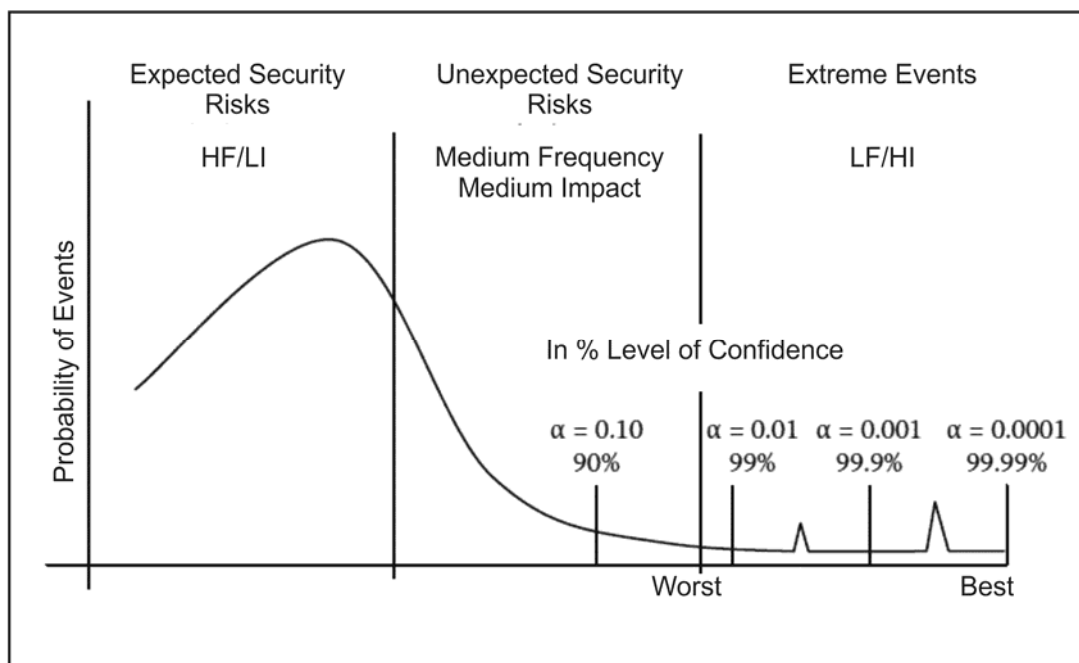
As a general answer to all the aforementioned issues, the author intends to build a model able to allow a cloud services provider, consumer or auditor to assess the real priorities in the field of security. The first stage of the

model implies the identification, the analysis and the evaluation of the vulnerabilities attached to the chosen cloud-based solution. There is a large possibility that the model will generate a very long list of vulnerabilities and possible threats, but not all of them will be major concerns for the company.

The major criteria for the priority of a security threat should be as follows: a vulnerability bears high security risk if its exploitation may expose or compromise a

physical or intellectual property asset of the company. Moreover, the threats that are considered to have high priority must be cross-checked against all other vulnerabilities, in order to assess the combinations that have the maximum destructive effects. As the frequency of certain vulnerability can be determined on a statistical basis (based on internal or external relevant data), the aforementioned procedures can be employed in order to determine the impact of vulnerability (Figure 2).

Figure 2. The vulnerability impact determination model

Source: Mangiuc, 2016.

By taking and adapting the operational risk assessment-specific approach, the subsequent directions will be followed:

- *High frequency, low-impact events (HF/LI)* – which may be addressed by using the currently available control system, at least until a coherent security policy design process is performed.
- *Medium frequency, medium impact events (MF/MI)* – the *known unknowns*, will require the creation and analysis of different scenarios able to project their possible effects at the level of the cloud-based infrastructure.

- *Low frequency, high impact events (LF/HI)* – the *unknown unknowns*, which require the adequate design of dedicated elements in the field of security strategy.

Assuming the information systems have access to a minimum of audit tools and techniques, a continuous sampling process may reveal the deviations from the normal system use (such as unnatural server load, a large number of requests having the same source etc.). The trust level for the LF/HI events should be at least 99.99%, which means at most one case in ten thousand may escape undetected to the infrastructure monitoring

system. Such a goal cannot be fulfilled at once, but only after a reasonable time lapse, through repeated analysis and increased levels of experience.

The actions presented and proposed by the current paper are also based on a series of best practices in the banking industry, designated to identify and monitor the operational risk level, as requested by the Basel Committee on Banking Supervision (Chorafas, 2004).

The aforementioned analysis pattern provides the auditor with the ability to discover vulnerabilities and the ability to establish priorities. No company, whatever its size, can afford to follow and address all the discovered vulnerabilities at once, so, it has to concentrate first on the vulnerabilities having high impact risk, no matter how low their frequency is. This approach, which may be called *the design of a security policy*, should be centered on the selection of the most efficient counter-measures (from an economic point of view), so as to decrease exposure to high impact vulnerabilities:

- A significant increase in the costs incurred for each attack by a hacker or an intruder who has found a security breach;
- A decrease of the damages that an attack can cause, by establishing more complex internal control procedures, leading to a higher degree of integrity.
- The increase of the probability that the attack is detected and stopped before it reaches its final goal.

The aforesaid proposal is considered to be only a suggestion regarding the main directions for action, as, in order to reach maximum efficiency, the model should also enclose a large number of cultural and behavioral variables, which cannot be predefined, but must be carefully evaluated in each particular case (for example, the employees' knowledge level, the level of understanding and acceptance of the new security measures, the expected level of punishment, as stated in the enforceable legislation for the security-related crimes).

Moreover, the design of a distributed security architecture has to be performed, so as the final result will be able to search, capture and analyze the behavioral models at the network access and use levels. The distributed architecture approach is far more efficient than the centralized architecture approach (Pinzon et al., 2011), as it is more sensitive to the local behavior patterns at the network level, and it also generates less load on the network equipment. Such a

security architecture must be able to gather all the proof and data required to document a security event, so as to serve the purpose of internal audit, an insurance claim, or a court of law. Studies (Munoz-Canavate and Hipola, 2011) reveal that one of the most important impediments companies in the European Union meet when instrumenting the legal action in the case of a security attack is to prove that the attack actually took place. Anomalies detection and identification mechanisms alert system administrators about the events or the connections that have not been observed before, or, if they have been observed, did not enter the attention zone of the alert systems. The use of learning-specific technologies (like neural networks, agent based networks, event identification systems, etc.) may significantly speed up the implementation process for a properly designed security system. These technologies may also be able to sensibly reduce the number of false alarms whose apparition is thought to be inevitable, no matter the nature of the system (mainly automated or mainly manual system).

Discussion and conclusions

The paper at hand identified the main types of security threats for a cloud-based information system solution, both the ones inherited from the previous generations of software solutions and the ones who arose as a consequence of founding the information system on the Internet connection.

Even if the foundation of an authority able to regulate and verify compliance for the enforcement of security requirements in the cloud was requested by many voices in the economic and academic environment, the idea was not really taken into account by the decision makers, which leads to the conclusion that, from an auditor's perspective, the fraud potential of the cloud-based infrastructure, as perceived by most of the user companies, has two major causes:

- The lack of standardized security practices whose implementation would be mandatory for the cloud services providers and consumers alike (and also would be verifiable by means of the Internet);
- The persistent ambiguity and uncertainty existent from the legal point of view, concerning the implementation mode and the scope of the legal framework applicable in the field of on-line businesses.

The risk to be held legally responsible for the manner cloud information was managed and protected belongs to the rightful owner of the aforementioned information, and the consequences of a faulty security management can become very serious, very quickly. As the paper at hand is trying to prove, the ability to provide a reasonable level of data security in the cloud is at least open to discussion nowadays, and is likely to stay that way as long as the increase in infrastructure complexity will outrun the increase in the efficiency of the security mechanisms.

Thus, the paper proposes a model blueprint for the identification and the prioritization of the security threats

inside cloud-based software architectures, inspired by the operational risk assessment model, and able to be employed in order to describe the most important development directions for the security policies.

It may be concluded that designing the absolute and perfect security solution is an utopia, even in the cloud. However, this should not be a “deal breaker”, as the recourse to the best available technologies and the use of imaginative techniques to gain protection against the cloud and Internet-specific security threats may significantly increase the efficiency and the impact of the recommended security solutions.

REFERENCES

1. Bajpai, D., Vardhan, M. and Kushwaha, D.S. (2012), Authentication and Authorization Interface Using Security Service Level Agreements for Accessing Cloud Services, *Contemporary computing, Book Series: Communications in Computer and Information Science*, vol. 306, no.1, pp. 370-382.
2. Berriman, B., Deelman, E., Juve, G., Rynge, M. and Voekler, J.S. (2012), High-Performance Compute Infrastructure in Astronomy: 2020 Is Only Months Away, *Astronomical Data Analysis Software and Systems XXI Book Series: Astronomical Society of the Pacific Conference Series*, vol. 461, no. 1, pp. 91-94.
3. Carlsson, C. and Fuller, R. (2013), Probabilistic Versus Possibilistic Risk Assessment Models for Optimal Service Level Agreements in Grid Computing, *Information Systems and E-Business Management*, vol. 11, no. 1, pp. 13-28.
4. Chorafas, D.N. (2004), *Operational Risk Control with Basle II. Basic Principles and Capital Requirements*, Butterworth-Heinemann, London.
5. Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures.
6. Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications).
7. Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directive 90/619/EEC and Directives 97/7/EC and 98/27/EC.
8. Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts.
9. Edwards, C. (2014), Ending identity theft and cyber-crime, *Biometric Technology Today*, vol. 2014, no. 2, pp. 9-11.
10. Han, J., Susilo, W. and Mu, Y. (2013), Identity-based data storage in cloud computing, *Future Generation Computer Systems – The International Journal of Grid Computing and E-Science*, vol. 29, no. 3, pp. 673-681.
11. Li, M., Yu, S., Zheng, Y., Ren, K. and Lou, W. (2013) "Scalable and Secure Sharing of Personal Health Records in Cloud Computing Using Attribute-Based Encryption", *IEEE Transactions on Parallel and Distributed Systems*, vol. 24, no. 1, pp. 131-143.
12. Manguic, D. (2012), Cloud Identity and Access Management – A Model Proposal, *Journal of Accounting and Management Information Systems*, vol. 11, no. 3, pp. 484-500.
13. Munoz-Canavate, A. and Hipola, P. (2011), Electronic administration in Spain: From its beginnings to the present, *Government Information Quarterly*, vol. 28, no. 1, pp. 74-90.

14. Nunes, P.F. and Merrihue, J. (2007), The continuing power of mass advertising, *MIT Sloan Management Review*, vol. 48, no. 2, pp. 63-77.
15. Perez-Mendez, A., Pereniguez-Garcia, F., Marin-Lopez, R. and Lopez-Millan, G. (2012), A cross-layer SSO solution for federating access to kerberized services in the eduroam/DAMe network, *International Journal of Information Security*, vol. 11, no. 6, pp. 365-388.
16. Pervez, Z., Awan, A.A., Khattak, A.M., Lee, S. and Huh, E.N. (2013), Privacy-aware searching with oblivious term matching for cloud storage, *Journal of Supercomputing*, vol. 63, no. 2, pp. 538-560.
17. Pinzon, C.I., Bajo, J., De Paz, J.F. and Corchado, J.M. (2011), S-MAS: An adaptive hierarchical distributed multi-agent architecture for blocking malicious SOAP messages within Web Services environments, *Expert Systems with Applications*, vol. 38, no. 5, pp. 5486-5499.
18. Purpura, P.P. (2013), *Security and Loss Prevention – An Introduction (Sixth Edition)*, Butterworth-Heinemann, London.
19. Reed, B. (2012), The 8-Year Effort to Address Systems-Level Space Solar Power Issues for Us Government Satellite Programs, *2012 38th IEEE Photovoltaic Specialists Conference*, vol. 38, no. 1, pp. 2811-2814.
20. Ren, K., Wang, C. and Wang, Q. (2012), Toward Secure and Effective Data Utilization in Public Cloud, *IEEE Network*, vol. 26, no. 6, pp. 69-74.
21. US Department of Justice, Office of Public Affairs (2009), Alleged International Hacker Indicted for Massive Attack on U.S. Retail and Banking Networks. Data Related to More Than 130 Million Credit and Debit Cards Allegedly Stolen, [online] Available at <http://www.justice.gov/opa/pr/2009/August/09-crm-810.html> [Accessed February 10th, 2016].
22. US House of Representatives, Committee on Homeland Security, Subcommittee on Oversight, Investigations, and Management (2012), America Is under Cyber Attack: Why Urgent Action Is Needed”, [online] Available at <http://www.hsdl.org/?view&did=707644> [Accessed February 10th, 2016].

The business perspective on transfer pricing and related legislation

---

George Bogdan STANA,
Bucharest University of Economic Studies,
e-mail: Bogdan.Stana88@yahoo.com

Abstract

The Romanian legislation transfer on pricing was adopted following the models established by the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) Guidelines and the European Union Forum on transfer pricing. The first detailed legal regulations regarding the content of the transfer pricing file and the deadline for its submission were published in the Official Journal of Romania in 2008.

The objective of the research is to identify and analyse the perception of the business environment in Romania on transfer pricing issues, covering topics such as the influence of the transfer pricing law in creating a competitive business environment, how the competent fiscal authority implements the legislation, the need for companies to turn to an external consultant, as well as other related topics.

Keywords: *Transfer pricing, competitive business environment, transactions with affiliates, additional tax liabilities, specialized consulting, double taxation avoidance model.*

JEL Classification: E64, M42, M48

To cite this article:

Stana, B. (2016), The business perspective on transfer pricing and related legislation, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 3(135)/2016, pp. 312-319, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/312.

Permanent link to this document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/312>.

Introduction

The arm's-length principle was first introduced in the national tax law in 1994, followed by the development of the legislative framework regarding transfer pricing achieved in 2004, when the definition of related parties, the arm's length principle and the transfer pricing methods were introduced in the Tax Code. This applies to all transactions with related parties, including transactions between a foreign legal entity and a company established in Romania. Recent amendments to the Tax Code clarify the possibility to investigate transactions between Romanian affiliated parties in order to determine the transfer prices.

What many companies still do not realize is that transfer pricing represents the future of financial audit and that tax controls will focus ever more on this sector.

Pak and Zdanowicz (1994), quoted by Kingsley and Zabihollah (2008), realized since 1994 that transfer pricing is the most important international tax issue perimeter that governments and multinational companies involved in international trade are facing.

Companies from Romania that have direct or indirect related party transactions must understand that the strategy of transfer pricing practices within the group must respect the arm's length principle, but also that the transactions must be analysed from the point of view of the added value created and the benefits for the parties involved, as stated by McKinley and Owsley (2013): determining a company's transfer prices requires identifying where value is created in an organization and transferred across group members.

A perspective on transfer pricing risk identification and its measurement is presented by a consultant of a multinational company in the OECD Guidelines on "Dealing Effectively with the Challenges of Transfer Pricing". He is pointing out the importance of tackling in business the arm's length principle and how to measure it. It also emphasizes the added value that the level of training of the financial department in transfer pricing and also the cooperation with external consultants can bring to the company.

The most recent study on the awareness of the companies in Romania regarding the importance of understanding the challenges related to transfer pricing was conducted by Ernst & Young (2013). The results of the study confirm that the Romanian entities consider

transfer pricing as one of the most important issues that they will face in the future. However, the study by Ernst & Young highlights a growing level of knowledge of the Romanian tax authorities regarding transfer pricing, developing more thorough analyses of transfer pricing documentation.

Another study on the perception of professionals in Romania in the field of accounting/auditing, on some specific aspects of transfer pricing, was conducted by Corlaci and Tiron-Tudor (2014). Based on the questionnaire used, the authors concluded that the respondents considered that transfer prices are important to the overall business strategy but, at the same time, transfer prices may be used as tools of manipulation of the fiscal result.

The Romanian Tax Code provides a general description of the arm's-length principle, which is consistent with the Guidelines on Transfer Pricing for Multinational Enterprises and Tax Administrations issued by the OECD (OECD, 2010).

The objective of the transfer pricing documentation is to evaluate the extent to which a company in Romania carries out transactions with an affiliated entity in another Member State in accordance with the market value and also to meet the requirements for transfer pricing rules which are in force in Romania. In case of disputes, the responsibility of proving that the transfer prices used do not respect the arm's length principle falls to the tax authorities.

1. Research methodology

During the planning and implementation of the research activities aimed at identifying the perceptions of the Romanian business environment in relation to transfer pricing, a questionnaire was designed, which consisted of 18 questions. Out of these, 17 are closed questions with predefined single answers, the last being an open-answer question meant to identify the degree to which the respondent is familiar with transfer pricing. The questionnaire was built using the funnel technique (Chelcea, 2007, p.259), which involves structuring the questions so as to observe a shift from general to particular aspects of the research topics.

The questions used in the questionnaire were divided into four categories, as it follows:

1. The first four questions are designed to identify the company's profile, business segment, ownership structure and whether they were subject to a tax audit on transfer pricing. Pre-coded questions with a broad spectrum of answers and also simple "Yes or No" questions were used, in order to shape the profiles.
2. The following six questions are designed to outline the perception and ability of the respondent in preparing the transfer prices documentation and its importance within the economic context. Because this issue is complex and opinions can vary in intensity, there were used questions with answer ranging on a scale from 1 to 10, where 1 reflects a low degree of influence, and 10 reflects a very high degree of influence.
3. The remaining questions with predefined answer options were designed to outline the respondents' opinion on how the tax law in the field of transfer pricing are applied by the tax authorities.
4. The last question is an open -answer one and it serves to identify the degree to which a respondent is familiar with transfer pricing and his/her view in relation to the topic presented.

The target group consisted of companies from different areas of activity and different sizes (small, medium and large taxpayers). The companies that have been requested to answer the questionnaire were selected using various contacts made on the business-oriented social networking platform, LinkedIn. The target group was offered the possibility of providing the answers anonymously or by stating the name of the company.

The questionnaire was made with Microsoft Word and the responses were aggregated using Microsoft Excel (the graphs were prepared using Microsoft Excel).

The responses were collected from 1 March 2015 to 31 October 2015.

2. Analysis and interpretation of the results

Approximately 500 persons were contacted to complete the questionnaire by e-mail, through the LinkedIn platform and through questionnaires submitted and filled at the registered office/place of business of the respondents. By the end of October 2015 there have

been recorded a number of 70 responses, mostly from the large taxpayers.

The results will be presented divided according to the categories of questions mentioned above.

2.1. Identifying the profiles of companies to which the respondents belong

To ensure a representative sample, most companies that answered the questionnaire had to be classified as large taxpayers, 50% of companies should have had at least one shareholder/partner who held more than 25% of the value/number of shares or of the voting rights and from at least 20% of the respondents the transfer pricing documentation should have been requested by the fiscal authorities.

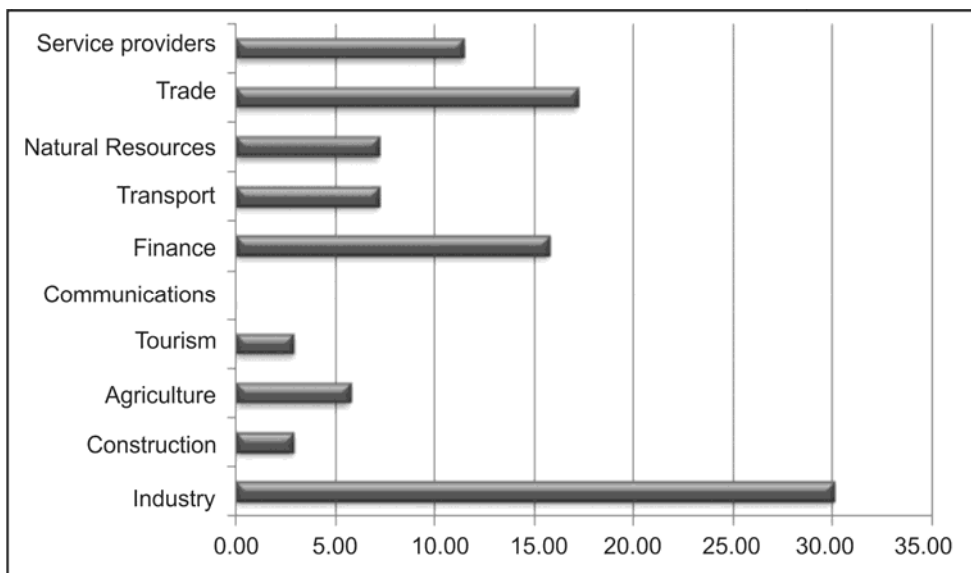
According to the centralized results of the questionnaire, 32.86% of the respondents are small taxpayers, 28.57% are medium taxpayers and 38.57% are large taxpayers, according to the selection criteria applicable for the year 2015. Also, we noticed that 62.86% of the companies have at least one person that holds more than 25% of the value/number of shares or voting rights. If there are no legal or physical persons that hold at least 25% of a company, the company was automatically labelled as independent.

Figure 1 provides information regarding the profile of companies that answered the questionnaire.

According to **Figure 1** we notice that the sample is made up of: 30% companies which operate in industry, 17% in commerce, 15% in finance, 11% are service providers and 27% in other areas. In all of the areas covered in the questionnaire there may occur transactions between affiliates that are subject to transfer pricing regulations and the arm's length principle, even if we talk about industry and commerce where there are transactions between affiliates (purchases and sales of finished products, semi-finished products or raw materials) or if we refer to the financial institutions or services providers.

In order to determine if the sample of the companies is representative to the study it was necessary to identify the number of companies which previously prepared a transfer pricing documentation for the entire activity or just a certain type of transactions. Thus, based on the answers received, we can conclude that more than 20% of the companies were required to prepare the transfer pricing documentation prior to the date of the questionnaire.

Figure 1. Companies' profiles

Source: compiled by the author.

According to the information received for the first four questions, which aimed to collect preliminary information on the representativeness of the analysed sample, we conclude that the respondents can provide answers based on their professional experience within the company, related to transfer pricing.

2.2. Perception and aptitude in relation to the need for preparing the transfer pricing file

Most respondents who answered the questionnaire replied that if it is necessary to prepare a transfer pricing documentation they would turn to a specialized consulting company (65.71%), while 31.43% would assign the task to the company's financial department and the rest (2.86%) would use other resources. At the same time, confirming the result of the previous question, most of the respondents who answered the questionnaire (71.43%) believe that it is necessary to have a special software license to obtain the comparability sample needed to compile a transfer pricing file. The programs that were mentioned are AMADEUS and ORBIS, which are used by specialized consultants in order to obtain comparability samples used to prove that the arm's length principle was observed.

To the question regarding the positive impact of transfer pricing legislation on the development of a competitive business environment, 55% of respondents answered that there is a connection between the two (by marking out the fields from 6-10 on a scale from 1 to 10 where 1 represents low influence and 10 represents very high influence).

Analysing the perception regarding the competitive environment, we decided to quantify the impact of transfer pricing legislation, as an additional "burden" that must be managed by the company. Most of the respondents (22.86%) have provided the answer 5 (on a scale of 1 to 10), thereby adopting a neutral position. Also, 10% of the respondents felt that transfer pricing legislation is not a "burden" for the company, while 12.86% felt that they will be forced to allocate important resources to this activity.

Since in related party transactions it is necessary to apply the arm's length principle, 41.43% of the respondents believe that transfer pricing legislation may affect to some extent the transactions with its affiliates (the respondents marked the answers 5, 6 and 7). Regarding the other respondents, 20% considered that transfer pricing legislation does not affect in any way the transactions with affiliates and 10% believed that it has a great influence on group transactions.

Since many large companies, especially those in manufacturing, purchase raw materials, semi-finished products or finished products from affiliates, we assessed the perceptions regarding the quality and conformity of the products or services if they were provided by an entity from the group. Most of the respondents (21.43%) have provided the answer 5 (on a scale of 1 to 10), thereby adopting a neutral position. Also, 11.43% felt that quality is not ensured if the products/services are purchased within the group, while 14.29% said that the quality of products/services is ensured if the purchases are within the group (out of these, only three companies in the industry chose the answer 10 – very high influence).

In terms of the transfer pricing influence in diminishing the “tax base erosion and profit shifting”, 37.14%¹ out of all respondents felt that the current legislation (Romanian Tax Code in force in 2015) has little influence, while 31.43% adopted a neutral position. The remaining 31.43% considered that the legislation has a strong influence in increasing voluntary compliance of companies. Some companies tend to use transfer pricing to increase group profits reported in low tax jurisdictions and reduce group profit where taxation is high.

To the question “To what extent transfer pricing legislation restricts a company’s rights in relation to

affiliates?”, 72.86%² of respondents marked the first four fields, recognizing that legislation does not force them to respect a certain profitability margin within the company, but is mainly influenced by the economic environment and very little by legislation.

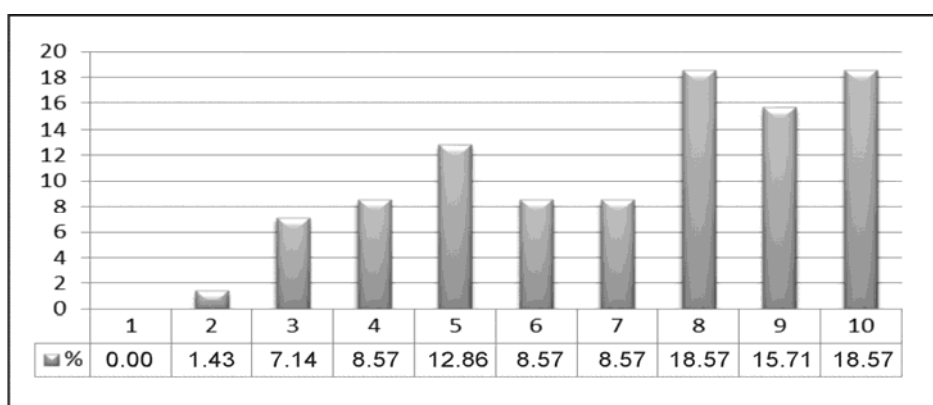
In 2015, transfer prices became a new tool to increase revenues for the state budget, with a significant increase in additional amounts established of 217 mil. EUR (ANAF, 2015), by verifying the way in which the arm’s length principle was applied.

Although during the last year the number of tax audits conducted on transfer pricing compliance in relation to affiliates increased, only 35.71% of respondents believe that transfer pricing is a new “leverage” of attracting additional revenues to the state budget, while 20% maintain a neutral view on this topic.

Regarding the influence of establishing a minimum threshold for transaction value below which the reparation of the transfer pricing documentation is not necessary, more than 72.86% of respondents consider this measure to be beneficial for the economic environment, and also an efficient legislative framework.

However, most respondents believe that the current transfer pricing legislation is ambiguous, concise and open to interpretation. The opinions of respondents are presented in Figure 2.

Figure 2. Centralised data for the question – Do you consider that transfer pricing legislation in its current form, is ambiguous and summary? (1 – strongly disagree; 10 – fully agree)

Source: compiled by the author

¹ The percentages were calculated as follow: 37.14% for the marked field 1, 2 and 3 of the questionnaire; 31.43% for marked fields 4, 5 and 6 from the questionnaire; 31.43% marked fields 7 to 10.

² The percentage 72.86% was calculated from the marked fields 7 to 10 of the questionnaire, where 1 represents low efficiency and 10 represents high efficiency

2.3. The perception regarding the enforcement of transfer pricing legislation

Out of all the respondents, 40% (respondents who provided answers ranging from 8 to 10) believe that the tax authorities do not have sufficient technical knowledge in the area of transfer pricing, applying the law somewhat abusively, while 18.57% (respondents who provided answers ranging from 1 to 3) consider that the tax authorities have sufficient technical knowledge in the area of transfer pricing. Also, 14.29% wished to remain neutral on the proposed topic, probably because they never had contact with tax authorities on transfer pricing issues.

Out of all respondents, 27.14%¹ believe that transfer pricing is not yet an exact science, while only 5.71% believe that the science is well founded. Also 67.14% also provided answers in the range 4 to 7, opting for a neutral opinion on the matter.

2.4. Identifying the degree to which the respondents are familiar with the double taxation convention

Because the last question was an open-answer one, below there is a selection of the three best received answers:

1. In general, an adjustment in terms of transfer pricing will lead to double taxation. The taxpayer is entitled to apply the Arbitration Convention (if it serves his best interest to do so).
2. Transfer pricing adjustments may conflict with the convention regarding the avoidance of double taxation as long as the price of the purchases from the affiliates does not reflect the market value and the price adjustments made affect the income tax;
3. It depends on the prices used in intra-group transactions.

Indeed, a transfer pricing adjustment enters into conflict with the Double taxation convention and can modify the taxable income of affiliated companies (directly or indirectly) from another country. When the company has

¹ The percentages were calculated as follow: 27.14% for the marked field 1, 2 and 3 of the questionnaire; 67.14% for marked fields 4 to 7 from the questionnaire; 5.71% marked fields 8 to 10.

been informed by the tax authorities of a Member State that its income or expenditures will be adjusted, it has the right to require and enforce the Arbitration Convention and to initiate the mutual agreement procedure.

The Convention Model regarding income taxes and taxes on capital provides the mechanism that allows the competent authorities to consult each other and resolve the broader issues of transfer pricing, not only the legal problems associated with the double taxation, but also the economic ones, and in particular those resulting from the inclusion of group profits (OECD, 2010).

Based on the answers centralized we conclude that only 10% of the respondents have above-the-average knowledge on transfer pricing, expressing the opinion that that an adjustment of the taxable value of a company in a group may conflict with the convention for the avoidance of double taxation and that it is the company's choice if it will take measures to reduce the tax base, in the case of companies where have been identified transactions that do not observe the arm's length principle.

Conclusions

The current study was conducted through a questionnaire, on a sample of companies from all the taxpayer categories and a broad spectrum of industries. The questionnaire was constructed using the funnel technique and the questions were grouped into four distinct categories in order to assess the companies' profiles, their perception and ability regarding the need to prepare the transfer pricing documentation, the way transfer pricing legislation is enforced and to what extent the respondents are familiar with the double taxation convention.

Based on the centralized results we consider that the sample is representative, because most companies that answered the questionnaire are included in the class of large taxpayers. Over 60% of companies have at least one shareholder/partner that holds more than 25% of the value/number of shares or voting rights and some of the respondents were previously put in a position to prepare the transfer pricing documentation.

Because the transfer pricing strategies require detailed knowledge of national legislation and the OECD models, 65.71% of respondents replied that they would resort to a specialized consulting firm. Also, 71.43% of the

respondents think that they need a special software license to access a database in order to establish the comparability sample and to set arms' length prices of different types of transactions charged with their affiliated entities.

Complementing the fiscal legislation with a minimum threshold for the value of transactions below which the transfer pricing documentation should not be mandatory is considered by 72.86% of the respondents as potentially beneficial for the economic environment and an effective legislative addition. The new tax code in force starting with January 1st 2016 includes provisions regarding the implementation of thresholds by type of transactions above which it is required to prepare the transfer pricing documentation, and to provide proof that the arm's length principle is observed.

Regarding the above-average knowledge of both the legislation on transfer pricing and the provisions of the Convention to avoid double taxation, we conclude that only 10% of respondents have the necessary knowledge

about the fact that an adjustment to the taxable base in the case of inspection on transfer pricing may lead to a request to reduce the tax base of companies where there have been identified transactions that do not observe the arm's length principle.

The present research is limited because of the small number of respondents who answered the questionnaire (70). Yet, we consider that a presence of 38.57% of large taxpayers in the sample ensures a high degree of representativeness of the sample. At the same time, this scientific approach was focused on specific issues, known both by the people in the companies' financial department, and by their managers or administrators.

The present study can be a starting point for future research aimed at analysing the evolution of the approaches regarding the transfer pricing from the business environment point of view, based on the legislative changes in the field, from the Tax Code in force starting with January 1st, 2016.

REFERENCES

- Chelcea, S. (2007), Tehnici de cercetare sociologică, [.pdf] Available at <https://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/septimiu-chelcea-tehnici-de-cercetare-sociologica1.pdf> [Accessed January 5th, 2016].
- ANAF (2015), *Press release 855/20.07.2015*, [.pdf] Available at https://static.anaf.ro/static/3/Cluj/855_COM_preturi%20de%20transfer_iul2015.pdf [Accessed January 5th, 2016].
- Corlaci, A. and Tiron-Tudor, A. (2014), Research on the Perception of Professionals in Romania in the Field of Finance and Accounting Related to Specific Aspects of Transfer Pricing, *Audit Financiar*, vol. XII, no. 109 - 1/2014, pp. 11-17.
- Ernst & Young (2013), *Transfer Pricing Survey Report – Romania 2013*, [.pdf] Available at: http://mcr.doingbusiness.ro/uploads/513081d86dbf2EY%20TP%20survey%20report%20Romania_FINAL.PDF [Accessed February 13th, 2016].
- Government regulation no. 44/2004 for the approval of Methodological guidelines for the enforcement of the Law no. 571/2003 regarding the Fiscal Code*, Bucharest: Official Journal of Romania no. 112/06.02.2004.
- McKinley, J. and Owsley, J. (2013) Transfer pricing and its effect on financial reporting, *Journal of Accountancy*, October 2013, [online] Available at: <http://www.journalofaccountancy.com/issues/2013/oct/20137721.html> [Accessed January 5th, 2016].
- Kingsley, O. and Zabihollah, R. (2008), Income shifting and corporate taxation: the role of cross-border intrafirm transfers, *Review of Accounting and Finance*, vol. 7, no. 1, pp. 83-101.
- Law no. 571/2003 regarding the Fiscal Code*, Bucharest: The Official Journal of Romania no. 927/23.12.2003.
- OECD Publishing (2010), *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*, [online] Available at <http://www.oecdbookshop.org/browse.asp?pid=title-detail&lang=en&ds=&ISBN=9789264090330> [Accessed January 5th, 2016].
- OECD Publishing (2012), *Dealing Effectively with the Challenges of Transfer Pricing*, [.pdf] Available at: <http://www.oecd.org/site/ctpfta/49428070.pdf> [Accessed January 5th, 2016].

11. OECD Publishing (2014), *Model tax convention (condensed version)*, [.pdf] Available at <http://www.oecd.org/ctp/treaties/2014-model-tax-convention-articles.pdf> [Accessed January 5th, 2016].
12. *Order no. 222/2008 regarding the content of the transfer pricing file*, Bucharest: Official Journal of Romania no. 129/19.02.2008.
13. Pak, S. and Zdanowicz, J. (1994), A statistical analysis of the US merchandise trade data base and its uses in transfer pricing compliance and enforcement, *Tax Management Transfer Pricing*, vol. 3, pp. 50-57.

Benefits and challenges regarding the IFRS implementation: lessons from the emerging economies

---

Oana-Sînziana BENDOVSCI,
Bucharest University of Economic Studies,
e-mail: oana_bendovschi@yahoo.com

Abstract

The interest shown by the users of financial statements for the convergence or harmonization process in terms of financial reporting has increased in the last decades, not only in the case of the developed countries, but also for the emerging economies. Although analysed in publications in terms of financial reporting less than the developed countries, the emerging countries have become a point of interest, being identified by the international investors as potential areas for extending their businesses. The purpose of this article is to identify the global context regarding the adoption of the International Financial Reporting Standards (IFRS) or the alignment of the national standards with the IFRS and to establish some benefits and obstacles met during this process. The analysis focuses on several emerging countries with experience in IFRS implementation and it also brings forward the case of Romania, which is treated separately.

This paper represents a contribution to the literature in terms of IFRS implementation within the emerging countries, which is still limited, and it focuses on the case of Romania, recently affected by changes of the local regulations for the financial reporting. There are a small number of studies regarding the situation in Romania after the entering into force of the new financial reporting regulations.

The research methodology was based on literature review in order to acquire and to centralize some conclusions regarding the experience of IFRS application in several emerging countries. The focus on the case of Romania consists of collecting information using questionnaire, followed by centralizing and interpreting the results in order to outline some conclusions.

Keywords: IFRS, emerging economies, benefits, obstacles, Romania.

JEL Classification: M41, M48

To cite this article:

Bendovschi, O.S. (2016), Benefits and challenges regarding the IFRS implementation: lessons from the emerging economies, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 3(135)/2016, pp. 320-325, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/320.

Permanent link to this document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/320>.

Introduction

Since the extension of the globalization process, the interest shown for the harmonization of the financial reporting process by introducing a unitary set of international financial reporting standards at global level has also increased. According to AICPA (2014) and Masoud (2014), the IFRS has become the most popular set of financial reporting standards used globally, the number of the countries which already adopted IFRS at different stages being of 120.

The speeding up of this process of convergence or harmonization of the local regulations with the IFRS was also generated by factors such as the fact that the accounting information disclosed in accordance with the local standards does not always fulfil the informational needs of the market players (Saidi, 2013), or the idea that the existing differences between the local accounting systems represent significant obstacles in the process of foreign investors' understanding of the accounting information disclosed in the financial statements of other countries (Căruntu and Lăpăduși, 2011). The article represents a preliminary stage of a study scoped for analysing the impact of the IFRS implementation in the emerging economies, with focus on the case of Romania.

1. Research methodology

The research methodology used for this article was the literature review which mainly focuses on the analysis of the benefits and obstacles met in the process of adoption of IFRS regulations or of harmonization or convergence with these international standards within the emerging economies, in order to highlight some results generated from the experience of these countries. Among the countries analysed in the studies taken into consideration, there are included: the United Arab Emirates, Turkey, China, Nigeria, Ukraine, Poland, Libya, Malaysia etc.

In order to highlight some features and some expected aspects regarding the Romanian experience in terms of IFRS implementation, the opinion of the financial professionals was reviewed. Thus, for this preliminary stage, a questionnaire was developed, based on which responses were collected from a sample of 17 professionals with higher education, with more than 3 years of professional experience in the financial area

and with relevant knowledge and experience regarding the International Financial Reporting Standards.

2. The global perspective regarding the IFRS application in emerging economies

Although still limited, the research in terms of IFRS application within the emerging countries has been recently extended together with the increase in the interest shown by the international investors for the opportunities identified in this type of economies. International sources present several opinions regarding the use of these standards within the emerging economies. As Kosonboov (2014) quoted by Alsaqqa and Sawan (2013) presents, certain needs of the developing economies may have not been considered by IASB. An example would be the use of the fair value concept which in the case of emerging economies can become difficult to establish without the existence of an active market for the corresponding elements (Alsaqqa and Sawan, 2013). Also, according to Perera (1989) quoted by the same source, the information obtained by implementing the accounting standards specific to the developed economies will not be useful within the decisional process of the emerging economies (Alsaqqa and Sawan, 2013).

Recent research is generally more focused on the positive impact generated by the application of IFRS, even within the emerging countries. Favourable reactions to the application of IFRS are encountered among the companies which were affected by the information asymmetry problem during the period before the IFRS adoption (Armstrong et al., 2008).

It is also expected that the implementation of the IFRS will provide a higher level of quality to the financial information, as opposed to the local accounting standards. In most cases, the implementation of the IFRS results in an increase in the level of comparability between the financial statements used by the investors, especially if it is considered the fact that, currently, investors are interested in the global investment opportunities and a lot of companies are extending their businesses beyond national borders (Odia and Ogiedu, 2013).

However, the number of studies published in the field of the financial reporting within the emerging economies

remains quite limited, especially when compared with the case of the developed economies. In order to successfully implement the IFRS within the emerging economies it is essential that the potential challenges and problems that may occur during and after this process be considered, and to assure that they are mitigated as much as possible.

3. The experience of the emerging countries in IFRS application: benefits and obstacles

For the emerging countries which are in the process of transition from the financial reporting local regulations to the IFRS it is essential to identify and analyse the potential benefits and obstacles which should be expected, in order to reduce, as much as possible, the necessary efforts to avoid the obstacles and to obtain the highest impact from the positive aspects. The experience of the emerging countries already being in the process of IFRS implementation may become an example for other countries which started or are going to start this transition process to the IFRS.

Among the benefits identified in several studies performed for the case of the emerging economies, there are:

- the increase in the level of comparability between the financial statements;
- the increase of the level of quality in terms of financial reporting;
- the improvement of the transparency level;
- benefits from using the fair value concept;
- obtaining a higher level of flexibility.

According to a research performed by Sidik and Rahim (2012), in the case of Malaysia it was noticed that most of the participants in that study consider that the local financial statements aligned with the IFRS lead to the *increase in the level of comparability* between the financial statements of several companies. A result of the IFRS implementation was also the increase in the *level of confidence* of the investors in the financial information disclosed (Sidik and Rahim, 2012). A similar impact was identified in the case of Nigeria (Ikpefan and Akande, 2012) and of Poland (Grabinski, Kedzior and Krasodomska, 2014). Based on a study performed by

Alsaqqa and Sawan (2013) in the United Arab Emirates, it was identified as an advantage the *improvement of the quality* of the financial reporting, by increasing the reliability provided by the financial reporting and by increasing the level of understandability and relevance of the financial information, resulting from the implementation of the international standards (Alsaqqa and Sawan, 2013). Relevant for this benefit is also the case of China, where among the A-share companies it was noticed the quality improvement of the financial reporting after substantial convergence with the IFRSs (Nnadi, n.d.). Similar benefits were also identified in the studies performed on the Mexican regulations adapted to the IFRSs (Palacios-Manzano and Martinez-Conesa, 2014) and also in the case of Turkey (Balsari and Varan, 2014). According to an analysis performed on the listed entities in Poland, the fact that the IFRS implementation led to the increase in the level of *reliability, usefulness* and *transparency* in the financial reporting process was noticed (Grabinski, Kedzior and Krasodomska, 2014). Similar benefits were also identified in the case of the United Arab Emirates (Alsaqqa and Sawan, 2013) and in the case of Malaysia (Sidik and Rahim, 2012). The *fair value concept* is seen as a benefit in the case of India, based on the idea that this can help in presenting the assets in the financial statements of the Indian companies at their real value (Jain, 2011). Similar implications were identified in the case of the United Arab Emirates (Alsaqqa and Sawan, 2013). Regarding the countries that prepare their financial statements in accordance with the U.S. GAAP or in accordance with the local rules-based standards (as opposed to principles-based standards), the transition to IFRSs may lead to *flexibility* in approaching and disclosing the financial elements, considering the nature of each specific transaction and its corresponding circumstances. This advantage was also identified in the case of Ukraine (Kuzina, 2014).

However, several obstacles were also met in the process of the IFRS implementation in the emerging economies, such as the following:

- the lack of relevant specific knowledge and of practical experience;
- the need of training and consultancy services;
- difficulties encountered in using the fair value concept;
- the transition costs.

The absence of the necessary abilities to implement IFRS in the emerging countries was identified as an obstacle in the study performed by Masoud (2014). This obstacle was also noticed in the case of Libya (Zakari, 2014). The absence of the specific knowledge and of the experience regarding IFRS may lead to the need of training and consultancy services provided by the professionals in this field, of which costs may be significant, as identified in the case of Libya (Zakari, 2014) and Malaysia (Sidik and Rahim, 2012). In the absence of an active market for the corresponding elements, difficulties may be encountered in establishing the fair value, as noticed in the studies performed in the cases of the United Arab Emirates (Alsaqqa and Sawan, 2013) and of the Czech Republic (Strouhal and Deari, 2009).

4. Conceptions regarding the impact of implementing IFRS in the case of Romania

In order to analyse the case of Romania regarding the conceptions and expectations in terms of benefits and obstacles generated by the IFRS implementation, the opinion of several professionals in this area was considered. Their opinions were collected using a questionnaire distributed to a sample consisting of persons with higher education, with more than 3 years of professional experience in the financial area and with relevant knowledge and skills in terms of IFRSs. The results are based on the responses collected from 17 professionals.

In order to establish a starting point for the respondents' opinions about the implications of IFRS implementation, the questionnaires also included a section that collected information related to the perceptions about the categories of users of the financial statements.

According to the results of the study, it is considered that the most important users of the financial statements on the Romanian market are the creditors (which obtained a weight of 26% of the total categories of users mentioned in the responses), followed by the local investors (23%), the Government and the fiscal authorities (21%) and the international investors (19%), the other categories mentioned obtaining weights lower than 3%.

The most popular category of users included in the responses regarding the users of the financial statements whose informational needs are best satisfied by the financial statements prepared in accordance with the IFRS was represented by the international investors (obtaining a weight of 52% of the total categories of users mentioned in the responses), 33% of the users mentioned being the creditors (banks and other similar users), while weights of below 6% were obtained by the local investors, the State's institutions and the competitors.

Also, the results of the questionnaires' analysis showed that the financial statements prepared in accordance with the local regulations best satisfy the informational needs of the Government and of the fiscal authorities (42% of the financial statements users mentioned in the responses), followed by the local investors (27%), creditors (21%), while the other categories of the users obtained weights lower than 6%.

A weight of 52.9% of the sample considers that the financial statements are easier to be prepared in accordance with the local regulations, 35.5% believe that the level of effort allocated to preparing the financial statements is similar in the case of the local regulations and the one of IFRS, while according to 11.8% of the responses, it is easier to prepare the financial statements as per IFRS than by using the local regulations in terms of financial reporting.

Regarding the auditing of the financial statements, 41.2% of the respondents considers that the level of effort involved by the auditing of the financial statements is similar in the case of financial statements prepared in accordance with the local financial reporting regulations and in the case of financial statements prepared in accordance with the IFRS. A weight of 35.3% of the sample considers that the financial statements prepared according to the local regulations are easier to audit than the ones prepared in accordance with the IFRS, while a weight of 23.5% considers that the financial statements prepared in accordance with the IFRS are easier to audit than those prepared in accordance with the local regulations.

Using these questionnaires, the professionals' opinion regarding the advantages gained from the transitions of the local financial reporting standards to the IFRS was also assessed. Thus, using the weight of the presence in the responses, the following hierarchy of the advantages was built:

- higher level of comparability between the financial statements of several international companies (29%);
- higher level of the transparency in disclosures (20%);
- flexibility generated by using a framework based on principles (16%);
- higher level of the quality of the accounting information (14%);
- benefits from using the fair value concept (13%);
- cost savings related to the reporting process (where the conformity with several frameworks is required) (9%).

Also, the professionals' opinion regarding the disadvantages incurred in this transition from the local regulations to the IFRS was assessed. They are presented in the following hierarchy, starting from the highest weight in responses:

- the lack of knowledge and experience among accounting professionals regarding IFRS application (27%);
- difficulties encountered in understanding the IFRS by the accounting professionals or by the accounting information users (20%);
- challenges in applying the fair value concept (16%);
- significant costs with consultancy services (14%);
- the update of the accounting information systems (12%);
- significant costs of training (10%).

5. Conclusions

The recent international research focuses on highlighting the favourable impact of IFRS implementation in terms of financial reporting. The experience of the emerging countries which are in the process of transition from the local regulations to the IFRS or which have already completed this process can be used as a lesson for the emerging countries which will deal with this stage in the evolution of the financial reporting. Knowing the benefits and the obstacles met in the transition process is very important for an emerging country, so that it can avoid or mitigate the impact of obstacles as much as possible and get the maximum of benefits that can be obtained from the process.

In the case of Romania, a preliminary analysis shows that the majority of respondents considers that the financial statements prepared in accordance with the IFRS best satisfy the informational needs of the international investors. On the other hand, the financial statements prepared in accordance with the local financial reporting regulations best satisfy the informational needs of the Government and of other fiscal authorities. Also, the financial statements are easier to prepare using the local regulations. The level of effort involved in auditing the financial statements is similar in the case of auditing the financial statements prepared in accordance with the local regulations than it is in the case of auditing the financial statements prepared in accordance with the IFRS.

Regarding the transition from the local financial reporting regulations to the IFRS, in the case of Romania, the most popular advantage mentioned by the respondents is the one related to the increased level of comparability between the financial statements of different international companies, while the most popular disadvantage mentioned is the one related to the absence of the knowledge and professional accountants' experience in using the IFRS.

Although the latest changes of the Romanian regulations regarding the financial statements led to the alignment of some of the aspects with the ones as per IFRS for certain types of entities, significant efforts are still needed in order to achieve a higher level of convergence or harmonization with these international standards. This fact is supported by the idea that it is likely that the IFRS implementation process in the case of Romania is the most complex process the specialists have to deal with since the beginning of the accounting reforms in 1990 (L. Feleagă and N. Feleagă, 2006).

Through this article, there were outlined some general ideas regarding the current context in terms of convergence or alignment with the IFRS in the emerging economies and especially in the case of Romania. Future research will include the focus on the case of Romania and on the impact of implementing the International Financial Reporting Standards for the preparation of financial statements of Romanian companies.

REFERENCES

1. AICPA. American Institute of Certified Public Accountants (2014), IFRS FAQs, [online] Available at: http://www.ifrs.com/ifrs_faqs.html#q3 [Accessed February 9th, 2016].
2. Alsaqqa, I. and Sawan, N. (2013), The Advantages and the Challenges of Adopting IFRS into UAE Stock Market, *International Journal of Business and Management*, vol. 8, no. 19, pp.4-17.
3. Armstrong, C.S., Barth, M.E, Jagolinzer, A.D. and Riedl, E.J. (2008), Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe, Harvard Business School, Working paper 09-032, [online] Available at: <http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/09-032.pdf> [Accessed February 9th, 2016].
4. Balsari, C. K. and Varan, S. (2014), IFRS implementation and studies in Turkey, *Accounting and Management Information Systems*, vol.13, no. 2, pp. 373-399.
5. Căruntu, C. and Lăpăduși, M.L. (2011), International Financial Reporting Standards – Overview of Their Adoption and Application for the Company, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie*, no. 2, pp.89-97.
6. Feleagă, L. and Feleagă, N. (2006), Convergența contabilă internațională prin prisma aderării la Uniunea Europeană, *Economie teoretică și aplicată*, pp. 37-44, [online] Available at: <http://store.ectap.ro/articole/52.pdf> [Accessed February 9th, 2016].
7. Grabinski, K., Kedzior and Krasodomska, M.J. (2014), The Polish accounting system and IFRS implementation process in the view of empirical research, *Accounting and Management Information Systems*, vol. 13, no. 2, pp. 281-310.
8. Ikpefan, O.A. and Akande, A.O. (2012), International Financial Reporting Standard (IFRS): Benefits, Obstacles and Intrigues for Implementation in Nigeria, *Research Journal of Finance and Accounting*, vol. 3, no. 10, pp.143-151.
9. Jain, P. (2011), IFRS Implementation in India: Opportunities and Challenges, *World Journal of Social Science*, vol. 1, no. 1, pp. 125-136.
10. Kosonboov, L. (2004), *The relevance of international accounting standards for developing countries: The case of IAS 41*, PhD thesis, University of Strathclyde, UK, [online] Available at: <http://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.405546> [Accessed February 9th, 2016].
11. Kuzina, R. (2014), Implementation of International Financial Reporting Standards in Ukraine, *Accounting and Management Information Systems*, vol. 13, no.2, pp. 400-422.
12. Masoud, N. (2014), Accounting, FRQ, Emerging Countries Transition: How Can a Country Implement an IFRS Standard Change Successfully?, *Global Journal of Management and Business Research: D Accounting and Auditing*, vol. 14, no. 2, pp. 37-55.
13. Nnadi, M. (n.d.), International Financial Reporting Standards (IFRS) and Financial Reporting Quality in Emerging Economies: Evidence from China and Hong Kong, Working paper, [online] Available at: http://www.virtusinterpress.org/IMG/pdf/Matthias_Nnadi_paper.pdf [Accessed February 9th, 2016].
14. Odia, J.O. and Ogiedu, K.O. (2013), IFRS Adoption: Issues, Challenges and Lessons for Nigeria and other Adopters, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, vol. 4, no.3, pp.389-391.
15. Palacios-Manzano, M. and Martinez-Conesa, I. (2014), Assessing the Impact of IFRS Adaptation on Earnings Management: An Emerging Market Perspective, *Transformation in Business & Economics*, vol. 12, no. 1 (31), pp. 21-40.
16. Perera, M.H.B. (1989), Accounting in developing countries: a case for localised uniformity, *The British Accounting Review*, vol. 21, no. 2, pp. 141-157.
17. Saidi, F. (2013), Accounting developments in Algeria: The Road to IFRS, *International Research Journal of Applied Finance*, vol. 4, no. 1, pp.125-139.
18. Sidik, M.H.J. and Rahim, R.A. (2012), The Benefits And Challenges of Financial Reporting Standards In Malaysia: Accounting Practitioners' Perceptions, *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, vol. 6, no. 7, pp. 98-108.
19. Strouhal, J. and Deari, F. (2009), Are Czech and Albanian Accounting Systems Really Different from International Referential: Some Issues for Potential Investors, [online] Available at: <http://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/frpfi/cs/archiv/rocnik-2009/prispevky/dokumenty/Strouhal.Jiri.pdf> [Accessed February 9th, 2016].
20. Zakari, M.A. (2014), Challenges of International Financial Reporting Standards (IFRS) Adoption in Libya, *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, vol. 4, no. 2, pp. 390-412.

The impact of the supervisory board structure on bank performance

---

Mariana BUNEA,
Bucharest University of Economic Studies,
e-mail: mariana.bunea@cig.ase.ro

Eugeniu ȚURLEA,
Bucharest University of Economic Studies,
e-mail: eugeniu.turlea@cig.ase.ro

Abstract

The primary research objective of this study is to identify the connections between some supervisory boards' characteristics from the Romanian banking system, on the one hand (namely the size, the character of independence and the gender diversity of their members) and, on the other hand, the banking financial performance, measured by the return on assets (ROA) and return on equity (ROE).

Thus, through this research, the authors aim to provide answers (justified by the results of an empirical research) to the question "Can the structure of the supervisory board affect the financial performance recorded in the Romanian banking system?" The research methodology used is mainly quantitative, based on a statistical deductive analysis, testing and identifying the type cause – effect connections, and in the same time with the assessment of the degree of their significance, representing the main objective of this research.

Keywords: *Supervisory board, financial performance, banking system, corporate governance.*

JEL Classification: M40, G20, G30

To cite this article:

Bunea, M. and Țurlea, E. (2016), The impact of the supervisory board structure on bank performance, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 3(135)/2016, pp. 326-333, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/326.

Permanent link to this document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/326>.

Introduction

As a result of the global financial crisis, in the banking industry there was registered a significant increase in the degree of harmonization and regulation of processes and corporate governance systems. Given all these symptoms, this research aims to investigate whether the structure of the banks' supervisory boards (characterized by size, structure and gender diversity) can impact on their performance and, if so, what is their degree of influence.

The failure of the corporate governance processes can generate significant costs for the banks. The occurrence of such costs is due to the banks' role in the national economy, namely the role of financial intermediation, the coverage of the payments needs, of liquidity, of information, of insurance of the savings products (Fama, 1985). In addition, the banks are more intensively regulated, thereby taking measures to prevent the negative externalities caused by the "systemic risk" (Flannery, 1998) and to protect the interests of the banks' depositors.

It is also well known the important role of the banks in facilitating the good governance of the companies, both in their role as creditors and shareholders (Caprio and Levine, 2002). Therefore, banks can contribute not only to ensuring the good functioning of the companies from the non-financial sector, but also to promote an efficient policy of the financial resources allocation across the economy.

The supervisory board of the bank plays an important role in achieving effective corporate governance. Thus, Caprio and Levine (2002) consider that banking corporate governance is significantly determined by the structure of their supervisory boards. However, the authors consider that neither the shareholders nor the market partners can considerably affect the banking corporate governance.

The supervisory boards' importance in terms of banking corporate governance is also emphasized by the banking regulatory authorities. For example, in the consultative paper named "Strengthening corporate governance in the banking sector" (2006), the Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) identifies the supervisory board as an essential part of a bank's regulatory reform. Moreover, the second pillar (supervisory review process) of Basel II identifies the

role of the supervisory board as an integral part of the risk management process (BCBS, 2005).

In this context, the aim of our research is very important; the literature on the relationship between the structure of the supervisory board and bank performance is not yet conclusive.

This is also the first study carried out for the Romanian banking system which includes the examination of the effect of the supervisory board's gender diversity on bank performance. The literature regarding the women's presence in the supervisory boards is not yet conclusive (e.g., Adams and Ferreira, 2009; Farrell and Hersch, 2005; Carter, Simkin and Simpson, 2003; Bunea and Țurlea, 2015).

1. Literature review

The negative relationship between the size of the supervisory board and the companies' performance is a common finding in the literature regarding the non-financial sector (Hermalin and Weisbach, 2003). The relationship is driven by the agility and the cohesion between the members of smaller supervisory boards and the costs that can be generated by the communication and coordination needs in the case of larger ones (Jensen and Meckling, 1976).

The members of the large supervisory boards could also experience challenges in expressing their opinions during the limited time available during the meetings (Lipton and Lorsch, 1992). Consequently, many studies show a negative correlation between the size of the supervisory boards and the financial performance of the company (e.g., Yermack, 1996; Eisenberg, Sundgren and Wells, 1998).

However, Coles, Daniel and Naveen (2008) argue that this relationship depends to a large extent on the economic environment in which the business operates. For example, the companies with enhanced counseling necessities (such as the companies with high debt and strongly affected by the total debt financing) may register the benefits from the functioning of large supervisory boards (Coles et al., 2008; Linck, Netter and Yang, 2008; Adams and Mehran, 2012).

Regarding the banking sector, the results of research in this area are mixed – some studies show a positive relationship, others a negative or no connection between the size of the supervisory board and the bank financial

performance (e.g., Andres and Vallelado, 2008; Adams and Mehran, 2012).

The large supervisory boards may reflect the complexity of the organizational structures of banks. The supervisory board size could also increase through the incorporation into their structure of members from the management teams of bank subsidiaries in order to facilitate the information flow (Adams and Mehran, 2012). However, if a banking company would register a poor organizational structure, then this would be reflected into an inefficiency of large supervisory board activities. Also, the independence of board members is very important for a bank, because they can help improve the quality of processes and operations in the relationship with business partners (Mishra and Nielsen, 2000; Cornett, McNutt and Tehranian, 2009).

The gender diversity in supervisory boards has been granted increasing attention in recent years within the scientific literature, as well as in public debates (e.g., Gul, Srinidhi and Ng, 2011; Adams and Ferreira, 2009; Farrell and Hersch 2005; Carter et al., 2003). The women representation on the boards has registered a constant (but slow) increase in recent years. This trend of increasing the share of female representatives on the boards is in accordance with the appreciation that women involved in management structures can bring added value to the company. The women managers are considered to be “hard working” and have better communication skills, which help them to improve the problem solving and the ability of decision-making activities of the supervisory boards (Robinson and Dechant, 1997).

According to Eagly and Carli (2003), women can also demonstrate the additional skills that they hold to access leadership positions, which mean that they are very competent and responsible as managers. In addition, women are considered to be more aware of their responsibilities as supervisory board members and are generally better prepared and fully documented when attending the board meetings (Eagly and Carli, 2003). This means that the women work harder in achieving their responsibilities and, consequently, could help improve the effectiveness of the supervisory board regarding the decision-making process and the information flow.

However, the conclusions of the previous research on the direct effect of the gender diversity on the company performance are inconclusive. According to Carter et al. (2003) in non-banking firms there is a positive relationship between gender diversity and business performance.

Also, Adams and Ferreira (2009) demonstrate that the presence of women in supervisory boards increases the frequency of the meetings. However, they do not search for a direct effect of gender diversity on company performance. In addition, Farrell and Hersch (2005) found that women tend to hold leadership positions in the best performing companies, although they reported insignificant abnormal profits around the day of announcement of a woman’s inclusion in the supervisory boards.

2. Study objective and research hypotheses

The primary research objective is to identify the possible connections between some characteristics of the supervisory boards from the Romanian banking system, on the one hand (namely the size, the character of independence and the gender diversity of their members) and, on the other hand, the bank financial performance, measured by the return on assets (ROA) and return on equity (ROE).

Thus, the authors aim to provide answers (justified by the results of an empirical research) to the question “Can the structure of the supervisory boards affect the financial performance recorded in the Romanian banking system?”

Based on the previous research in the scientific literature, the authors formulated the following hypotheses:

- H₁:** *There is a significant association between the structure of the supervisory boards and the return on assets (ROA) of the researched Romanian banking companies;*
- H₂:** *There is a significant association between the structure of the supervisory boards and the return on equity (ROE) of the researched Romanian banking companies.*

3. The research methodology

The research methodology used is mainly quantitative, based on a statistical deductive analysis, testing and identifying the type cause – effect connections, and also appreciating the degree of their significance. This represents the main objective of this research. In order to achieve it, the

authors used the SPSS software for Windows (the correlation tests and the regression analysis).

At the end of the first semester of 2015, there were 40 credit institutions into the Romanian banking system; out

of these, 38 were privately owned banks. 9 are the subsidiaries of foreign banks.

The **Table 1** (BNR, 2015) shows the evolution of the number of banks during the last 7 years.

Table 1. Structure of credit institutions between 2008 and 2015

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Jun. 2015
Number of credit institutions	43	42	42	41	40	40	40	40
Number of credit institutions with mostly private capital	41	40	40	39	38	38	38	38
Number of banks with mostly foreign capital, of which:	37	35	35	34	34	34	34	34
Subsidiaries of foreign banks	10	10	9	8	8	9	9	9
The percentage in total assets of the banks with mostly private capital (%)	94.6	92.5	92.4	91.6	91.6	91.5	91.3	91.6
The percentage in total assets of the banks with mostly foreign capital (%)	88.2	85.3	85	83.0	89.8	90.0	89.9	90.2
The percentage of the first five banks in total assets (%)	54.3	52.4	52.7	54.6	54.7	54.4	54.2	55.3
Herfindahl-Hirschman Index (points)	926	857	871	878	852	821	797	812

Source: National Bank of Romania, 2015

Out of the total number of credit institutions in the Romanian banking system, the research sample comprises a number of 28 credit institutions. According to the information collected from their respective websites as of December 31st 2014, all these are Romanian legal entities. The 9 subsidiaries of foreign banks were not included, since they are not required to make financial disclosures (annual reports) in Romania (such information are disclosed by the group, in the parent company's country of origin). There were also excluded from the research a number of three credit institutions, which have not made publicly available the information on their official websites.

The research data were obtained exclusively from the official websites of the analyzed credit institutions, the National Bank of Romania (BNR) and from the 2014 annual financial reports and the reports on transparency and disclosure requirements developed under BNR – CNVM Regulation 25/30/2014 and supplemented by BNR – CNVM Regulations no. 21/26/2010 and no. 23/15/2011 and BNR Regulation no. 25/10.12.2010.

The banks within the Romanian banking system are administered either through a unitary administration system, the supervision and management being exercised by the board of directors or through a two-tier system of administration, in which the executive management falls to the executive committee or directorate which operate under the supervision of a supervisory board, according to the statute/constitutive act of each credit institution and the banking legislation in force.

The supervisory board sets the strategies and the development guidelines and supervises their implementation, while the executive committee or the directorate provide the operative management and prevent the operational and the compliance risk.

In order to achieve the main research objective there were defined two sets of variables, independent and dependent, which underlie the study and help to identify the potential correlations.

The details related with the independent variables in the study, their definition and measurement techniques are presented in **Table 2**.

Tabel 2. The independent variables

Independent variable	Definition	Symbol	Measurement
Size of supervisory board	Number of members in supervisory board	AC_Size	Number of members
Independence of members	Share of independent members in supervisory board	AC_Ind	Number of independent members in total membership
Gender diversity of members	Share of women members in supervisory board	AC_Divg	Number of women members in total membership

Source: Authors' conception.

The dependent variables in the study, as a synthesis of the financial banking performance, are the *ROA - Return on Assets* and the *ROE - Return on Equity* registered by the Romanian credit institutions

included in the sample.

The details related with the dependent variables are presented in the **Table 3**.

Tabel 3. The dependent variables

Dependent variable	Symbol	Measurement
Return on Assets	ROA	Net result/Total Bank Assets
Return on Equity	ROE	Net result/Bank Equity

Source: Authors' conception.

In order to test the possible correlations between the independent variables and the dependent variable, there was calculated the Pearson coefficient, which is often used to appreciate the level of linear dependence intensity that occurs between two variables. Thus, when the Pearson correlation coefficient has a value of +1 it reflects a perfect direct relationship between the two variables; when it has a value of -1, the Pearson correlation coefficient indicates a perfect inverse relationship. This analysis of possible correlations between the variables provides indications of the meaning and significance of potential interdependencies of these variables, allowing us to accept or reject the research hypotheses.

4. Data processing and analysis

Based on the regression analysis (we used the multiple regression model in SPSS, the Backward method) for the purpose of accepting or rejecting the hypotheses made, the potential influence of

each independent variable has been processed and analyzed.

The results are detailed in the **Tables 4a** and **4b** "The partial correlation matrix". In these tables, we present the correlation coefficients (Pearson Correlation), the significance (Sig.) for each correlation coefficient and the number of cases considered in this study (N).

In order to test the H_1 hypothesis: *There is a significant association between the structure of the supervisory boards and the return on assets (ROA)* of the researched Romanian banking companies, the authors analysed the impact of each independent variable on the bank's profitability.

Thus, the research results regarding the impact of the independent variables on ROA are shown on the

Table 4a "The partial correlation matrix".

Accordingly, it can be noticed that the diagonal coefficient equals 1, because each variable is perfectly correlated with itself.

Table 4a. The correlation matrix

		ROA	Size	Gender diversity	Independence
Pearson Correlation	ROA	1.000	0.257	0.033	0.545
	Size	0.257	1.000	0.350	0.057
	Gender diversity	0.033	0.350	1.000	0.227
	Independence	0.545	0.057	0.227	1.000
Sig. (1-tailed)	ROA		0.093	0.434	0.036
	Size	0.093		0.034	0.386
	Gender diversity	0.434	0.034		0.123
	Independence	0.036	0.386	0.123	
N	ROA	28	28	28	28
	Size	28	28	28	28
	Gender diversity	28	28	28	28
	Independence	28	28	28	28

Source: Conception of the authors using SPSS.

It is noted that the most significant relationship is between the banks return on assets (ROA) and the independence of the supervisory board members. There is a positive significant relation between the dependent variable ROA and the independent variable *Independence of members*. The Pearson coefficient determined is 0.545 and Sig. less than 0.05 (0.036).

Thus, we can accept the H1 hypothesis: *There is a significant association between the structure of the supervisory boards (Independence of members) and the*

return on assets (ROA) of the researched Romanian banking companies.

In order to test the H2 hypothesis: *There is a significant association between the structure of the supervisory boards and the return on equity (ROE) of the researched Romanian banking companies*, we analysed the impact of each independent variable on the *Return on equity (ROE)* of the banks included in the sample.

In the **Table 4b** "The partial correlation matrix", the research results related to the influence of the independent variables on the ROE are presented.

Table 4b. The correlation matrix

		ROE	Size	Gender diversity	Independence
Pearson Correlation	ROE	1.000	0.171	0.132	0.282
	Size	0.171	1.000	0.350	0.057
	Gender diversity	0.132	0.350	1.000	0.227
	Independence	0.382	0.057	0.227	1.000
Sig. (1-tailed)	ROE		0.193	0.252	0.073
	Size	0.193		0.034	0.386
	Gender diversity	0.252	0.034		0.123
	Independence	0.073	0.386	0.123	
N	ROE	28	28	28	28
	Size	28	28	28	28
	Gender diversity	28	28	28	28
	Independence	28	28	28	28

Source: Conception of the authors using SPSS.

It is noted that there is no significant association between the dependent variable *ROE* and the independent variables, because the Pearson correlation coefficient is between 0.132 and 0.382, and the recorded Sig. is greater than 0.05 (0.073, 0.252 and 0.193).

Finally, the H2 tested hypothesis is rejected, based on the research results. We consider that there is no significant association between the *structure of the supervisory board* and the banking *return on equity (ROE)*.

Conclusions

The primary research objective was to identify potential interdependencies between the structure of the supervisory boards in the Romanian banking system, on the one hand and, on the other hand, the banks' financial performance, measured by the *Return on assets (ROA)* and *Return on equity (ROE)*, for the banks included in the research sample.

Testing the potential influences of the structure of the supervisory boards on company value was performed, over time, in a large number of studies. In contrast to that situation, the current research covers a different approach to this issue in a specific field of activity, namely the banking sector. The segment was not sufficiently explored so far from this perspective. Also, the hypotheses and the relationship between independent and dependent variables included in the study offer a touch of originality to the research and, by default, bring added value to the paper.

At the same time, this research has some limitations, mainly caused by the size of the sample and by the fact that the analysis was conducted using the information in only one financial year (2014). Despite these limitations, the authors consider that this study can represent a useful source of reflection and information for the practitioners from the banking sector, and it can be a challenge for the future research in this field.

REFERENCES

1. Adams, R.B. and Ferreira, D. (2009), Women in the boardroom and their impact on governance and performance, *Journal of Financial Economics*, vol. 94, pp. 291-309.
2. Adams, R.B. and Mehran, H. (2012), Bank board structure and performance: evidence for large bank holding companies, *Journal of Financial Intermediation*, vol. 21, no. 2, pp. 243-267.
3. Andres, P. and Vallelado, E. (2008), Corporate governance in banking: the role of board of directors, *Journal of Banking and Finance*, vol. 32, no. 12, pp. 2570-2580.
4. Bunea, M. and Țurlea, E. (2015), Study of the Women Presence into the Board Directors and Audit Committees Level of Romanian Banks, *Audit Financiar*, vol. XIII, no. 122-2/2015, pp. 97 – 105.
5. Caprio, G. and Levine, R. (2002), Corporate governance of banks: concepts and international observations, *Global Corporate Governance Forum Research Network Meeting 2002*.
6. Carter, D.A., Simkins, B.J. and Simpson, W.G. (2003), Corporate governance, board diversity, and firm value, *The Financial Review*, vol. 38, no. 1, pp. 33–53.
7. Coles, J.L., Daniel, N.D. and Naveen, L. (2008), Boards: does one size fit all?, *Journal of Financial Economics*, vol. 87, no. 2, pp. 329–356.
8. Cornett, M.M., McNutt, J. and Tehranian, H. (2009), Corporate governance and earnings management at large U.S. bank holding companies, *Journal of Corporate Finance*, vol. 15, no. 4, pp. 412–430.
9. Eagly, A. and Carli, L. (2003), The female leadership advantage: An evaluation of the evidence, *The Leadership Quarterly*, vol. 14, no. 6, pp. 807–834.
10. Fama, E.F. (1985), What's different about banks?, *Journal of Monetary Economics*, vol. 15, no. 1, pp. 29–39.
11. Farrell, K.A. and Hersch, P.L. (2005), Additions to corporate boards: The effect of gender, *Journal of Corporate Finance*, vol. 11, no. 1-2, pp. 85–106.
12. Flannery, M.J. (1998), Using Market Information in Prudential Bank Supervision: A Review of the U.S. Empirical Evidence, *Journal of Money, Credit and Banking*, vol. 30, no. 3, pp. 273–305.
13. Gul, F.A., Srinidhi, B. and Ng, A.C. (2011), Does board gender diversity improve the informativeness of stock prices?, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 51, no. 3, pp. 314– 338.

14. Hermalin, B.E. and Weisbach, M.S. (2003), Boards of Directors as an Endogenously Determined Institution: A Survey of the Economic Literature, *FRBNY Economic Policy Review*, vol. 9, no. 1, pp. 7–26.
15. Jensen, T. and Meckling, S. (1976), Theory Of The Firm: Managerial Behavior, Agency Costs And Ownership Structure, *Journal of Financial Economics*, vol. 3, no. 4, pp. 305-360.
16. Eisenberg, T., Sundgren, S. and Wells, M.T. (1998), Larger Board Size and Decreasing Firm Value in Small Firms, *Journal of Financial Economics*, vol. 48, no. 4, pp. 35–54.
17. Linck, J.S., Netter, J.M. and Yang, T. (2008), A large sample study on board changes and determinants of board structure, *Journal of Financial Economics*, vol. 87, pp. 308–328.
18. Lipton, M. and Lorsch, J. (1992), A modest proposal for improved corporate governance, *Business Lawyer*, vol. 48, no. 1, pp. 59–77.
19. Mishra, C.S. and Nielsen, J.F. (2000), Board independence and compensation policies in large bank holding companies, *Financial Management*, vol. 29, pp. 51–70.
20. Robinson, G. and Dechant, K. (1997), Building a Business Case for Diversity, *Academy of Management Executive*, vol. 11, no. 3, pp. 21–30.
21. Yermack, D. (1996), Higher market valuation of companies with a small board of directors, *Journal of Financial Economics*, vol. 40, no. 2, pp. 185–212.
22. National Bank of Romania and Financial Supervisory Authority (2006), *Regulation 25/30/2006 regarding the requirements for transparency and disclosure for credit institutions and investment firms*, [online] Available at: <http://www.bnr.ro/apage.aspx?pid=404&actId=69> [Accessed February 13th, 2016].
23. National Bank of Romania and Financial Supervisory Authority (2010), *Regulation of the National Bank of Romania and the Financial Supervisory Authority no. 21/26/2010, approved by the Orderl no. 20/91/2010*. [online] Available at: <http://www.bnr.ro/apage.aspx?pid=404&actId=323793> [Accessed February 13th, 2016].
24. National Bank of Romania (2015), *Report on financial stability 2015* [pdf] [online] Available at: www.bnr.ro/files/d/Pubs_ro/RSF/RSF2015.pdf [Accessed February 13th, 2016]

Accounting practice regarding discounts. Limitations and actions for a modern legislation

---

Alin-Eliodor TĂNASE,
EVERET Romania Distribution,
e-mail: alin.tanase@everet.ro

Traian-Ovidiu CALOTĂ,
Titu Maiorescu University, Bucharest,
e-mail: traian.calota@infofisc.ro

Abstract

Revenue is an important indicator for the users of financial statements in their assessment of an entity's financial position and performance. Therefore, the applicable regulations regarding the recognition and measurement of revenues play an important role in shaping the corporate image.

This article focuses on some specific accounting transactions under Romanian GAAP (The Order of the minister of public finance no. 1802/2014) by comparing the accounting treatment with that in compliance with IFRS 15 Revenue from contracts with customers. Whenever it was considered necessary, there were presented the new tax requirements - according to the new Tax Code in force from January 1st, 2016. This new standard intends to cover the gaps from other previous standards (IAS and IFRS) or their respective interpretations (SIC and IFRIC) such as IAS 18 Revenue and IAS 11 Construction contracts.

Keywords: *Prompt payment discount, significant financing component, consideration paid or payable to a customer, right of return.*

JEL Classification: G32; H32; M41

To cite this article:

Tănase, A.E. and Calotă, T.O. (2016), Accounting practice regarding discounts. Limitations and actions for a modern legislation, *Audit Financiar*, vol. XIV, no. 3(135)/2016, pp. 334-342, DOI: 10.20869/AUDITF/2016/135/334.

Permanent link to this document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2016/135/334>.

Introduction

Given the importance assigned by the users of financial statements to financial performance indicators, in general, and particularly revenues, the legislation affecting the value and structure of revenues impact an entity's performance evaluation. At this time, Romanian companies organize their accounting system either on the basis of the local accounting regulations, in accordance with the European Directives, or by conforming to the International Financial Reporting Standards. Any and all differences between the two accounting and reporting systems are able to affect the users' assessments of company performance, especially if they are associated with an important component of revenues, such as revenues from contracts with customers.

The IFRS 15 Revenue from contracts with customers encloses a better revenue recognition model and it offers more information and guidelines than the previous standards. It also covers areas that were not treated with sufficient clarity or not completely covered by the provisions from the previous standards. This new standard supersedes some of the previous ones, such as IAS 11 Construction Contracts, IAS 18 Revenue, IFRIC 13 Customer Loyalty Programs, IFRIC 15 Agreements for the Construction of Real Estate, IFRIC 18 Transfers of Assets from Customers and SIC-31 Revenue - Barter Transactions Involving Advertising Services. The Romanian accounting regulations, applicable to entities that did not implement the International Financial Reporting Standards, also include new provisions that affect the recognition of revenues from contracts with customers, and particularly the discounts granted to customers.

Consequently, in the content of the paper there are presented some particular cases about the recognition of revenues from contracts with customers, aiming to provide a practical and recent perspective on this topic. The analysed examples focus on the matter of discounts, since it was significantly affected by the recent legislative change. The article is ended with the authors' interpretations, conclusions and recommendations, based on their research and professional experience.

1. Transactions involving financial discounts

In the following paragraphs, there are presented some of the transactions that are common and frequent in marketing practice. Taking into consideration the vastness of the topic, the choice was made to present only some of the transactions, aiming to provide a thorough analysis, to answer certain questions and, at the same time, to initiate debates. The selected transactions are presented from both the perspective of Romanian accounting regulations (the updated Order of the Minister of Public Finance No. 1802/2014 – OMPF 1802/2014) and in terms of International Financial reporting standards, namely the IFRS 15. Whenever it was considered relevant, there were presented the main aspects of a fiscal nature, in accordance with the new Fiscal Code in force starting with January 1st, 2016.

1.1. Sales of goods or services involving the granting of discounts for immediate payment or payment before maturity

Within the commercial relationships between suppliers and customers, parties may enter clauses into the commercial agreements which grant customers a discount for payment within a well-defined timeframe. The manner in which such discounts can be treated by the entities observing the local regulations in accordance with the European Directives and by the entities which implemented the IFRS is presented in full detail in the following paragraphs.

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

If the seller gives a discount for immediate payment or payment within a certain period of time, then a part of the amount that would be collected is variable, due to the fact that there is no certainty about the payment in the conditions that generate receiving the discount. The company's management will estimate the discount to be applied, based on previous experience and on the number of customers. Typically, these values are not significant from the perspective of financial statements. This discount affects the seller's turnover or the buyer's purchase cost.

Accounting treatment from the national regulations perspective

According to art. 77, para. (1) of the appendix to the order 1802/2014, the financial discounts are granted for settlement and payment of debts before the normal date of maturity. Whatever the period covered by the discounts, in the accounting records of the supplier they are accounted for as expenses of the period (account 667 Expenses on discounts granted), while in the accounting of the customer they represent income of the period (account 767 Income from discounts obtained). In other words, the reductions granted/received for the receipt/payment of debt before maturity - no matter the period covered by the discounts – are not diminishing the turnover, in the case of the seller, or the purchase cost, in the case of the buyer. They are only impacting the accounting results of the financial activity.

1.2. Sales of goods or services involving a significant financial component

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

There may be situations where there is a significant gap between the moment of transferring goods/services to the buyer and the moment of the payment. The standard requires the management of the company to adjust the transaction price, when the transaction incorporates a significant financial component, in order to reflect the time value of money, so that the amount recognized as income from sales/services to be comparable with the price that would be used if the buyer would pay at the moment of transfer of risks and benefits of the goods or when considering that the service was actually rendered as agreed (IASB, para. 60).

The transaction under review should include a *significant financial component*, a fact that the entity must determine by considering various factors, among which we can mention the following (the list does not have a limitative character):

- (i) The amount to be paid by the customer is substantially different from the amount which would be paid when the transfer of goods takes place or immediately, under the existing contractual agreement;
- (ii) The elapsed time between the delivery of goods and the payment;

- (iii) The interest rate, implicit or explicit, specified in the agreement between the parties by comparison with the market interest rate (IASB, para. 61). If there is a financial component, then this will have to be reflected separately or as financial income or expense. The amount of the financial component will be determined in accordance with IFRS 9.

Accounting treatment from the national regulations perspective

The order no. 1802/2014 does not explicitly require that the time value of money be part of the adjustment of the income from sales of goods/ providing of services and the financial component to be shown separately.

2. Transactions involving trade discounts

There may be contractual agreements whereby the seller:

- a. Pays the buyer various amounts of money for services provided by the buyer (e.g. shelf fees, fees for favourable display positions, fees for providing sales reports regarding the points of sale etc.);
- b. Grants trade discounts which are reflected in shelf prices, so that the final consumer can purchase products at lower prices, or grants trade discounts on the basis of vouchers;
- c. Participates in marketing and advertising campaigns alongside the customers;
- d. Provides free products to stimulate sales (2 pieces for the price of one) or for product testing at the point of sale (e.g., provision of samples, testers etc.).

Marketing practices may be different and sometimes complicated, which generates difficulties in terms of the accounting recognition of the associated transactions. There are also tax implications, as it will be subsequently discussed.

2.1. Transactions requiring the seller to make payments to the customer

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

The standard requires the entity to determine whether those amounts paid or payable represent either a price

discount, or payment for a service or good received by the seller from the customer. The standard provides guidance on which entity determines the category of the transaction (IASB, para. 26-30).

It can be stated that the good or the service is deemed to be distinct if the customer sells it separately and on a regular basis or the entity may receive the good or the service, either on their own or together with other resources available to him. In these cases, the accounting of the service or asset received will be as such as it would have been acquired from a third party in the normal course of business. Services will be recorded as expenses or, where appropriate, capitalized in accordance with IFRS.

In all the other cases, the payments made or to be made by the vendor are considered trade discounts.

Accounting treatment from the national regulations perspective

The accounting and the disclosure of the items from the Balance Sheet and from the Income Statement are performed taking into account the economic substance of the transaction or of the commitment. Compliance with this principle aims at the faithful/fair representation in accounting and in the financial statements of transactions, in line with the economic reality, highlighting the rights, the obligations and the risks associated with them according to art. 57, para. (1) of the appendix to the Order no. 1802/2014.

The legal form of a document must be consistent with the economic reality. According to art. 57, para. (3) of the appendix to the Order no. 1802/2014, whenever there are differences between the substance or the economic nature of a transaction and its legal form, the entity will account for the transaction in compliance with their economic substance.

At art. 76, para. (7) of the appendix to the Order no. 1802/2014 there are exemplified the following categories of trade discounts:

- (i) rebates - received for quality defects and are determined by reference to the selling price;
- (ii) remises – received for higher volumes in sales than the volumes agreed with the seller, or if the buyer has a preferential status; and
- (iii) allowances - discounts which are determined based on the entire volume of transactions with the same third party, during a given period of time.

It can be noticed that there are no mentions and examples leading to the recording of payments, made or to be made by the seller, for services or goods received from customers as trade discounts. Therefore, it must be considered the economic reality and the economic substance of the transaction.

The Romanian tax legislation perspective

According to art. 319, para. (20), letter i) of the new Fiscal Code, it is mandatory that the invoice includes the following information: [...] the tax base of goods and services or, where appropriate, the advances invoiced for each share, exemption or non-taxable transaction, the unit price, excluding tax, and rebates, remises, allowances and other discounts, if they are not included in the unit price.

Also, the art. 286, para. 4a) of the Fiscal Code states that the tax base of VAT does not include rebates, remises, allowances, financial discounts and other types of discounts granted directly by suppliers to their customers on the date the tax becomes chargeable. For the price discounts granted after invoicing, art. 287c) of the Fiscal Code provides that the taxable amount is adjusted/reduced if the rebates, remises, allowances and other types of discounts are granted after the delivery of goods or services. Moreover, the methodological norms in force for the application of the art. 286 of the Fiscal Code are conditioning the non-inclusion in the taxable base only *if there are granted directly to the benefit of the customer and they are not, in fact, the remuneration for a service or a delivery*. In other words, the seller *will not record as discounts* the payments made or to be made for services or deliveries made by the client; the seller is required to record the services received or the deliveries of goods as expenses in accordance with the *contractual terms, support documents and the invoice issued by the customer*. According to the example from the legislation, the seller may grant - during promotional campaigns – trade discounts to the final consumer, via traders, only based on vouchers.

2.2. The seller pays the customer a certain amount to get a favourable position in the sale outlets

Such a transaction arises, for example, when it is intended to acquire a 3 shelves display in each sale outlet for a certain make-up brand (X).

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

Analysing the Standard's provisions in relation to the conditions under which it can be considered that a distinct service/good was received, it can be concluded that, in this case, the seller does not receive a distinct service and therefore he can treat these payments as a price discount.

Accounting treatment from the national regulations perspective

The order no. 1802/2014 does not include separate provisions to determine the conditions under which it may be considered that a distinct service/good was received. Therefore, it would be appropriate for such payments to be recorded as expenses when they are incurred, taking into account the accrual accounting convention.

The fiscal perspective in accordance with Romanian regulations

If we consider the foregoing stipulations of the Fiscal Code, we cannot reduce or adjust the VAT base if the discounts constitute, in fact, *the remuneration for a service or a delivery*. In order for these expenses to be deductible for tax purposes, the principle introduced by art. 25 para. 1) of the new Fiscal Code must be applied; establishes the deductibility rules for the expenses incurred during the normal course of business, as well as the contractual terms agreed upon by the parties and the support documents that justify the actual rendering of services.

2.3. The seller and the customer jointly participate in campaigns to promote products by publishing advertisements in magazines

The case under review is that when the customer initially bears the entire cost of the advertising campaign, and subsequently is expected to send an invoice to the seller to cover part of the costs.

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

Analysing the provisions from the Standard regarding the conditions under which it can be considered that a distinct service/good was received, it can be concluded

that, in this case, the seller receives a distinct service because the customer used a third party service. The seller could have obtained directly the service from the entity that publishes the magazine. In conclusion, the services will be recorded as expenses as they are incurred.

Accounting treatment from the national regulations perspective

The previous observations (2.2) are also valid in this case, meaning that these services will be registered as expenses when they are incurred. In our opinion, for these cases, it is relevant to analyse some tax issues that depend on the price used by the customer for the re-invoicing of the services, meaning that there may be two options:

- a. The customer uses the same price for which he acquired the advertisement from the third party when he sends the invoice (a situation known as "commissioner structure" from the VAT perspective) and
- b. The customer invoices directly, at a higher price.

In our opinion the first situation is the one that may cause some problems in practice, which makes us to provide details for the following aspects. In the case of a *commission contract*, the commissioner is, in fact, an intermediary between a seller (supplier) and a buyer. The commissioner may:

- a. Only issue commission for any intermediation service to any of the two parties or to both;
- b. Receive *invoices on his own behalf* from the supplier and subsequently *issue invoices addressed to the buyer*. In this case the commissioner becomes a buyer-reseller ("commissioner structure").

The *cumulative conditions* under which the commissioner structure can be applied are important, as it follows (p. 31 (5) - (6) of the application norms of art.286, para. 3 of Fiscal Code):

- (i) re-invoiced deliveries of goods or rendering of services *are not part of the commissioner's economic activity* ;
- (ii) the commissioner *does not recover more than the expenditure incurred*, but he may recover less;
- (iii) to the extent that the commissioner can prove that the only goal is the re-invoicing of expenses, then he is not bound to have previously declared as an

operating activity the rendering of services which he re-invoices.

In the case of the commissioner structure, the buyer-reseller has the right to deduct the VAT related to the rendering of services/purchases of goods that will be re-invoiced, in accordance with the legislative provisions, and is required to collect the VAT for the taxable transactions. Please note that there may be situations - such as those involving tax expenses or incidental expenses, which fall under the commissioner's responsibility for the operations carried out - when the commissioner structure does not apply.

The commissioner will also consider the p. 432 of the appendix to the Order no. 1802/2014, according to which "amounts collected by an entity on behalf of third parties, including the case of agent contracts, commission or commercial mandate contracts signed in accordance with the law, do not constitute income from the operating activity, even if in terms of VAT the persons acting on their behalf are considered buyers - resellers. In this situation, the revenues from the operating activity are the fees payable".

2.4. The seller (distributor) agrees to bear part of the costs of a price discount campaign practiced by the customer (reseller) in their own stores

As a result of such an agreement, the final consumer (the direct customer of the reseller) receives a discount to the price commonly applied to the shelf.

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

Analysing the provisions of the Standard, it can be concluded that such a payment may be recorded by the seller (distributor) as if it were a trade discount granted directly to his customer (reseller). In other words, payments related to such discounts - granted indirectly, through the reseller, to the final consumer (the reseller's customer) - are not treated differently from those that are granted by the seller (distributor) directly to its customer (reseller).

Accounting treatment from the national regulations perspective

The Order no. 1802/2014 makes no distinct reference to the situation when a seller (distributor) grants indirect

trade discounts – through his client (reseller) – to the final consumer, which is, in fact, the reseller's customer.

However, some stipulations of the Fiscal Code should be taken into account to avoid potential tax risks. Thus, returning to the previous aspects on the reduction or adjustment of the VAT tax base, we emphasize the following issues that must be considered cumulatively:

- Price discounts are not included in the taxable amount *if they are granted directly for the customer's benefit* – in our case it might be interpreted that these discounts are not given directly to the customer (reseller), but in fact are granted indirectly – through the reseller – to the final consumer, who benefits from an "in store" discount;
- Price discounts are not included in the taxable amount if they are granted directly for the customer's benefit and *are not*, in fact, *remuneration* for a service or a delivery – in our case it might be interpreted that these discounts represent *the payment for a delivery namely the delivery which the customer (reseller) makes to the final consumer*, in the sense of offering to the latter a product at a lower price;
- There is an example in the content of the rules for the application of art. 286 from the Fiscal Code where manufacturers/distributors may grant, based on vouchers and in certain conditions, trade discounts to final consumers via traders (buyers - resellers).

In our opinion, this type of operation, common in marketing practice, should be regulated more clearly to avoid any risk of wrong calculation of debits and accessory amounts for VAT and income tax purposes.

2.5. The seller delivers goods to customer and the customer has the right of return

Within the marketing practice there can be found contractual agreements between the buyer and the seller in which, together with the transfer of rights and obligations on property, the customer is granted the right to return the product for various reasons, such as: deterioration of the product over time, changing the product range with a new one, ending of the contract etc. The return operation can generate several situations:

- a. The client is entitled to return, entirely or part of the amount originally paid for the goods;
- b. The customer can receive a discount invoice (a *credit note*) which will diminish future payments made within his relationship with the seller;
- c. The client is entitled to receive another asset in exchange for the returned one; or
- d. A combination of the above.

In these cases, it is important to determine the amount of revenues recognized by the seller, taking into account his client's rights of return and the probability of return.

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

The Standard encloses, within the appendix (The Implementation Guide) stipulations related to sales accompanied by the right of return (para. B20 - B27). In the case of transfers of goods, when the right of return exists, or the rendering of certain services, subject to a possible refund, an enterprise should recognize the following:

- (i) Revenues for the assets transferred in the amount of the value that the entity considers it is entitled to; therefore, the entity would not recognize revenue for the goods expected to be returned;
- (ii) A debt to be repaid; and
- (iii) An asset, simultaneously with the cost of goods sold, to reflect the seller's right to collect the goods from the customer in order to establish the debt to be repaid.

The entity must also consider the possibility that the condition of returned goods may be significantly different from their condition at the time of delivery, even with the risk that the goods cannot be used further. Under these circumstances, the value of the recognized assets will have to be the carrying amount of the assets at the time of sale, minus any impairment or necessary costs of recovery. The debt to be repaid and the asset recognized at the date of return must be presented as separate items in the financial statements. The entity *will measure and adjust accordingly*, at the date of the financial statements, the expected level of returns and related debt, by appropriately changing the level of income.

Moreover, the value of the recognized asset will change whenever the debt changes, or whenever there are indications that an impairment of value exists. If the entity cannot estimate the level of returns, revenues will not be recognized until the date on which the estimation can be reasonably made, date that may correspond with the end of the period within which a customer has can return the goods.

Accounting treatment from the national regulations perspective

In terms of returns, we considered the provisions of point 330, para. (1) and (2) of the appendix to the Order no. 1802/2014, relating to the accounting treatment for goods for resale/finished goods returned by the customers. Thus, if the return of goods takes place in the same financial year in which the selling transaction took place, than there must be adjusted the amounts recorded at the time of sale and removal from stock in the receivables, revenues, expenses and inventories accounts.

If the amounts involved are known at the balance sheet date, then the adjustment must be recorded at the balance sheet date, even in the absence of an invoice. VAT treatment in these cases is specified by the legislation.

In respect of the presentation value of an asset in the financial statements, it is indicated that the carrying amount of an asset is the amount after deducting the accumulated depreciation/amortization and the accumulated impairments (see section 82 from the appendix to the Order no. 1802/2014).

It is noted that the international standard is more restrictive than the national legislation, in the sense that management is required to make an estimate of returns. National legislation calls for the recording of returns only if the amounts involved are known at the balance sheet date.

2.6. The seller delivers goods to the customer and the customer seeks to replace the goods with similar ones, in terms of quality and price

Accounting treatment from the IFRS 15 perspective

The standard clearly states that the change made by the client of a good with another one of the same kind,

quality, condition and price is not considered a return and therefore it does not involve any adjustment to the transaction price (IASBa, para. B26). The right to change one good with another, in the aforementioned conditions, must be perceived as the right to return, under warranty, a product that does not function properly.

Accounting treatment from the national regulations perspective

The accounting regulation (order no. 1802/2014) does not distinctly present the case, but it mentions that any transaction is recorded at the time it is carried out in a support document (p. 314, para. 2-3). It is also mentioned that revenues and expenses that resulted directly and simultaneously from the same transaction are recognized in the accounts simultaneously, through direct association between the costs incurred and the revenues gained, with distinct disclosures of such revenues and expenses (p. 53, para. 3).

In practice, this operation is reflected by a return, followed by a delivery. There are no changes in revenues, due to the fact that the selling price is the same, but there may occur changes in the cost of goods sold if the acquisition cost of the goods is different (for example, the goods were purchased from external partners, at different times, and the exchange rate used and the date of receipt is different).

Conclusions

Each entity must establish its own business strategy, by ensuring that in drafting the commercial contracts there are primarily identified the limits and conditions outlined by the commercial legislation. Typically, an entity's trade policies cannot be limited to any accounting or tax legislation, since it is the result of implementing the best trade rules and practices, in compliance with the relevant legislation. Therefore, a major role in shaping trade policies is awarded to the legal department. Even if both the tax and the accounting legislation have defined substance over form as a fundamental principle, we believe that any valid contractual stipulation must be applied strictly throughout the duration of the commercial contract. In addition, the accounting and tax treatments must be configured from the design phase of the

commercial contract, precisely to ensure the conformity of the transactions carried out by the entity with the provisions of the Tax Code and the Order no. 1802/2014.

The next step entails the introduction of the aforementioned treatments into the accounting and tax policies textbooks, starting from the taxonomy of discounts used in transactions, and continuing with the procedures for the preparation, circuit and use of the corresponding accounting and financial documents, the measurement and the entering of discounts into the accounting records etc.

From a fiscal perspective, there should be considered at least the aspects related to the impact of price discounts on the taxable amount in terms of VAT and income tax, because the discounts adjust by diminishing the value of goods and services, either at the time of the original transaction, or subsequently.

A comparative analysis of the stipulations of IFRS 15 and the national accounting regulations leads us to discover significant differences in the regulation of practical issues, by reference to the actual conditions in the economy. Therefore, we provided various solutions for the recognition and measurement of price discounts.

Even if the Romanian legal and economic practices are saturated with the use of numerous types of discounts, we consider that legislation appears to be dense, rigid, inadequate and generally interpretable. For example, most marketing practices and general rules of marketing are regulated by the Government Ordinance 99/2000 on the marketing of products and services. The terminology and marketing practices are not assimilated into the accounting legislation, which is far from being connected with the current economic realities, and it is also providing limited and general exemplifications. Additionally, the new provisions in the accounting regulations in terms of trade and financial discounts that cover the entire value of goods and services may lead to erroneous interpretations regarding the sale at a loss, and also to the mistaken separation of current and accrued revenues. Taxation enforces different and uncorrelated regulations that may lead to the impossibility of using modern and flexible marketing practices, and also to major risks of tax and contributions adjustments.

REFERENCES

1. Hotărârea Guvernului nr. 1 privind Codul Fiscal (2016), București: Monitorul Oficial al României nr. 22/13/01.2016.
2. International Accounting Standards Board (2014), *IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers*, IFRS Foundation.
3. Legea contabilității nr. 82/1991 republicată, cu modificările și completările ulterioare, București: Monitorul Oficial al României nr. 454/18.06.2008.
4. Legea nr. 227 privind Codul Fiscal, cu modificările și completările ulterioare (2015), București: Monitorul Oficial al României nr. 688/10.09.2015.
5. Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, cu modificările și completările ulterioare (2014): București, Monitorul Oficial al României nr. 963/30.12.2014.

Camera Auditorilor Financiari
af
din România

6422657000013